

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ'NDE ÖĞRENİM GÖREN
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN YAŞADIKLARI TOPLUMSAL
PROBLEMLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

**ŞİHMUS ÇUHATUTAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADANA ALPARSLAN TÜRKER BİLİM VE TEKNOLOJİ
ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KENT ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ'NDE ÖĞRENİM GÖREN
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN YAŞADIKLARI TOPLUMSAL
PROBLEMLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ**

**ŞİHMUS ÇUHATUTAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT YÜKSEL**

ADANA, 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın hazırladığım bu tez çalışmasında;

Bu tezin özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışa uygun olarak elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, tez kapsamında bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde bu çalışmaya özgün olmayan tüm veri ve bilgiler için bilimsel etik ve gelenek çerçevesinde kaynak gösterdiğimi; bu kaynakları da kaynakçada belirttiğimi beyan ederim. Çalışmam ile ilgili yaptığım beyana aykırı bir durum saptanması halinde tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

01/09/2022

Şihmus ÇUHATUTAR

ÖZET

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ'NDE ÖĞRENİM GÖREN ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN YAŞADIKLARI TOPLUMSAL PROBLEMLERİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Şihmus ÇUHATUTAR

Yüksek Lisans, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat YÜKSEL

Eylül 2022, 116 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yükseköğrenimini sürdürmekte olan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin üniversite içi ve dışı sosyal yaşamlarında karşılaştıkları deneyimler ve problemler ile buna bağlı olarak entegrasyon sürecinde yaşadıkları sorunların karşılıklı olarak incelenmesidir.

Araştırma, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem deseni ile tasarlanmıştır. Çalışmanın evrenini bir devlet üniversitesi olan Çukurova Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan 767 Suriyeli ve 90 farklı ülkeden 1124 diğer uluslararası statüdeki öğrenciler oluşturmakta olup, çalışma grubu ise 176 Suriyeli ve 126 diğer uluslararası öğrenci olmak üzere gönüllü 302 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Çalışmanın verileri, öğrencilerle yapılmış olan serbest görüşme niteliğindeki ön görüşmeler neticesinde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu özelliği taşıyıp öğrencilere cevaplar konusunda geniş alanlar bırakan araştırmacı tarafından hazırlanmış 32 soruluk anket formu kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar, karşılaştırmalı tablo ve grafikler kullanılarak içerik analizi neticesinde elde edilmiştir. Veriler beş ana tema altında toplanmıştır: öğrencilerin üniversite yaşantılarına dair süreçler ve deneyimler, sosyal/gündelik yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar ve deneyimler, öğrencilerin üniversite entegrasyon sürecinde karşılarına çıkan engeller, bu sürece dair yaşam pratikleri ile tutumları ve son olarak öğrenim hayatları sonunda geleceğe dair düşünce ve beklentileri.

Elde edilen bulgulara göre; Suriyeli ve diğer uluslararası öğrenciler gerek üniversiteye gerekse toplumsal yaşama entegrasyon sürecinde en fazla dil sorunu ve ayrımcılık problemleri ile karşılaşmakta, birlikte öğrenim gördükleri Türk öğrencilerle iletişim ve kaynaşma problemleri yaşamakta ve farklı bir ülkeye ve topluma entegrasyon sağlamaya çalışırken toplumsal yaşam kurallarında ve sosyal yaşam pratiklerini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Katılımcıların en çok ön plana çıkardığı sorun üniversite içerisinde ve dışında karşılaştıkları ayrımcı hatta ırkçılığa varan tutumlar olarak dikkat çekmektedir. Gerek Suriyeli gerekse diğer uluslararası öğrenciler; üniversite içerisinde Türk öğrencilerle ve daha az seviyelerde de olsa öğretim elemanlarıyla ilişkilerinde problemler yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Ayrıca son olarak Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı öğrenim hayatlarından sonra Türkiye’de kalmayı düşünürken, diğer uluslararası öğrenciler ise ülkelerine dönmeyi veya gelişmekte olan ülkelere göç ederek kariyer planlarını orada gerçekleştirmeyi hedeflediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli öğrenciler, uluslararası öğrenciler, entegrasyon, göç.

ABSTRACT

A COMPARATIVE EXAMINATION OF THE SOCIAL PROBLEMS EXPERIENCED BY INTERNATIONAL STUDENTS AT CUKUROVA UNIVERSITY

Şihmus ÇUHATUTAR

M.A., Department of Urban Studies

Advisor: Asst. Prof. Murat YÜKSEL

September 2022, 116 pages

This research aims to mutually examine the experiences and problems faced by Syrian and other international students who continue their higher education in Turkey in their social lives inside and outside the university, and the issues they face during the integration process.

The research was designed with a mixed method design in which qualitative and quantitative research methods were used together. The population of the study consisted of 767 Syrians studying at Çukurova University, a state university, and 1124 other international students from 90 different countries, while the study group consisted of 302 volunteer university students; 176 Syrians, and 126 other international students. The data of the study were obtained by using a 32-question questionnaire prepared by the researcher, which has the feature of a semi-structured interview form created as a result of the preliminary interviews like free interviews with the students and leaves wide areas for the answers to the students.

The results obtained in the research were obtained as a result of content analysis using comparative tables and graphics. The data were collected under five main themes: the processes and experiences of the students regarding their university life, the problems and experiences they encounter in their social/daily lives, the obstacles encountered by the students in the university integration process, their life practices and attitudes towards this process, and finally their thoughts and expectations about the future at the end of their education life.

According to the findings; Syrian and other international students face the most language problems and discrimination problems in the integration process to both the university and social life, they experience communication and integration problems with the Turkish students they study with, and while trying to integrate into a different country and society they struggle fulfilling social life rules and social life practices. The most prominent problem of the participants is the discriminatory and even racist attitudes they encounter inside and outside the university. Both Syrian and other international students stated that they had problems in their relations with Turkish students and, to a lesser extent, with the lecturers at the university.

Finally, while most of the Syrian students are considering staying in Turkey after their education, other international students stated that they aim to return to their country or migrate to developing countries to achieve their career plans there.

Keywords: Syrian students, international students, integration, migration.

Denizlere...

TEŞEKKÜR

Gerek yüksek lisans eğitim sürecinde ve gerekse de tez yazım sürecimde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, yönlendirmeleri ile desteğini her zaman hissettiğim sayın danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat YÜKSEL'e

Tezime sunduğu katkılar ve sağladığı motivasyon ile tekrar düşünmemi sağlayan ve aynı zamanda tez jürimde görev alan sayın hocam Doç. Dr. Özgür İlke ŞANLIER YÜKSEL'e

Tezimin değerlendirmesi aşamasında fikir ve görüşleri ile geribildirim sağlayan tez jürisi hocam Doç. Dr. Levent DUMAN'a

Anketlerin uygulanması ve verilerin toplanması sürecinde her türlü yardımı ve kolaylığı sağlayan Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) idarecileri ve çalışanlarına

Çalışmamın veri toplama aşamasında yardımları ve tezin yazımı esnasında sağlamış oldukları motivasyondan dolayı değerli dostlarım ve çalışma arkadaşlarım Doç. Dr. Yusuf KUVVETLİ'ye, Arş. Gör. Timuçin Alp ASLAN'a, Tuğba ÜREY'e ve Kaan GÜLSOY'a

en içten sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak; yüksek lisans eğitimime başlamama vesile olan, başarılı olacağıma herkesten daha çok inanan ve motive eden, desteklerini asla esirgemeyen ve manevi olarak her zaman yanımda olup, “Akışa Güven” diyen sayın hocam Prof. Dr. Hülya YÜCEER'e sonsuz saygı, sevgi ve minnetlerimi sunarım.

Şihmus ÇUHATUTAR

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANNAMESİ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİL LİSTESİ	xi
TABLO LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	3
1.2. Çalışmanın Önemi	4
1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları	6
2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI	7
2.1. Göç Kavramı	7
2.2. Göçün Sebepleri	9
2.2.1. Doğasal Sebepler	9
2.2.2. Ekonomik Sebepler	10
2.2.3. Siyasi Sebepler	11
2.2.4. Sosyo-Kültürel Sebepler	12
2.3. Göçün Sonuçları	13
2.4. Göç Türleri	15
2.4.1. Göç Eden Kişi Sayılarına Göre Göç Türleri	15
2.4.1.1. Bireysel Göç	16
2.4.1.2. Kitlesele Göç	16
2.4.2. Göç Edilen Yerde Kalma Süresine Göre Göç Türleri	18
2.4.2.1. Geçici (Mevsimlik) Göç	18
2.4.2.2. Kalıcı (Sürekli) Göç	18
2.4.3. Yasal Mevzuatlara Göre Göç Türleri	19
2.4.3.1. Düzenli Göç	19
2.4.3.2. Düzensiz Göç	20
2.4.4. Göçün Oluşumu ve Göç Edenin İradesine Göre Göç Türleri	21

2.4.4.1. Gönüllü Göç	21
2.4.4.2. Zorunlu/Mecburi Göç	21
2.4.5. Göç Edilen Yer ve Mesafeye Göre Göç Türleri	22
2.4.5.1. İç Göç	22
2.4.5.2. Dış Göç	23
2.5. Göç Kuramları	24
2.5.1. Ravenstein'in Göç Kuramı	25
2.5.2. İtme-Çekme Göç Kuramı	26
2.5.3. Petersen'in Beş Tip Göç Kuramı	27
2.5.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı	29
2.5.5. Merkez-Çevre Göç Kuramı	29
2.5.6. Göç Sistemleri Göç Kuramı	30
2.5.7. İlişkiler Ağı (Network) Göç Kuramı	32
2.6. Göç Literatüründeki Genel Kavramlar	32
2.6.1. Göçmen	33
2.6.2. Mülteci	33
2.6.3. Sığınmacı	34
2.6.4. Şartlı Mülteci	35
2.6.5. İkincil Koruma	36
2.6.6. Geçici Koruma	36
2.7. Suriye Göçü ve Türkiye'deki Suriyelilerin Durumu	37
2.8. Uluslararası Öğrenci Kavramı	41
2.9. Türkiye'de Uluslararası ve Suriyeli Öğrencilerin Durumu	42
2.10. Entegrasyon Kavramı	46
2.11. Önceki Çalışmalar	47
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	52
3.1. Çalışmanın Modeli	52
3.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi	54
3.3. Çalışmanın Veri Toplama Araçları	56
3.4. Verilerin Analizi	56
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	58
4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	58

4.2. Katılımcıların Yükseköğrenim Süreçlerine İlişkin Bulgular	64
4.3. Katılımcıların Sosyal/Gündelik Yaşantılarına İlişkin Bulgular	70
4.4. Katılımcıların Entegrasyon Süreci ve Yaşadıkları Sosyal Problemlerin Tespitine İlişkin Bulgular	73
4.5. Katılımcıların Entegrasyon Sürecine Dair Tutum ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular	83
4.6. Katılımcıların Öğrenim Süreci Sonu ve Geleceğe Yönelik Düşünce ve Beklentilerine İlişkin Bulgular	88
5. SONUÇLAR	91
KAYNAKÇA	97
EKLER	108
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1.	Lee'nin İtme-Çekme göç kuramı	27
Şekil 2.2.	Geçici koruma kapsamında Suriyeli sayısı	39
Şekil 2.3.	Geçici koruma kapsamında Suriyeli sayısının illere göre dağılımı	40
Şekil 2.4.	Ülkelere göre uluslararası öğrenci sayıları	42
Şekil 2.5.	Türkiye'de uluslararası öğrenci sayıları (2010-2020)	44
Şekil 2.6.	Türkiye'de Suriyeli üniversite öğrencisi sayıları (2015-2020)	45
Şekil 4.1.	Katılımcıların Suriyeli ve diğer uluslararası öğrenciler olarak dağılımı	59
Şekil 4.2.	Katılımcıların cinsiyetlerine göre yüzdelik dağılımları	60
Şekil 4.3.	Katılımcıların anadillerine göre yüzdelik dağılımları	62
Şekil 4.4.	Katılımcıların Türkiye'de bulunma statülerine göre dağılımları	63
Şekil 4.5.	Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları	64
Şekil 4.6.	Katılımcıların eğitim gördükleri fakültelere göre yüzdelik dağılımları	65
Şekil 4.7.	Katılımcıların Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınavla girdiklerine göre yüzdelik dağılımları	67
Şekil 4.8.	Katılımcıların Türkçe bilgi düzeylerine göre genel yüzdelik dağılımları	68
Şekil 4.9.	Katılımcıların burs alıp almama durumlarına göre yüzdelik dağılımları	70
Şekil 4.10.	Katılımcıların Türk öğrencilerle deneyimledikleri sosyal ilişkilere göre yüzdelik dağılımları	74
Şekil 4.11.	Katılımcıların Türkiye'de en çok sorun yaşadıkları konulara göre yüzdelik dağılımları	78
Şekil 4.12.	Katılımcıların devlet/eğitim kurumu tarafından sağlanan destekleri ne derece yeterli bulduklarına göre yüzdelik dağılımları	82
Şekil 4.13.	Katılımcıların entegrasyonu süreci önündeki en önemli engel olarak gördükleri konulara göre yüzdelik dağılımları	87

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1.	Örneklem büyüklüğü tablosu	54
Tablo 3.2.	Çukurova Üniversitesi'nde Suriyeli ve uluslararası öğrenci sayıları	55
Tablo 4.1.	Çalışmaya katılan öğrencilerin uyruklarına göre dağılımı	58
Tablo 4.2.	Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı	60
Tablo 4.3.	Çalışmaya katılan öğrencilerin anadillerine göre dağılımı	61
Tablo 4.4.	Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'de bulunma statülerine göre dağılımı	63
Tablo 4.5.	Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitim düzeylerine göre dağılımı	64
Tablo 4.6.	Çalışmaya katılan öğrencilerin fakültelere göre dağılımı	65
Tablo 4.7.	Çalışmaya katılan öğrencilerin Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınavla girdiklerine göre dağılımları	66
Tablo 4.8.	Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkçe bilgi düzeylerine göre dağılımları	68
Tablo 4.9.	Çalışmaya katılan öğrencilerin burs alıp almadıklarına göre dağılımları	69
Tablo 4.10.	Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşam alanlarına göre dağılımları	70
Tablo 4.11.	Çalışmaya katılan öğrencilerin kimle birlikte yaşadıklarına göre dağılımları	71
Tablo 4.12.	Çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite içerisinde ders dışı sosyal faaliyetlere katılma durumlarına göre dağılımları	71
Tablo 4.13.	Çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite içerisinde herhangi bir sosyal kulübe üye olma durumlarına göre dağılımları	72
Tablo 4.14.	Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilerle hangi sosyal ilişkileri deneyimlediğine göre dağılımları	73
Tablo 4.15.	Çalışmaya katılan öğrencilerin kendi kültürleri ile Türk toplumunun kültürünün benzerlik ve farklılıkları konusundaki düşüncelerine göre dağılımları	75
Tablo 4.16.	Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'de en çok sorun yaşadıkları konuya göre dağılımları	76
Tablo 4.17.	Çalışmaya katılan öğrencilerin kampüs içerisinde yaşadıkları sorunların çeşitlerine göre dağılımları	79

Tablo 4.18. Çalışmaya katılan öğrencilerin TC. Devleti/Çukurova Üniversitesi kurumlarından hangi konularda yardım ve destek gördüklerine göre dağılımları	81
Tablo 4.19. Çalışmaya katılan öğrencilerin TC. Devleti/Çukurova Üniversitesi kurumlarının sağlamakta olduğu yardım ve destek gördükleri yeterli görüp görmediklerine göre dağılımları	82
Tablo 4.20. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'ye/Türk toplumuna ne ölçüde entegrasyon sağladıkları konusundaki düşüncelerine göre dağılımları	83
Tablo 4.21. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilerin kendilerine karşı tutumlarını ne şekilde değerlendirdiklerine göre dağılımları	84
Tablo 4.22. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilere karşı tutumlarını ne şekilde değerlendirdiklerine göre dağılımları	85
Tablo 4.23. Çalışmaya katılan öğrencilerin entegrasyon sürecinin önündeki en önemli engel olarak gördükleri konulara göre dağılımları	86
Tablo 4.24. Çalışmaya katılan öğrencilerin kendi entegrasyon süreçlerinde karşılarına çıkan sorun ve engel olarak gördükleri konulara göre dağılımları	87
Tablo 4.25. Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye'de yaşamaya devam ettirme düşüncelerine göre dağılımları	89
Tablo 4.26. Çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenimlerini tamamladıktan nerede yaşamak istediklerine göre dağılımları	90

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
Ç.Ü.	: Çukurova Üniversitesi
ÇUÖS	: Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Seçme Sınavı
ÇÜBİK	: Çukurova Üniversitesi Bisiklet Kulübü
ÇÜFOK	: Çukurova Üniversitesi Fotoğrafçılık Kulübü
ÇÜTİK	: Çukurova Üniversitesi Tiyatro Kulübü
GİGM	: Göç İşleri Genel Müdürlüğü
GKY	: Geçici Koruma Yönetmeliği
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TÖMER	: Çukurova Üniversitesi Türkçe Uygulama ve Eğitim Merkezi
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu evrensel nitelikte olup, bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal sebeplere bağlı olarak ayrılmaları sonrasında hayatlarını devam ettirmek için başka mekânlara gitmeleri olarak tanımlanabilmektedir.

Ekonomi, güvenlik, sosyal olanaklar ve refah gibi unsurların ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsiz dağılımı insanların hareket halinde olmasına sebep olmaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin her geçen gün gelişme göstermesi ile ekonomik ve sosyal eşitsizliğin derinleşmesi, bu hareketliliğin en üst noktaya ulaşmasını beraberinde getirmiştir. Göç literatüründe önemli çalışmaları olan Castles ve Miller (1998), 1990'lı yılların sonu itibariyle, dünyanın içerisinde bulunduğu süreci “Göçler Çağı” olarak tanımlamıştır (Castles ve Miller, 1998).

Göçün temel aktörü olan insanoğlunun tarihsel süreç içerisinde ülke içi ve ülkeler arası yer değiştirme hareketinin kapsam ve yoğunluğu her geçen gün artarak devam etmektedir. Nitekim Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) 2020 Dünya Göç Raporuna göre, uluslararası göçmen sayısı son elli yılda göçmenlerin dünya nüfusuna oranı %50 artışla yaklaşık 272 milyon ile dünya nüfusunun yüzde 3,5'ine ulaşmıştır (IOM, 2020). Göçmen sayısının 3 kattan fazla artışla 84 milyondan 272 milyona ulaşarak 2050 yılında tahmin edilen göç hacmine otuz yıl önce ulaşılması bu trendin devam edeceğinin bir göstergesidir (Peköz, 2021, s.4-5).

Ülkemizde uluslararası öğrenci; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayıp öğrenci vizesi ya da özel izinlerle Türkiye'de her derece ve daldaki bir eğitim-öğretim kurumunda sosyal, kültürel, mesleki gelişim amacıyla kendi hesabına ya da burslu olarak öğrenim gören öğrenci olarak tanımlanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2015, s.19). Ülkemiz gibi göçmen sayısı fazla olan ülkelerde uluslararası öğrenci ve yabancı uyruklu öğrenci kavramları birbiri ile doğrudan ilişkili olduğundan aynı anlamda kullanılabilir (Demirhan, 2017, s.549).

Bu çalışmanın konusu, 2011 sonrası zorunlu göç sebebiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler ile öğrenim amaçlı olarak ülkelerini terk ederek ülkemize gelen ve Çukurova Üniversitesi'nde öğrenimlerini sürdürmekte olan uluslararası öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesi ile gerek üniversiteye gerekse ülkemize uyum düzeylerinin, sosyal yaşantılarının, istek ve beklentilerinin, Türk öğrenciler ve diğer uluslararası öğrencilere karşı tutumlarının ve yaşadıkları zorlukların belirlenerek karşılıklı olarak incelenmesidir.

Bu kapsamda, çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve araştırma sonucunda elde edilecek verilere istinaden cevaplarına ulaşılması hedeflenen araştırma sorularına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın sınırlılıklarına da değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, çalışmanın kuramsal çerçevesi ele alınmış ve buna paralel olarak yerli ve yabancı göç literatürü incelenmiştir. Göç ile ilgili temel kavramlar, göçün nedenleri, göç kuramları ve Suriye göçü konularına değinilmiş, bunun yanı sıra uluslararası öğrenci süreci hakkındaki dinamiklere yer verilmiştir. Ayrıca, konu hakkında alan yazın taraması sonucunda daha önce yapılmış olan çalışmalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi ve bulgulara ulaşmak amacıyla kullanılacak olan materyaller ele alınmıştır. Araştırmanın evreninin ve örnekleminin belirlenmesi ve sonrasında veri toplama aracı ve verilerin işlenmesi için kullanılacak yöntemler bu bölümde üzerinde durulacak diğer hususlardır.

Dördüncü bölümde çalışmanın örneklemini oluşturan örneklemden anket uygulaması neticesinde elde edilen verilerin işlenmesi neticesinde ortaya çıkan bulgular tablo ve grafikler kullanılarak sunulmuş, beşinci ve son bölümde ise bu bulgular neticesinde ortaya çıkan sonuçlar ve öneriler paylaşılmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın yapılmasına temel oluşturan amaç, 2011 yılından başlayarak 2022 yılı Haziran ayı itibariyle Türk vatandaşlığı alan 200.950 Suriye uyruklu vatandaş ve “geçici koruma statüsü” kapsamındakiler dahil 5.506.304¹ kişiye ulaşan ve Dünya’daki en büyük kitlesel göç hareketlerinden biri olan Suriyeli mültecilerin içerisinde yer alan ve yaklaşık 20.000 civarında olan yüksek öğrenim görmekte olan öğrenciler ile farklı ülkelerden eğitim amacıyla ülkemize gelen ve uluslararası statüde öğrenim görmekte olan öğrencilerin yaşadıkları toplumsal problemlerin (sosyo-kültürel, ekonomik, akademik, siyasal) karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

Göç olgusu üzerine yapılan araştırmaların büyük kısmı sınır şehirleri olan Hatay, Kilis, Şanlıurfa ve Gaziantep ile Türkiye’nin en büyük şehirleri statüsündeki İstanbul, Ankara ve İzmir üzerinden yapıldığından ve araştırmalarda saha olarak genellikle eğitim düzeyi düşük bireyler ve mahalle yaşantısı ele alınmaktadır. Mülteci sayısı olarak azımsanmayacak kadar göç almış olan Adana’da bulunan ve Çukurova Üniversitesi’nde eğitim seviyesi daha yüksek bireyler üzerine yapılan bu araştırma da sadece eğitim amacıyla ülkemizde bulunan yabancı uyruklu öğrenciler ile zorunlu göç neticesinde ülkemizde bulunan Suriyeli üniversite öğrencilerinin mevcut durumları göz önünde bulundurularak yaşanan sosyal problemlerin ne şekilde seyrettiğinin gözler önüne serilmesi araştırmanın temel amacı ile bütünleşmektedir.

Çalışmayı diğer göç temalı araştırmalardan ayıran temel özelliklerden birisi de Suriyeli mültecilerin yaşadıkları problemlerin diğer uluslararası statüdeki öğrenciler ile karşılaştırılarak tespit etme çabasıdır. Suriyeli öğrencilerin entegrasyon aşamasında yaşadıkları problemlere değinilirken, diğer uluslararası statüdeki öğrencilerin benzer durumlarda yaşadıkları zorlukları ve bunların neticesinde oluşan düşünceleri ele alınmaya çalışılmış ve buna yönelik çözüm önerilerini sunmak amaçlanmıştır.

¹ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) 18.05.2022 tarihi itibariyle yayınlamış olduğu sayısal verilerdir.

Çalışma kapsamında, belirlenen ve cevaplanması amaçlı araştırma soruları aşağıda sıralanmıştır:

Soru 1. Ülkemizde yerleşik olarak yaşamlarını sürdüren Suriyeli yükseköğrenim öğrencilerinin ve diğer ülkelerden eğitim amacıyla ülkemize gelen uluslararası statüdeki öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ne şekildedir?

Soru 2. Ülkemizde yerleşik olarak yaşamlarını sürdüren Suriyeli yükseköğrenim öğrencilerinin ve diğer ülkelerden eğitim amacıyla ülkemize gelen uluslararası statüdeki öğrencilerin Çukurova Üniversitesi'ndeki öğrenim süreçleri esnasında yaşadıkları sosyo-kültürel problemler nelerdir?

Soru 3. Ülkemizde yerleşik olarak yaşamlarını sürdüren Suriyeli yükseköğrenim öğrencilerinin ve diğer ülkelerden eğitim amacıyla ülkemize gelen uluslararası statüdeki öğrencilerin öğrenim süreçlerinde akademik hizmetler ve kurumsal kaynaklı problemler nelerdir?

Soru 4. Ülkemizde yerleşik olarak yaşamlarını sürdüren Suriyeli yükseköğrenim öğrencilerinin ve diğer ülkelerden eğitim amacıyla ülkemize gelen uluslararası statüdeki öğrencilerin Türk öğrencilerle sosyal ilişkilerinde yaşadıkları problemler nelerdir?

Çalışmada, belirlenen bu 4 temel araştırma sorusu çerçevesinde veri toplama aracı olarak kullanılan anket çalışması içerisinde yer alan sorulara verilen yanıtlar neticesinde elde edilen veriler ışığında oluşturulan karşılaştırmalı tablolar ve grafikler ile açıklık getirmek ve bu sayede literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

1.2. Çalışmanın Önemi

Günümüzde milyonlarca insan, kendi vatanlarını, yaşanan savaş ve çatışmalar, doğa ve iklim felaketleri, ekonomik krizler ile toplumsal alt üst oluşlar ve benzeri nedenlerle, zorunlu ya da gönüllü olarak bırakmak durumunda kalmaktadır. Bazen kendi seçtikleri, çoğu zaman

seçemedikleri koşullar içinde, çoğunlukla en az ile yetinerek yaşayan ve geri dönüşleri olmayan ya da geri dönüş koşulları bıraktıklarından daha kötü olan insanlar, benim de aralarına girmeye çaba harcadığım göç araştırmacıları için kendileri hakkında bilgi üretmeye çalıştıkları gruplardır (Kümbetoğlu, 2016, s.82).

Göç, gönüllü ya da gönüllü olmayan şekilde, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, politik, toplumsal ve çevresel etmenlerin etkisi altında, daha iyi ve kaliteli bir yaşam sürdürmek amacıyla, sürekli ya da geçici yapılan yer değiştirme eylemlerine verilen genel addır (Özyakışır, 2013, s.7).

İnsanlar birçok nedenden göç ederler. Yoksulluk ve açlık çeken bir aile, bir işgal ordusundan kaçan bir grup insan, yabancı uyruklu eşinin yanında olmak ve ona eşlik etmek için eşinin ülkesine giden bir adam, daha az vergi ödemek için daha düşük vergi oranlarına sahip bir ülkeye giden uluslararası bir spor yıldızı. Bunlar, bu yolculuk için koşulları ve sebepleri birbirinden çok farklı olan göçmenlerdir. Aynı şekilde, bu insanları sınırları içerisine kabul eden ülkeler de farklıdır. Ülkelerin göçmenleri insanları kabul etmeleri veya reddetmelerinin birçok nedeni vardır (Aydın, 2018, s.17).

Göçün ekonomik maliyetleri ve sosyal boyutları, birçok araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Çünkü cinsiyetleri, yaşları, menşe ülkeleri, eğitim durumları, medeni durumları birbirinden farklı olan ve bu nedenle farklı sorunlara, gerçekliklere ve deneyimlere sahip olan bu gruplar artık göz ardı edilemez bir öneme sahip konuma gelmişlerdir.

Bu araştırma 2011 yılından günümüze kadar geçen süreçte; geçici koruma altına alınan, ilk başlarda onlar için kurulmuş kamplara yerleşirken zaman içerisinde Türkiye'nin çeşitli kentlerine hareket etmeye başlayan Suriyeli mültecilerin sınırlı bir kısmını oluşturan eğitim seviyesi daha yüksek olan üniversite öğrencilerinin yaşadıkları entegrasyon problemleri ve bu kitlesel ve zorunlu bir göç sonucu değil de sadece eğitim amaçlı ülkemizde bulunan diğer uluslararası statüdeki öğrencilerin yaşadıkları problemler ile karşılaştırılarak ortaya çıkacak sonuçlar neticesinde tespit edilmesi ve değerlendirilmesi hedefini taşımaktadır. 2022 yılı Haziran ayı verilerine göre ülkemizde ikamet eden Suriyeli mültecilerin sayısının ülke

nüfusunun yaklaşık %5'ine tekabül ettiği düşünülürse bu mültecilerin sosyal entegrasyon konusunun öncelikli olarak ele alınması bu hususta yaşanan veya yaşanması muhtemel çatışmaların önüne geçilmesine önlem alınması hususunda büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, süreç ilerledikçe ve mültecilerin durumu, sayısı ve bölgesel dağılımı ve kalıcılık düzeylerinin kabulü arttıkça bu alanda yapılacak her türlü araştırma literatürde değer kazanabilecek potansiyele sahip görünmektedir. Bu çalışma, göç literatürüne mütevazı bir katkı ve yeni bir saha sunarken, uygulayıcılar ve yöneticiler için konuyla ilgili farkındalık yaratmak açısından önem taşımaktadır.

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

- Çalışma, Çukurova Üniversitesi'nde 2021-2022 öğretim döneminde öğrenim görmekte olan Suriyeli öğrenciler ile diğer uluslararası öğrenciler ile sınırlıdır.
- Çalışmanın süresi yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.
- Çalışma, Eylül 2021 – Haziran 2022 tarihleri arasında elde edilmesi amaçlanan bulgularla sınırlıdır.

2. KURAMSAL TEMELLER VE KAYNAK ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde göç olgusunun kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilerek, göç kuramları, göçün türleri ve sebepleri ile alan yazında bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca uluslararası öğrenci kavramı ve bu kavrama dair tanımlamalar ve açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Göç Kavramı

Göç bir bireyin veya topluluğun değişik sebeplerden ötürü, bulunduğu yeri terk ederek başka bir yere yerleşmesi olarak ifade edilebilmektedir. Kısa süreli, geçici yer değiştirmeler şeklinde gerçekleşebileceği gibi, uzun süreli ve kalıcı olarak da gerçekleşebilmektedir. Bireyler gönüllü ve zorunlu olarak yer değiştirebilmektedir. Göç eden bireyler yaşadıkları ortamı, coğrafyayı terk etmekte ve yeni coğrafyalara, kültürlerle doğru yol almaktadırlar. Bireyler veya topluluklar gelecekteki yaşantılarını geçirmek istedikleri yeni yerleşim yerlerine göç etmektedirler. Göç eden bireyler ve topluluklar, içerisinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel yapıdan uzaklaşarak yeni bir yapı içerisine girmektedirler (Akan ve Arslan, 2008, s.3).

İnsanlar tarih boyunca zulümden kurtulmak, daha iyi koşullarda yaşamak veya başka sebeplerle ülke sınırları içerisinde veya ülkeler arasında yer değiştirme hareketleri yapmışlardır. Meydana gelen bu nüfus hareketleri insanları, toplumları ve ülkeleri etkileyerek günümüz dünyası oluşmuştur (Çoştan, 2020, s.10).

Mekân değiştirmek ile başlayan bir süreç olan göç; toplumları ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan etkilemektedir (Özer, 2004, s.11). İnsanlar değişik nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden göç etmek durumunda kalmaktadır. Göç hali kalıcı olabileceği gibi belirli bir süre içinde yapılabilir. Eğitimsel amaçlarla veya daha iyi bir iş imkânı sebebiyle yapılan yer değiştirme eylemleri de göç olarak nitelendirilmektedir (Sağlam, 2006, s.34).

Literatürde genel kabul gören göç tanımı, Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration – IOM)’nın aşağıdaki tanımıdır (IOM, 2009, s.22).

“Göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmektir; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir.”

Göç, insana ve topluma dair olan ne varsa etkileyen bir süreçtir. Göç, sadece göç edeni etkileyen bir kavram değildir. Göç süreci en az göç edenler kadar, göçe maruz kalan yerdekileri de etkilemektedir. Göç, her iki tarafta da sosyal, ekonomik ve politik birçok etki yaratmaktadır (Koser, 2016, s.4-5).

Nüfusun belli bir coğrafya üzerinde yer değiştirmesi olarak da ifade edebileceğimiz göç hareketliliğinin ülke içerisinde ya da ülke sınırları dışına yapılan her iki türünde de gidilen yerde yerli halk ile gelenler arasında toplumsal kabul ve entegrasyon problemleri ortaya çıkmaktadır (Erdoğan, 2015, s.20). Bu sebepten ötürü, göçü sadece yer değiştirme ya da coğrafi bir hareket olarak açıklamak kavramın tanımlanması açısından çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Birbirine yabancı kültürel özelliklere sahip ve farklı sosyo-ekonomik yapıdaki insanların karşılaşması anlamını da taşıyan göç, hareketliliğin bir toplumdan başka bir topluma yapıldığı anlamına da gelmektedir (Jackson, 1986, s.2).

Göç, insanlığın varoluşundan günümüze kadar her dönemde siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlerle gerçekleşmiş ve güncelliğini kaybetmemiş bir olgudur. Dünya genelinde göçlerden etkilenmeyen ülke yoktur. Son yıllarda kitlesel göç hareketlerinin geçmiş yıllara oranla giderek arttığı Birleşmiş Milletler (BM) verilerinden anlaşılmaktadır. BM verilerine göre 2022 yılı itibariyle uluslararası göçmen sayısı 2010 yılından 2021 yılına kadar 79 milyon artarak 302 milyonu aşmış durumdadır. Uluslararası göçmen sayısının Dünya nüfusuna oranı 2000 yılında %2.8 iken, 2021 yılında bu oran %4.2'e yükselmiştir (BM, 2022). Kitlesel göç hareketlerinin son yıllarda artması, göç konusunun önemini ve güncelliğini koruduğunu bir kez daha göstermiştir.

2.2. Göçün Sebepleri

Göç olgusu ortaya çıktığı ilk zamanlarda coğrafi nedenler, açlık, savaş, kıtlık ve iklim koşulları sebebiyle gerçekleşmiştir (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s.60).

Tarih boyunca insanların çeşitli zamanlarda çeşitli sebeplerle bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirdiği bilinmektedir. İnsanların göç sürecine eğilimi gönüllü ve zorunlu şartlar olarak görülmektedir. Göçlerin büyük bir kısmı zorunlu olarak meydana gelmiştir.

Göç etmek ile ilgili karar vermek kolaylıkla alınacak bir karar değildir. Göç etmek bilinmeyene doğru yolculuk etmek demektir. Bireyin doğup büyüdüğü bildiği çevreden ayrılıp bilmediği başka bir çevreye göç etmesi riskli bir olgudur. Bu riskin göze alınabilmesi için göç eden bireyi göçe yönlendiren önemli unsurların olması gerekmektedir. Bu unsurlar göç literatüründe itici ve çekici faktörler olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.3).

İtici göç nedenleri; yoksulluk, inançsal baskılar, siyasi düşünce farklılıkları, savaşlar, kötü çalışma koşullarıdır. Çekici göç nedenleri arasında ise; yüksek gelir, istihdam olanaklarının fazlalığı, iyi eğitim imkânları, inançsal hürriyet, kan bağı olan kişilerin göç edilecek yerde yaşıyor olması gibi durumlar sayılabilir (Kızılcı, 1996, s.658).

Günümüzde göçün pek çok sebebi bulunmaktadır. Bu sebepleri belli bazı başlıklar altında toplayacak olursak; doğal sebepler, ekonomik sebepler, sosyo-kültürel sebepler ve siyasi sebepler olarak sınıflandırmak mümkündür.

2.2.1. Doğasal Sebepler

Göçe sebebiyet veren doğal sebepler, kendi içerisinde üç temel gruba ayrılabilir. Bunlar; çevresel değişiklikler (çölleşme, ormansızlaşma, erozyon, hava kirliliği, su kirliliği, su baskını), doğal felaketler (seller, volkanlar, toprak kaymaları, depremler) ve insan kaynaklı felaketlerdir (sanayi kazaları, radyoaktivite) (Castles ve Miller, 2008, s.146).

Bahsi geçen sebeplere ek olarak, çevrenin tahrip edilmesi ve sınırlı kaynakların kullanımı için ülkelerin birbirleriyle çatışma halinde olması da doğal nedenler içerisinde dahil edilebilecek

durumlardır. Ülkelerin kaynaklara sahip olabilmek adına savaşmaları sonucu bölgede yaşayanlar, göç etmek zorunda kalmaktadır. Kaynaklara sahip olabilmek adına başlayan savaş ardından siyasi istikrarsızlık, ulusal güvenliğin sarsılması ve ekonomik krizleri de beraberinde getirmektedir. Tüm bu sebep ve sonuçlar bölgede yaşayan insanların yurtlarını terk etmelerine sebep olmaktadır (Stojanov, 2004, s.3-4).

Göç sürecini etkisi altında bırakan hem sebebi hem de sonucu olarak nitelendirilebilecek bir diğer önemli faktör de küresel ısınmadır. Teknolojinin gelişmesi, insan nüfusunun artması, doğayı daha fazla tahrip etmenin sonucu olarak küresel ısınma, ülkelerin ekolojik ve ekonomik yapılarını etkileyerek göçün doğasal sebeplerinin ana kaynağını oluşturmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s.146-147).

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde iklim değişikliği, doğal afetler ya da çevresel faktörler sonucu uluslararası sınırları geçerek göç etmek zorunda kalanları kapsayan bir mülteci tanımı yer almamaktadır. Bu çerçevede ekolojik mültecilere ulusal ve uluslararası düzeyde koruma sağlanması için çalışma başlatılmalıdır (Ekşi, 2016, s.19).

2.2.2. Ekonomik Sebepler

Ekonomik sebepli göçler en çok karşılaşılan göç tipidir. Bu göç tipinde göçün yönü az gelişmiş olan yerleşim yerlerinden refah düzeyi yüksek olan yerlere, iş imkânı olmayandan işgücüne ihtiyacı olana doğrudur (Karpat, 2010, s.76).

Ekonomik sebepler, birey ve topluluk düzeyinde belirebileceği gibi bazen de bir toplumun istihdam, enflasyon, büyüme oranları, ödemeler bilançosu gibi makroekonomik değişkenlerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. İşçi olmak amacıyla bulunduğu bölgeyi hatta kıtayı değiştiren kişi ya da kişilerin göç etmesinin temelinde de ekonomik sebepler yatmaktadır (Arslan, 2001, s.152).

Dünyada sanayileşme ile başlayan sürecin devamında teknolojinin gelişmesi, tarım ve hayvancılık alanlarında makineleşmenin inanılmaz derecede artması kırsal kesimde yaşayan birçok insanı kentsel alanlara göç etmeye zorlamıştır (Kartal, 1978, s.7). Sanayileşme ve

endüstri devrimi göç hareketini artırıcı bir rol oynamıştır. Artan kent sayıları ve sanayi tesislerinin kentlerde toplanması kırsaldan kente göçü hızlandırmıştır (Keleş, 1983, s.6).

Ekonomik sebepli göç hareketleri her zaman kırsaldan kente olmamaktadır. Kimi zaman iş imkânlarının az olduğu bir kentten başka bir kente veya bir ülkeden başka bir ülkeye ekonomik sebeplerle göç meydana gelmektedir (Gezgin, 1994, s.18).

Türkiye’deki göçlerin sebepleri incelendiğinde, temel neden iş olanaklarının sınırlılıkları ve bunun sonucunda meydana gelen yoksulluktur. Bu nedenle insanlar iş imkânlarının daha sınırlı olduğu kırsal bölgelerden kentlere doğru göç etme eğilimi göstermektedir (Şen, 2014, s.239).

2.2.3. Siyasi Sebepler

Yaşadıkları toplum içerisinde inançları, düşünceleri ya da siyasi eğilimleri nedeniyle legal ya da illegal unsurların fiziki ya da psikolojik baskıları karşısında kendilerini güvende hissetmeyen insanların göç etmeye meyilli olduğu söylenebilir. Göç hareketlerini tetikleyen siyasi sebepler; savaşlar, iç savaşlar, yaygın terör, etnik, ideolojik, dini vb. ayrımcılıklar ya da belli siyasi gerekçelerle toplumların demografik yapılarının planlı bir şekilde değiştirilmesi gibi pek çok farklı etmeni içerebilmektedir. Buna bağlı olarak gelişen sosyal, toplumsal ve siyasal etkenler de politik nedenlere dayanan göç çeşidini ortaya çıkarmıştır (Öztürk, 2020, s.12).

Bunun yanında siyasi faktörlere bağlı göç kararlarının devletlerin yönetim biçimi ve demokrasi anlayışı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Antidemokratik yönetimlerin göç konusunda itici faktörlerden olduğunda şüphe yoktur. Göç veren ülkelerde yönetimlerin baskıcı uygulamaları ve ekonomik olarak istikrarsız politikaları kitleleri göçe zorlamaktadır. İnsanlar genellikle özgür, demokratik ve hukuk devleti olarak gördüğü ülkelere göç etme eğilimindedir (Erkmen, 2021, s.11).

Siyasi ya da politik göç, belirli bir demografik bölgenin değişimi odaklı gerçekleştirilebilir. Düşük nüfuslu ya da yoğun nüfuslu yapay bölgeler yaratmak temel amaçlar arasında olabilir.

Bu bağlamda menfaatin ön planda tutulduğu politik göçler, yapanın kimliğine göre “devlet” ya da “özel” kurum tarafından gerçekleştirilebilir (Özyakışır, 2013, s.19-20).

Göçün siyasi sebepleri en çok kitlesel göç hareketini etkilemektedir. Siyasi baskılar, etnik zorluklar ve mübadele, askeri darbeler, savaş, sınır değişiklikleri kitlesel göçü tetiklemektedir. Siyasi göç mülteci ve sığınmacı statülerinin sahipleri olan bireylerin göç hareketi şeklinde tanımlanabilmektedir. Siyasi sebeplerle göç eden kişiler ırk, din, dil, cinsiyet nedenli eşitsizliklere maruz kalabilmektedir (Töre, 2016, s.51).

2011 yılında başlayan ve hala etkileri devam eden Suriye iç savaşı sonrasında sayıları milyonları bulan Suriyelinin Türkiye’ye göç etmeleri, siyasal sebepler neticesinde ortaya çıkan savaşların büyük kitlesel göçlere sebep olduğunun en yakın örneğidir (Karanfiloğlu, 2019, s.100).

Bir başka siyasal göç nedeni ise terördür. Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren artış gösteren terör, bireylerin can ve mal kayıpları yaşamalarına sebep olmasının yanında güvenlik anlamında endişe duyar hale gelmelerine neden olmuştur. Özellikle bu yıllardan itibaren terörizm, Türkiye’nin doğu illerinde başlıca iç göç nedenidir (Aksoy, 2004, s.1-2).

2.2.4. Sosyo-Kültürel Sebepler

Göç hareketliliğini etkileyen en önemli sebeplerinden birisi de sosyokültürel faktörlerdir. Tarih boyunca insanların, çeşitli sebeplerle, doğdukları ve yaşadıkları yerlerden ayrılarak yeni yerlere göç etme isteği hep var olmuştur. Bu bağlamda uluslararası göçün etkilerini ifade etmeye yönelik temel yaklaşımlar, şüphesiz, insanların refah düzeyi daha az gelişmiş ülkelerden/bölgelerden refah düzeyi daha fazla gelişmiş ülkelere/bölgelere yüksek kazanç sağlamak ve daha iyi bir hayat kalitesi kazanmak amacıyla göç etmesi üzerine kuruludur (İçduygu, 2009, s.2).

Sağlık ve eğitim olanaklarının şehirlerde köylere göre daha iyi olması, köylerdeki doğurganlık oranının yüksek olması ile buna bağlı olarak artan nüfus için yeterli tarım alanlarının kalmaması, tarımda insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması, göç kararı almasına neden olan etmenlerdir (Akan ve Arslan, 2008, s.21-25).

Göç bireylerin yaşam tarzını olduğu kadar hem terk edilen eski yerin hem de varılan yeni yerlerin sosyokültürel yapısını değiştiren bir süreçtir. İnsanlar hem kendileri hem de çocuklarının geleceği için göç kararı verirken ekonomik refah yanında, sosyo-kültürel düzeyi de daha yüksek olan ülkeleri öncelikle tercih etmektedir (Battır, 2020, s.73).

Türkiye’de kentlerin kırsal bölgelere göre daha gelişmiş bir sosyo-kültürel yapıya sahip olması göç eyleminin kırsal bölgelerden kentlere doğru yapılmasına neden olmuştur. Kişileri göçe çeken bir diğer sebep ise göç etmeyi düşündükleri yerde daha önceden tanıdığı bireylerin varlığıdır. Kan bağı olunan kişilerin varlığı ve hemşeri ilişkileri insanların göç edeceği yeri belirlerken dikkate alacakları faktörlerdir (Oral ve Çetinkaya, 2017, s.5).

İyi eğitim alma isteği, sağlık hizmetlerine kolay erişim arzusu sosyal nedenlerin başında gelmektedir. İçinde yaşanılan topluma adapte olamama, toplumun gelenekleri ile arada bir bağın kalmaması da göçün sosyal nedenleri arasında yer almaktadır (Töre, 2016, s.51).

Eğitim amacıyla gerçekleşen göç hareketleri hem Türkiye’de hem de dünyada önemli bir yer tutmaktadır. Bu kapsamda gerçekleşen göç hareketleri genellikle üniversite çağına gelen insanların kimi zaman tek başlarına, kimi zaman ise aileleriyle birlikte üniversitelerin bulunduğu büyük kentlere veya yabancı ülkelere gitmeleri ile meydana gelmektedir. İstanbul, Ankara, Bursa ve İzmir gibi büyük kentler bu göçlerden nasibini fazlasıyla almıştır (Işık, 2009, s.32).

2.3. Göçün Sonuçları

Göçün sebeplerinin yanı sıra belli başlı bazı sonuçları da bulunmaktadır. Göçün sonuçları göç eden kişileri, ailesini, göç alan topluluğu ve göç veren topluluğu etkilemekte; siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok sonuç ortaya çıkarmaktadır (Töre, 2016, s.55).

Bireylerin veya toplulukların doğup büyüdüğü yerlerden ayrılmak zorunda kalmaları gerek psikolojik gerekse de sosyolojik problemler başta olmak üzere birçok soruna neden olmaktadır. Bazı insanlar yeni geldikleri bir yere çok kısa sürede entegre olabilirken, bazıları için entegrasyon süreci daha zorlu bir dönem haline gelebilir (Ekici & Tuncel, 2015, s.19).

Göçler toplumsal değişmelere sebep olmuşlardır. Dini, dili, kültürü, farklı birey ve toplulukları karşı karşıya getirerek birbirlerini etkilemelerini sağlamaktadır. Bunun neticesinde bazı durumlarda yeni toplumlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan topluluklarla beraber yeni kültürler, yönetim biçimleri, ırklar gelişmiştir. Bu şekilde gelecekte oluşacak toplulukların zemini hazırlanmıştır (Karpas, 2013, s.9).

Göç, toplumun en küçük parçası olan bireyden, ülkenin bütününe kadar her alanda etki yaratan, dönüştüren bir kavramdır. Doğru politika ve uygulamalarla yönetilemeyen göçler ağır ekonomik yükler, siyasal sorunlar, sosyal çatışmalar, ulusal güvenlik sorunları gibi birçok alanda yeni problemleri beraberinde getirmektedir (Çoştan, 2020, s.15).

Günümüzde göçler tüm dünyayı etkilemektedir. Dünya genelinde kültürleri değiştirmekte, sosyal ve etnik yapıya etki etmektedir. Göç son yıllarda az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere gerçekleşen bir eylem olmaktan çıkmıştır. Küreselleşmenin artması, bölgesel çatışmaların şiddetlenmesi, yoksulluk göç edenlerin sayısını artıran diğer etmenlerdir (Tuzcu & Ilgaz, 2015, s.56).

Göç eden insanlar yani göçmenler kendi toplumlarına ait kültürel dokularını gittikleri yere taşıdıkları gibi yeni yerleştikleri çevrenin kültürel dokusundan da etkilenmektedir. Kültürel dokunun bir yerden başka bir yere en kolay nakli göç eylemi ile gerçekleşmektedir. Böylece farklı inanışlarda ve yapılarda olan kişi ve topluluklar birlikte yaşamaya başlamakta, dolayısıyla birbirlerini etkilemektedir (Karpas, 2013, s.9).

Göçler toplumsal değişimin temel olgusudur. Göç üzerine pek çok farklı tanımlamalar olsa da, temelinde bireyin yada topluluğun yaşadığı yerin değiştirmesi üzerine temellendirilmiştir. Göç hem göç alan hem de göç veren toplumlar için yeni toplumsal ilişkiler ağını zorunlu kılmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.2).

Göç neticesinde farklı kültürlerin çatışması/kaynaşması ve iki taraflı uyum ve entegrasyon süreçleri karşımıza çıkmaktadır (Akıncı vd., 2015, s.80). İki farklı toplum arasında meydana

gelen kültür çatışmalarının temelinde her toplumun kendi kültürünü doğru olarak kabul etmesi, tepkisel olarak farklı bir kültür ile karşılaştığında alışlagelmişin dışındaki yeni kültüre karşı olumsuz bir tutum takınması yatmaktadır. Köyden şehir merkezlerine olan göçlerde olduğu gibi göç eden ve yerel halk, aynı ülke topraklarında yaşıyor bile olsalar aralarında kültür ayrılıkları bulunması doğaldır. Hal böyleyken, Suriyeliler örneğinde ise farklı iki ülke insanının bir arada yaşamak zorunda kalması sonucunda yaşanmakta olan kültür çatışmalarının sonuçları toplumsal olaylara sebebiyet verebilmektedir (Ügeöz, 2003, s.36).

Göç eden bireylerin göç ettikleri toplum içerisinde sömürülmeleri karşılaşılan en yaygın sonuçlardan birisidir. Ucuz işgücü veya cinsel sömürü öznesi haline gelen göçmenler zor şartlar altında yasal mevzuata dayalı zorunluluklar yerine getirilmeden düşük ücretlerle çalıştırılmakta veya yasal olmayan işlerde kullanılmaktadır. Bu ve bunun gibi birçok olumsuz sonuç hem göç edeni hem de yerel halkı olumsuz yönde etkilemektedir (Yılmaz, 2014, s.1698-1699).

Teknolojinin ve ulaşım araçlarının gelişmesi ile ülkeler arasında mesafeler azalmış kültürel etkileşimin temeli olan göç olgusu daha da artan bir eylem haline dönüşmüştür. Suriye örneğindeki gibi çok daha büyük ve kitlesel göçlere sebebiyet veren durumlarla karşılaşmanın olasılığı da tüm dünyanın ve ülkemizin yüzleştiği bir gerçektir. Göçe maruz kalan kişilerin bu süreçleri sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri için; ülkelerin sağlık ve eğitim başta olmak üzere kültürel, sosyal alanlarda da kalıcı politikalar üretmeleri gerekmektedir (Aksoy, 2012, s.293).

2.4. Göç Türleri

2.4.1. Göç Eden Kişi Sayılarına Göre Göç Türleri

Göç kararını alanların ve göç edenlerin nicelik itibariyle sayısal anlamda ele alındığı bir sınıflandırmaya gidildiğinde göçler, bireysel göçler ve kitlesel göçler olarak ikiye ayrılmaktadır.

2.4.1.1. Bireysel Göç

Bireysel göç konusunda temel unsur, bireyin göç etme kararını kendisi almış olması ve göç eylemini de tek başına gerçekleştirmesidir. Genel itibariyle birey eğitim ya da daha iyi iş olanakları için ve kaliteli bir yaşam süreceğine inandığı devlet ülkelerine göç etmektedir (Yalçın, 2004, s.15-16).

Bireylerin kendi tercihleriyle refah seviyesi daha yüksek yerlere gitmesi veya akrabalarının yanına göç etmesi bu göç türüne örnek olabilir. Bireysel göç gerek karar aşamasında gerekse ilerleyen adımlarda bireylerin, aile fertlerinin ya da en fazla birkaç aileden oluşan görece küçük grupların aktör ve belirleyici olduğu göç türüdür. Bireysel göçler genellikle zorunlu değil, daha çok isteğe bağlı olarak gerçekleşmektedir (Battır, 2020, s.82).

Kişinin yaşadığı yerdeki sosyoekonomik şartlardan memnun olmaması ve daha farklı yerlerde yaşama isteği ile oluşur. Üniversite okumak, staj veya dil öğrenmek amacıyla yapılan göçler de bireysel göçlere örnektir. Aslında evli, çocuklu ya da iyi bir kariyere sahip kişilerin bireysel göçü pek tercih etmediği ortadadır. Ancak yaş, medeni durum ya da cinsiyetin doğrudan bireysel göç üzerinde etkisinin olmadığı da kesindir. Kişi ailesiyle ya da ailesini bırakıp tek başına veyahut kariyerini terk ederek göç kararı alabilirler (Yalçın, 2004, s.16).

2.4.1.2. Kitlesele Göç

Belli bir sayısal limiti olmamakla beraber, çok sayıda kişinin hep birlikte ya da büyük gruplar halinde yer değiştirmesi şeklinde gerçekleşen göç hareketleridir. Bireysel göçten farklı olarak kitlesele göç hareketi çoğunlukta bir toplumu göçe iten itici faktörler söz konusudur. Bu iten faktörler çok sayıda insanın bulunduğu sınırı geçerek bir başka ülkeye varışına yani sığınmacılık olgusuna (istem dışı göçe) yol açar (Tümertekin ve Özgüç, 2004, s.236).

Kitlesele göçler bireysel göçün çeşitli bağlarla devam ettirilmesinin sonucu veya zorunlu göçün nedenlerinden kaynaklanan ve toplu bir şekilde gerçekleştirilen yer değiştirme eylemleridir. Göç eden bireylerin kendi ülkeleriyle bağ kurması sonucunda çekici faktörler daha bilinir ve cazip hale gelirler. Kurulan ilişkiler ağı göçün devamlılığını sağlar ve her göç

hareketi devamı olan bir sosyal yapı oluşturur. Bununla birlikte göç eylemleri artar ve kitlesel hale dönüşürler (Yalçın, 2004, s.52).

Tarihteki ilk büyük kitlesel göç olayı, 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hunların başlattığı Kavimler Göçü'dür. Hunların Karadeniz'in kuzeyine yerleşmesi neticesinde, buradan kaçan Cermen kavimlerinin yıllar boyunca Avrupa Kıtası'nı istila etmesi ile devam eden göç hareketlerinin bugünkü Avrupa devletlerinin de temelini attığı kabul edilmektedir (Kınık, 2010, s.36-39).

Kitlesel göçler bazen iradi olarak verilen kolektif göç kararlarıyla olabilsen de çoğunlukla savaş, doğal afet, kuraklık, kıtlık gibi zorlayıcı etmenlere dayalı olarak gerçekleşmektedir (Battır, 2020; s.82). 20. Yüzyılın ilk yarısında meydana gelen iki büyük dünya savaşının milyonlarca insanı yurdundan etmesi kitlesel göçlere örnek teşkil eden durumların başında gelmektedir (Giddens, 2010, s.522).

Bireysel göçler genelde iradi göçlerken, kitlesel göçler aksine zorunlu göçler kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak herhangi bir zorunluluk olmaksızın grupların bireysel olarak göç eden kişileri örnek alıp bu göç hareketlerini devam ettirmesi de kitlesel göç grubuna dâhil edilmektedir. Bunun nedeni bireysel olarak göç eden kimselerin, terk ettikleri devlet ülkesinde yaşayanlarla irtibat kurması sonucunda, o devletteki diğer insanların göç alan devletteki çekici faktörleri ve tabii bulundukları devlet ülkesindeki itici faktörleri daha iyi kavramasıdır. Bu bağlamda kitlesel göç, öncü grupları takip etmektedir (Argalı, 2021, s.6).

Kitlesel göçler bazen iradi olsa da çoğunlukla savaş, doğal afet, kuraklık, kıtlık, iç savaş gibi zorlayıcı nedenlere bağlı olarak gelişir. Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle, çok sayıda insanın kitleler halinde komşu ülkelerin sınırlarına yönelmesi bu göç türüne somut ve güncel bir örnektir. Kitlesel göçlerin küreselleşmeyle birlikte, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak arttığı ve ölçeğinin giderek büyüdüğü söylenebilir (Erkmen, 2021, s.15).

2.4.2. Göç Edilen Yerde Kalma Süresine Göre Göç Türleri

1932 yılında Cenevre Kongresi'nde göç edilen yere kalma süresi 1 yıl ve daha uzun süre olan göçler “kalıcı göçler”, 1 yıldan daha az süre için yapılan göçler ise “geçici göçler” olarak nitelendirilmiştir (Özdal ve Varda, 2018, s.109).

2.4.2.1. Geçici (Mevsimlik) Göç

Geçici göç kişi veya kitlenin çeşitli sebeplerle belirli bir periyod için ülke içinde veya dışında yaptığı mekânsal yer değiştirme hareketidir. Geçici (mevsimlik) göç tipinde insanlar çoğunlukla çalışmak için yılın belirli zamanlarında göç edilen yerdeki iş durumuna göre yaşadıkları (çalıştıkları) mekânı değiştirmektedirler. Yaz aylarını yazlıklarında geçirmek için gidenler, eğitim amaçlı yer değiştirmeler veya sıcaklardan kaçmak için yaylalara çıkanlar da bu göç tipi içerisinde değerlendirilmektedir (Mutluer, 2003, s.10).

Bu tür göçler genellikle çalışma, eğitim, seyahat, staj, yeni bir dil öğrenme gibi amaçlarla yapılır. Göçün geçici ve kalıcı olması genellikle bireyin iradesine bağlıdır. Ancak göç edilen ülkenin göçmen politikaları da göçün süresinde belirleyicidir. Göç edilen yerdeki sosyoekonomik şartlar göçmenlerin kararını ve göçün süresini doğrudan etkilemektedir (Somuncu, 2006, s.14).

Göç niyetiyle ülkelerinden ayrılan kişi veya kişi gruplarının, bazen hedef ülkeye ulaşınca kadar çeşitli ülkelere uğramaları ya da belli bir süre orada kalmaları gerekebilmektedir. Bu şekilde yerleşme amacı olmaksızın, bir ülkeden başka bir ülkeye göç ederken geçiş güzergahında bulunan ülke veya ülkelere yönelik kısa süreli göçleri "transit göç" olarak tanımlamak mümkündür. Bu göç türü de kısa süreli olduğu için geçici göç olarak kabul edilebilir (Doğan, 2006, s.179).

2.4.2.2. Kalıcı (Sürekli) Göç

Terk edilen yere bir daha dönme niyeti olmaksızın yeni bir yere gidip yerleşme şeklinde gerçekleşen yer değiştirmelerdir. Kalıcı göçler genellikle savaş, doğal afet, kıtlık ve kuralıklar gibi zorunlu durumlarda meydana gelir (Battır, 2020, s.84).

Kalıcı (sürekli) göç, zorunlu olduğunda genellikle kişiler adına devletler göçe karar vermekte ve göç edilecek yeri de belirlemektedir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s.2-3).

Daimi göçlerde belirli bir sürenin sonunda geriye dönüş olmaması sebebiyle göç edilen yer ile terk edilen yer açısından önemli sonuçlar doğmaktadır. Her iki yerin de demografik yapısı değişmekte, plansız göçlerde gecekondulaşmadan, suç oranlarının artmasına kadar birçok farklı alanda problem sahaları ortaya çıkmaktadır (Çoştan, 2020: s.20).

Suriye iç savaşında kendi ülkelerinden, ilk etapta komşu ülkelere ve devamla daha uzak hedef ülkelere göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin durumu öncelikle geçici göç olarak tanımlanmış ama gelişen olaylar neticesinde kalıcı (sürekli) göç haline dönüşmüştür.

2.4.3. Yasal Mevzuatlara Göre Göç Türleri

Her ülkenin bir coğrafi ve siyasi sınırı ve bu sınırlarını koruma amaçlı olarak belirli sınır politikaları mevcuttur. Sınır politikaları çerçevesinde, ülkeye giriş yapmak isteyen bireylerin ön izin alma mecburiyetleri bulunmaktadır. Buna istinaden, göç hareketlerinin siyasi otorite ya da ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından belirli bir sistematik çerçevede, kontrollü ve yönetilebilir olup olmaması bakımından göçler, düzenli göç ve düzensiz göç olmak üzere sınıflandırılabilir (Polat, 2020, s.7).

2.4.3.1. Düzenli Göç

Düzenli göç, herhangi bir kişinin kendi ülkesi haricindeki bir ülkeye, o ülkenin yasal prosedürlerine uyarak giriş yapması, o ülkenin izin verdiği süreler içerisinde konaklamasıdır.

Belirli bir amaçla bulundukları ülkelerin sınır dışına çıkarak diğer ülkelerde hayatlarını sürdürmek isteyen, bu amaçla gittikleri ülkenin yasal prosedürlerine ve kurallarına uygun bir şekilde ülkeye giriş yapmış ve yine bulunuş amaçlarına uygun olarak gerekli izinleri aldıktan sonra ikamet eden kişilerin durumu düzenli göç kapsamında değerlendirilmektedir (Battır, 2020, s.87).

Bu bağlamda düzenli göç IOM tarafından “Kaynak ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2019, s.15).

Düzenli göçler yasalar çerçevesinde, belirli bir planlama ve kotalar dâhilinde gerçekleştiği için genellikle hedef ülke açısından büyük risk taşımamaktadır. Bu tür göçler, göç kabul eden ülkelerin sosyoekonomik gelişimine olumlu katkı sağlamaktadır (Erkmen, 2021, s.17).

Türkiye açısından düzenli göç, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan herhangi bir kişinin ilgili mevzuata göre alınan izinler (vize, çalışma izni, ikamet izni vb.) sonucunda Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde transit geçiş, geçici konaklama veya sürekli oturma yapmasıdır (Çoştan, 2020, s.16).

2.4.3.2. Düzensiz Göç

Herhangi bir amaçla kendi ülkelerinin dışına gerekli yasal prosedürler yerine getirilmeden çıkan veya bu prosedürlere uygun göç ettiği hâlde vize/seyahat süresi dolmasına rağmen ülkelerine geri dönüş yapmayan kişilerin durumunu ifade etmektedir Düzensiz göçmenler bir ülkede bulunan kayıt dışı yabancılardır (İçduygu, 2004, s.24).

IOM tarafından düzensiz göç “gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketler” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009, s.15).

Düzensiz göç kavramı ayrıca; insan ticareti, yasal veya yasal olmayan göçmenlerin kaçak olarak çalışması ya da zorla çalıştırılması veya yasal olarak ülke sınırları içerisine girmiş kişilerin vize süresi geçtiği halde o şekilde kalmaya devam etmesi gibi birçok yasadışı olayı içine alan bir kavramdır (Akdoğan, 2019, s.26).

Uluslararası alanda düzensiz göç 1980’lerle birlikte artmış ve uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Düzensiz göçler göç veren ve göç alan ülkelerde hızlı nüfus değişikliklerine neden olmakta ve ciddi sosyoekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Düzensiz göçün geniş

bir yelpazeye sahip olması, kayıt dışılığın istatistiklere tam olarak yansıtılamaması sebebiyle bu alanda tutulan veriler sınırlı kalmıştır (Öner, 2016, s.16-17).

2.4.4. Göçün Oluşumu ve Göç Edenin İradesine Göre Göç Türleri

Bireysel veya kitlesel olarak yapılan göçlerde, karar sürecinde zorlayıcı bir unsurun bulunup bulunmamasına göre göçler, gönüllü göç ve zorunlu göç olarak iki gruba ayrılmaktadır

2.4.4.1. Gönüllü Göç

Gönüllü göç, kişinin kendi iradesi ile gönüllü olarak göç etmesi durumudur. Bu durum eğitim beklentileri, sağlık beklentileri, sosyal beklentiler, ekonomik beklentiler vs. nedenler olabilir. Zulüm, savaş, baskı, insanlık dışı muamele gibi zorunlu nedenler dışında tüm nedenlerden dolayı göç eden birey veya kitlelerin gönüllü olarak göç ettiği söylenebilir (Özyakışır, 2013, s.15).

Göçmen göç kararı verirken ve eyleme geçerken yine kaynak ve hedef noktaların itici ve çekici yanları başta olmak üzere pek çok faktörü değerlendirerek hareket eder ancak nihai tercih kendisine aittir (Battır, 2020, s.83).

Gönüllü göçte birey daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak, daha iyi ve yüksek ücretli işlerde çalışmak, çocuklarına daha iyi eğitim sunmak gibi sebeplerle herhangi bir zorlama olmadan bir yerden başka bir yere gitmektedir (Akkayan, 1979, s.22-23).

2.4.4.2. Zorunlu/Mecburi Göç

Kişi veya kitlenin göç etmek istememesine karşın kendi istekleri dışında yer değiştirmek zorunda kalmalarıyla meydana gelen göç zorunlu göçtür (Yıldız, 2018, s.9).

Zorunlu göçte kişi kimi zaman kendi kararıyla yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalırken, kimi zamanda devlet eliyle göç ettirilmektedir. Zorunlu göçte kişi veya kitlenin göç etme isteği bulunmamakla birlikte, göç etmek bir seçim değil zorunluluktur (Tümertekin ve Özgüç, 2004, s.236).

IOM zorunlu göçü, “Doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketini tanımlamak için kullanılan genel terim” olarak tanımlamıştır (IOM, 2009, s.16). Tanımdan da anlaşılacağı üzere zorunlu göçte kişi ya da kişilerin kendi iradelerinden söz etmek mümkün değildir.

Zorunlu göçte bir tehlike ve bu tehlikeden kaçış bulunmaktadır. Kişiler isteksiz olmalarına rağmen yaşam/konfor alanlarını terk etmek zorunda kalarak muhtemelen eskisinden daha konforsuz ve kötü hayat koşullarına sahip olacakları yerlere göç etmek zorunda kalmaktadır (Keser, 2011, s.12-13).

Göç konusunda güncel sorunların başında gelen ve bir insan hakları sorunsalı da içeren sığınmacılık ve mültecilik gibi durumlar zorunlu göçlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Battır, 2020, s.83).

Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle, 2011 yılı Nisan ayı gerçekleşmiş olan ve çok sayıda insanın kitleler halinde Türkiye’de dahil olmak üzere komşu ülkelerin sınırlarına kitlesel olarak yönelmesi zorunlu göç türüne güncel bir örnektir.

2.4.5. Göç Edilen Yer ve Mesafeye Göre Göç Türleri

Göç edinilen yerin göç eden kişi ya da kitlelerin bulundukları ülke sınırları içerisinde ya da ülke sınırları dışında olup olmamasına bağlı olarak göçler iç göç ve dış göç olarak iki gruba ayrılmaktadır.

2.4.5.1. İç Göç

Bir ülkenin siyasi sınırları içerisinde belli bölgeler/şehirler arasında gerçekleşen yer değiştirmelerdir. İç göçün sebepleri arasında çekici ve itici birçok faktör yer almaktadır. (Akdoğan, 2019, s.22).

İç göç, sanayileşme ile daha belirgin hale gelmiş, özellikle 1950’ler ve sonrasında kırsaldan iş imkânlarının çok olduğu kentsel bölgelere doğru meydana gelen ve gelişmekte olan ülkelerde daha yoğun yaşanan göç tipidir (Marshall, 1999, s.314-315).

İç göç, genellikle kırsal kesimlerden kentlere doğru yapılmakla beraber kentlerden kentlere, kırsaldan kırsala ya da kentlerden kırsala doğru da yapılabilir. İstisnaları bulunmakla beraber genelde iç göç gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru yapılmaktadır (Özyakışır, 2013, s.7-8)

İç göçün belli başlı bazı nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler; kırsal alanda nüfus artışına bağlı gelişen işsizlik, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, toprağın verimsizleşmesi, tarımda makineleşmeye bağlı olarak işgücü ihtiyacının azalması, kentlerde iş olanaklarının fazla olması, kırlarda eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği olarak sıralanabilir (Töre, 2016, s.51-52).

2.4.5.2. Dış Göç

Savaş, açlık, zulüm, ekonomik beklentilerin karşılanamaması, kaliteli şartlarda ve imkanlarda yaşama, iş bulma gayesi gibi farklı birçok nedenden dolayı insanlar ülkelerini terk etmekte veya terk etmek zorunda kalmaktadır. Ülkeler arası bu göç dalgalanmasına ise dış göç adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle; bir ülkenin siyasi sınırları geçilerek gerçekleştirilen yer değiştirmelerdir. Bu yönüyle uluslararası göç olarak da nitelendirilebilir (Polat, 2020, s.6).

Dış göçe örnek olarak, az gelişmiş ülkelere gelişmiş ülkelere yapılan beyin göçü, iktisadi olarak daha gelişmiş ülkelere yapılan işçi göçü, devletlerarası mübadeleyle yapılan göçler veya sırf daha iyi yaşam koşulları için yapılan göçler sayılabilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s.173-175).

Çalışmak, zorunluluk, eğitim gibi herhangi bir sebepten dolayı ülkeler arası yer değiştirme hareketi olan dış göç dil, kültür ve uyum sorunlarının ön plana çıktığı bir göç çeşididir. İç göçten farklı olarak bu göç tipinde göçmenler gittikleri ülkelere dışlanma, ırkçılık, dini veya etnik sorunlar gibi birçok farklı problem ile karşılaşmaktadır (Tezcan, 2000, s.3).

Dış göçün bazı olumlu ve olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Olumlu sonuçları; göç alan ülkede nüfus artar. Ülkeler arası Ekonomik ilişkiler artar. Kültürler arası etkileşim artar. Ülkeye işçi girişinin olması sonucu döviz artar. Ülke turizmine katkı sağlanır. Artan nüfus ile beraber işçi kaynaklı işsizlik sorunu ortadan kalkar. Olumsuz sonuçları; göçmenler göç

ettikleri topluma uyum sağlamada sorun yaşarlar. Nüfusun artması sonucu barınma ve konut sorunu ortaya çıkar, dil farklılıklarından doğan bazı sorunlar oluşur (Akan ve Arslan, 2008, s.25-26).

2.5. Göç Kuramları

Göç, yüzlerce yıldır çoğu zaman insanoğlunun zorluklarla mücadelesinin bir yansımasıdır. Küreselleşme ile bütün imkânların gelişmesi sonucu bireylerin göç hareketliliğine dâhil olma oranları artmıştır (Özcan, 2017, s.186).

Günümüzde devlet ve toplumların gündeminde en üst sıralarda kendisine yer bulan göç olgusu her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olsa da göç olayını açıklamaya çalışan teorilerin yani göç kuramlarının çoğu ile 19. yüzyılda karşılaşmaktadır (Abadan-Unat, 2002, s.3).

Göç kuramları bir yerden başka bir yere gitmeyi isteyen insanların tercihleri bakımından da sınıflandırılmaktadır. Bu açıdan bakılınca teoriler, insanların göç eylemine karar vermelerine sebep olan etmenler çerçevesinde şekillenmektedir. Göç olgusunu ve göçe karar veren bireyin karar sürecini etkileyen birçok etmenin varlığından dolayı evrensel bir göç kuramından bahsetmek çok mümkün gözükmemektedir (Gezgin, 1991, s.31; Tekeli ve Erder, 1978, s.22).

Göçün nedenleri arasında yer alan ekonomik ve siyasal etkenler kuramların da oluşmasına yardımcı olmuştur. Her kuram, dönemin ekonomik ve yönetsel şartlarına göre şekil almıştır. Bu bağlamda göç kuramlarının belirli bir sayısı olmamakla birlikte değişmez kuralları da bulunmamaktadır (Öztürk, 2020, s.20).

Her göç hareketi kendine özgü nedenler ve sonuçları içerisinde barındırması göçün tek bir kuram altında tüm yönlerinin anlaşılmasını ve etraflıca açıklanmasını zorlaştırmaktadır (İnce, 2019, s.2581).

Göç kavramı üzerine yapılan çalışmalar ve çizilen kavramsal çerçeveler (kuramlar) göçün özgün yönü ve yaşanan çağın karakteristiğini birleştirdiği ölçüde başarılı olacağı aşîkârdır. Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel göçünün göç kuramları üzerinden analiz edilmeye

çalışıldığında tek bir kuramın yetersiz kalacağından göç hareketinin gerçekleştiği dönemin konjonktürel koşullarını hesap edebilen göç kuramlarının tamamından yararlanmayı gerektiren karma analiz biçimi en isabetli seçim olacaktır (Abadan-Unat, 2002, s.4).

Tüm bu açıklamalar ışığında göç literatürde bahsedilen temel göç kuramlarına aşağıda genel hatlarıyla yer verilmiştir.

2.5.1. Ravenstein’in Göç Kuramı

Ravenstein’in geliştirdiği kuram göç hareketini sistematik olarak inceleyen ilk kuram olarak 1871-1881 yıllarındaki İngiliz nüfus sayımı istatistiki verileri üzerinden kurgulanmıştır. Bahse konu kuram bu verilerden hareketle yedi göç kanuna dönüşerek “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) adlı çalışmasında izah edilmiştir. Ravenstein’nın 1885’te yayınlanan bu çalışması göçle ilgili kayda değer ilk bilimsel çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004, s.22).

Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yayımladığı “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) başlıklı iki makalesinde belirlediği yedi göç kanunu ortaya koymaktadır. Bu göç kanunları şunlardır (Çağlayan, 2006, s.2-5);

- Göçlerin çoğu sadece kısa mesafeli göç şeklinde yapılmaktadır. Bu ise gidilen yerde bir göç dalgası yaratarak nüfusun yer değişmesine neden olmaktadır.
- Göçmenlerin ikamet yeri ve gidilecek yer arasında mesafeye göre göç kararıyla başlayan göç hareketinin süreklilik kazanması göç basamaklarına dayandırılmaktadır. Göçmenlerin göç kararıyla kırdan-kente göç basamakları oluşur ve ilk basamaktaki hareketlenme domino etkisi meydana getirerek kır-kent arasındaki yerleşim yerlerinde
- Köy ya da kırsal alanlarda yaşayanlar şehir merkezlerinde yaşayanlara göre daha fazla göç etme eğilimine sahiptir. İş imkânlarının sınırlı olduğu köylerde yaşayanların, şehirde yaşayanlara göre daha fazla göç ettikleri tespit edilmiştir.

- Göçler, kendilerinin karşıtı yeni bir göç dalgasını doğurmaktadır. Her bir göç akımı başka göç akımlarının doğmasına neden olur; yarı çevre bölgelerden merkezlere doğru yapılan göç akımları, çevre bölgelerden de boşalan yarı çevre bölgelerine göçe neden olur.
- Göç olgusunda cinsiyete göre de farklılıklar görülmektedir. Kadınlar yaşadıkları yerlerden daha yakın şehirlere daha çok göç ederlerken, erkekler uluslararası göçe daha meyillidir. (Özcan, 2017, s.189).
- Göç hareketinin süreklilik kazanarak göç olgusuna dönüşmesinde yayılma ve emme süreci devreye girerek birbirini destekleyerek el ele yürümektedirler. Göç hareketinin yayılma ve emme süreçlerinde bir amaç birlikteliği vardır. Ravenstein'e göre göç kendi başına amaç olamaz yani bireyler sadece göç etmek istedikleri için yer değiştirmezler.
- İnsanlar uzak yerlere göç etmeyi göze almışlarsa gidecekleri yerler ekonomik anlamda gelişmiş ülkeler ya da şehirler olacaktır.

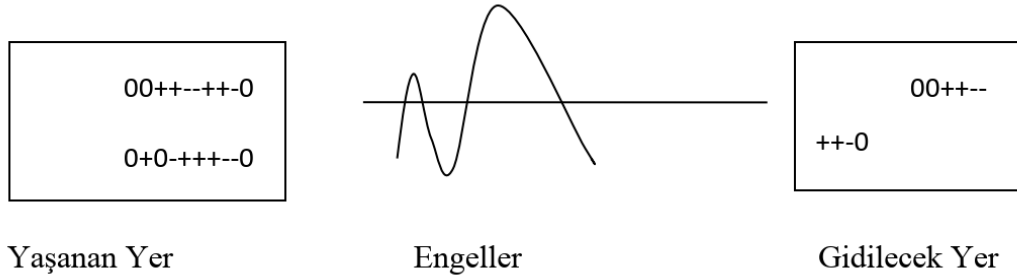
Ravenstein'in yapmış olduğu bu çalışma ile günümüze kadar süreçte yürütülmüş olan ve yürütülmeye devam edilen pek çok araştırmaya ışık tutmuştur (Grigg, 1977, s.41).

2.5.2. İtme-Çekme Göç Kuramı

Göç olgusunu daha önceki yıllarda itme-çekme kavramlarıyla izah eden çeşitli bilim adamları olsa da itme-çekme (pull-push) kuram formül ve içeriği ilk olarak 1965 yılındaki Göç Teorisi çalışmasıyla Everett Lee tarafından yazılmıştır. Lee, Ravenstein'in (1885) çalışmasından kendi çalışması (1965) arasında geçen yıllarda pek çok çalışma yapılsa da özünde göçmen kararına odaklanılarak Ravenstein'in kuramının tekrarından öte geçilemediğini eleştirisini dile getirerek göçle ilgili ilk formülasyonu üretmiştir (Todaro, 1980, s.16).

Lee 1966 yılında yayımladığı ve nihayetinde "İtme-Çekme Kuramı"nı oluşturduğu "Göç Teorisi" (A Theory of Migration) adlı eserinde göçün nedenlerini dört başlıkta incelemiştir. Bu başlıklar sırasıyla kaynak devletle ilgili faktörler, hedef devletle ilgili faktörler, müdahil

fırsatlar ve kişisel faktörler şeklindedir. Bu bağlamda İtme-Çekme Kuramı'na göre kaynak devletlerdeki ekonomik problemler, siyasi zorluklar, yaşam şartlarının zorlukları itici etkenlerken hedef devletin yüksek standartları, işgücü kuvveti, siyasi özgürlükleri ise göçmenler için çekici faktörleri oluşturmaktadır (Lee, 1966, s.50).

Şekil 2.1. Lee'nin İtme-Çekme göç kuramı (Çağlayan, 2006, s.73)

Lee, İtme-Çekme Teorisi'nde, insanların göçe yönelmesine neden olan etmenleri, negatif etmenler, tarafsız etmenler ve pozitif etmenler olarak üçe ayırmaktadır. Hem gidilecek yer hem de ayrılmak durumunda kaldıkları yer ile ilgili bu etmenlerin etkili olma oranları aynıdır. İnsanları göçe sevk eden etmenler “negatif”, ayrılmak istedikleri yerlerde kalmaları gerektiği fikrini uyandıran etmenler “pozitif”, göçe yönlendirme ya da yönlendirmeme gibi bir durumu olmayan etmenler ise “tarafsız” etmenler olarak adlandırılmaktadır (Çağlayan, 2006, s.73).

Günümüzdeki göç olgusuna ve yaşanan çeşitli göç olaylarına genel anlamda bakıldığında, itme çekme faktörlerinin hala gerek iç göçler gerekse de dış göçler için işlediği görülmektedir. Bunun yanında günümüzdeki göçlerin artık Lee'nin bahsettiğinden daha da karmaşık hale geldiği de açıktır. Küreselleşme başta olmak üzere pek çok faktör göç olgusunu derinden etkilemekte ve değiştirmektedir (Aktaş, 2022, s.27).

2.5.3. Petersen'in Beş Tip Göç Kuramı

Göç olgusunu itme-çekme faktörlerine bireysel ve sosyal faktörleri ekleyerek açıklamaya çalışan göç kuramcısı Willam Petersen'dir. W. Petersen “İnsanoğlunun tamamı göç eylemine yatkın ve istekliyse neden belli bir kesim hayatı boyunca hiç göç etmez.” fikrinden yola çıkarak göç kuramını geliştirmiştir (Özyakarış, 2013, s.62).

Petersen, itme ve çekme prensibine bağılı kalarak bireysel ve sınıfsal farklılıkları da gözeterek 1958 yılında yayınladığı “A Typology of Migration” adlı makalesinde beş göç tipi oluşturmuştur (Peterson 1958, s.256). Bunlar sırasıyla;

- **İlkel Göçler:** Bu göçler insan iradesi ve tercihi dışındaki nedenlere dayalı doğal evrenin kuraklık, iklim vb. itme etkisiyle oluşan toplu göç hareketleridir.
- **Zorunlu/Mecburi Göçler:** Zorunlu göç, devlet ya da benzeri yasal olmayan otoritenin (aşiret vs.) itici gücüyle gerçekleşmektedir. Bir başka ifadeyle, göç edeceklerin karar verme yetkilerinin olmadığı göç türüdür.
- **Yönlendirilen Göçler:** Toplumsal etkilerin önemi üzerinde durulan göç türüdür. Toplumsal etkinin varlığına rağmen göç eylemi kişilerin isteğine bağılıdır. Bu göç türüne yönlendirilen göç denilmektedir. Dolayısıyla bir güç gurubu tarafından göç etmeye zorlanmamaktadır.
- **Serbest Göç:** Bu göç tipinde kişi ya da topluluklar üzerinde herhangi bir itici faktör bulunmamaktadır. Tamamen kişi ya da toplulukların kendi istekleriyle hareket edebildiğı göçlerdir.
- **Kitlesele Göç Türleri:** Teknolojinin ve ulaşım imkânlarının gelişmesine paralel olarak artan göç türüdür. Bireysel olarak yapılan göçün olumlu etkilerinin diğere kişilere aktarılması sonucu onların da bu göç hareketliliğine dâhil olması sürecidir.

Petersen’in kuramını günümüzdeki göçleri izlemede ve anlamda başarılı ve kullanılabilir kılmaktadır. Özellikle çalışmamızın temelini oluşturan, 2011 Suriye Krizi sonrası ülkede bulunan 22 milyonluk ülke nüfusunun %65’inin ülke içi ve dışına yer değıştirme hareketi örneğinde olduğu gibi savaş ve sosyal baskılar sonucu gerçekleşen kitlesele zorunlu göçler Petersen’in göç kuram analiziyle anlaşılabilir.

2.5.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

İlk kez 1940 yılında Stouffer tarafından ortaya atılan bir teoridir. Kesişen Fırsatlar Kuramı'na göre; gidilen yerdeki fırsatların fazlalığı ile göç eden insan sayısı orantılıdır. Yani iş fırsatının fazla olduğu yere göç edecek insan sayısı da fazladır (Jansen ve Richmond, 1970, s.11).

Stouffer'ın mesafe odaklı kuramında bir yere göç etmekteki eğilim yoğunluğu o bölgedeki maddi, toplumsal, siyasal, beşeri ve kültürel etmenlere bağlıdır (Özyakışır, 2013, s.43). Bu kuramda önemli olan göç edilebilecek mesafeler, göç edilecek yerlerdeki fırsatlar ve bu fırsatların miktarıdır (Oral ve Çetinkaya, 2017, s.6).

Göç kararı gidilecek yerdeki fırsatlarla doğru, alternatif kesişen fırsatlarla ters orantılıdır. Kesişen fırsatlar kuramı göç kararında göç edilecek yer ile ikamet arasındaki mesafeyi değil, fırsatları esas almaktadır. Bu kurama göre gidilecek yer ile yaşanan yer arasındaki mesafeyle gidilecek yerdeki imkânların düzeyi/kesişimi göçün yoğunluk ve hacmini belirlemektedir. Uluslararası göçlerde ülkeler arası mesafenin uzamasıyla aşılması gereken engellerin çoğalması göçü caydırıcı olsa da gidilecek yerdeki fırsatların çokluğu/cazipliğine göre potansiyel göçmenler kar-zarar hesabı yaparak göç kararı almaktadır (Kapu, 2012, s.15).

Kuramın bazı göçleri açıklamakta yetersiz kalmasının nedeni, göç olgusunu bir sebebe bağlı açıklamaya çalışması ve göçe neden olabilecek diğer faktörleri görmezden gelmesidir. Bu sebeple, daha çok ekonomik temelli göçleri açıklamak için kullanılmaktadır. Özellikle ülkeler arası çatışmalar ve politik nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilen göçleri açıklamada da yeterli değildir (Aydemir ve Şahin, 2017, s.364).

2.5.5. Merkez-Çevre Göç Kuramı

Wallerstein, Amin, Galtung, Castle, Kosack tarafından 1970'de hazırlanmış 1980'lerde de geliştirilerek sunulmuş olan Merkez-Çevre Kuramı en çok kabul gören ve kullanılan kuramların başında gelmektedir. Bu kurama göre, göç eylemine katılan iş gücü, gittiği gelişmiş ülkelerin maddi anlamda kalkınmasına olumlu etki ederken, göç ile ayrıldığı

gelişmekte olan ülkeleri ise ekonomik anlamda kayba uğratmaktadır (Güllüpinar, 2012, s.67-68).

Merkez-çevre kuramı Marksist yaklaşımın yansıması olarak kapitalist sistemin bir parçası veya sonucu olarak iş gücünün merkez (gelişmiş) çevre (az gelişmiş) ülkeler arasında karşılıklı bağına (çekime) bağlı olarak göçün gerçekleştiği varsayımına dayanır (Özcan, 2016, s.200).

Merkez-çevre kuramı, ikiye ayrılmış olan merkez ve çevre arasındaki doğal kaynak, iş gücü, hammadde gibi konularda parazit bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Bu ilişki zorunluluklardan kaynaklı bir tür bağımlılık ilişkisi şeklinde gelişmektedir. Buna göre merkez ülkeler, kapitalist üretim modellerini uygulayan ve sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş bölgeler iken; çevre ülkeler gelişmiş merkezlere bağımlı hale getirilmiştir. Bu bağımlılık çevre ülkelerde yer alan hammaddelerin kullanılması, ucuz emek gücü ve üretilen malların pazarlanabilmesi için kullanılmaktadır. Ucuz emek gücü sayesinde maliyetlerin düşürülmesi ve hammaddelerin işlenmiş bir şekilde tekrar pazarlanabilmesi, kapitalist sistemin beslenmesine de bir araç olmaktadır (Özyakışır, 2013, s.56-57).

Çağımız bilgi ekonomisinin ihtiyaç duyduğu beyaz yakalı/yüksek vasıflı göçlerin beyin göçüyle ifade edilmesi iki kutuplu siyasal bölünmüşlüğü yerine uluslararası şirketlerin yerini almasına değin değişen iktisadi ve siyasi koşullar bağımlılık temelli kuramın göç analiz yeteneğini zayıflatmıştır (Çağlayan, 2006, s.79-80).

2.5.6. Göç Sistemleri Göç Kuramı

Göç Sistemleri Teorisine göre, ülkeler karşılıklı olarak göç dalgasına maruz kalmaktadır. Böylece bir göç sistemi meydana gelmektedir. Süreçte ülkelerin birbirlerine olan uzaklıkları, kültürel, siyasal ve maddi ilişkileri göçe yön vermektedir (Çağlayan, 2006, s.82).

Göç sistemleri kuramı ilişkiler ağı kuramındaki göçü kolaylaştıran ve teşvik eden bireysel ve ailevi bağların, toplumlar ve devletlerarası sistemli bir temelde olmasıdır. Kuramın temel yaklaşımında makro ve mikro yapıların birbirleri ile etkileşimi sonucu değerlendirilmesi gerektiğidir. Makro yapılar, büyük çaplı etmenleri oluştururken; mikro yapılar göçmenlerin kendi aralarındaki etkileşim ağını göstermektedir (Castles ve Miller, 2008, s.37).

Göç sistemleri kuramının temel varsayımları, şunlardır (Massey vd., 1993, s.454);

- Ülkeler arası veya iki ülke arası gerçekleşen göç hareketinde mesafe önemsizdir ve göç daha önceki tarihi, ekonomik ve siyasi ilişkiler temelinde gerçekleşir.
- Göç alan merkez, göç veren çevre ülkeler arası yaşanan sistemli göç hareketi çok kutuplu bir göç sistemine katkı sağlar.
- Güncel siyasi ve ekonomik koşulların değişmesi halinde göç sistemi de buna uyum sağlar.

Birden fazla ülkeyi kapsayan uluslararası göç sisteminde göç alan ülkeler ve bu ülkelerin çevresinde göç veren ülkeler yer almaktadır (Fawcett, 1989, s.675). Fawcett'e göre ülkeler arası ağlar dört kategoride ele alınabilir (Tavas, 2015, s.36);

- **Devletlerarası İlişkiler:** Devletlerin sahip olduğu siyasi-ekonomik yapısı ve ilişkileri temel çerçeveyi oluşturur.
- **Kültürel Bağların Varlığı:** Ülkeler arasındaki geçmiş tarihi birliktelik ve ortak kültürel miras ve bağların varlığı sayesinde kitle iletişim araçlarıyla iki taraf arasında canlı tutulması göç kabulünde/kararında önemli etkenlerdir.
- **Bireysel-Ailevi İlişkiler:** Gidilecek yerde aileden ve çevreden birilerinin olması göçü kolaylaştırmaktadır.
- **Sivil Toplum ve Ajanslar:** Göç konusunda çalışma yapan sivil toplum örgütleri ile ajansların varlığı (göç sürecini yöneten ve yönlendiren birim ve göçmen işçi sözleşmeleri), potansiyel göçmenleri göç hakkında bilgilendirmekte ve cesaretlendirmektedir.

Günümüz şartlarında göçü açıklayabilmek için tek değişkenli ya da dar kapsamlı kuramsal çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Transit ülke kavramının ortaya çıktığı göçlerde, göç sistemleri kuramında bahsedilen “iki ülke arasındaki göç akışı” yetersiz kalmıştır.

2.5.7. İlişkiler Ağı (Network) Göç Kuramı

İlişkiler ağı (Network) Kuramı, iş gücü açısından önemli olan kişilerin göç etmesi sonucu meydana gelen ilişki yoğunluğunu açıklamak adına oluşturulmuştur. Kuram, göçün başlangıç nedenlerinden ziyade göçün devamını etkileyen faktörlerin önemini vurgulamaktadır (Massey vd., 1993: 454).

İlişkiler Ağı (Network) Kuramı, bireylerin hem hedef ülkede oluşturdukları hem de hedef ülke ile kaynak ülke arasında oluşturdukları ilişkileri ve bu ilişkilerin göç üzerindeki etkilerini incelemektedir. Göçmen ilişkileri hedef ve kaynak ülkelerdeki; önceden göç eden kişiler, yeni göç etmeye başlayan kişiler ve ülkelerin vatandaşları arasında ortak bir tarih, akrabalık ya da sonradan oluşan dostluk ilişkilerini kapsamaktadır (Abadan-Unat, 2002, s.18).

İlişkiler ağının bir formülü ya da örgütleniş biçimi yoktur, ağlar ilk aşamadan itibaren kendiliğinden oluşur ve zamanla kendiliğinden gelişir. İlk göçlerden sonraki her göç ile gelişir büyüyerek devam eder. İlişkiler ağının en önemli özelliği göçü desteklemesi ve kurulan bu ağ sayesinde göçün ekonomik ve sosyal maliyetinin düşmesidir. Göç edilen ülkedeki yardımlaşma ve dayanışma mekanizmaları sayesinde yeni göçmenler hızla ülkeye uyum sağlamaktadır. (Çağlayan, 2006, s.86-87).

Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle farklı bir boyut kazanan uluslararası göç kavramını açıklamak için İlişkiler Ağı Kuramı büyük önem taşımaktadır. Yaşanan bu krizden kaçarak farklı ülkelere yerleşen Suriyeliler, onların ardından o ülkelere yerleşen diğer Suriye vatandaşlarına göç süreci başta olmak üzere göçün diğer aşamalarında yardımcı olmuşlardır (Çağlayan, 2015, s.203).

2.6. Göç Literatüründeki Genel Kavramlar

Çalışmanın buraya kadar olan kısmından da görülmektedir ki göç olgusu gerek kuramları gerek sebepleri ve türleri açısından çok geniş bir kavramsal çerçevede açıklanmaya çalışılmaktadır. Gerek göç olgusunu gerekse araştırma konumuzu ilgilendiren ve uluslararası hukuk çerçevesinde düzenlenmiş olan göçmen, mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci, ikincil

koruma ve geçici koruma statüsü gibi kavramlar bu bölümde genel hatlarıyla tanımlanmaya çalışılmıştır.

2.6.1. Göçmen

Göçmen terimi, göç eylemini kişisel rahatlık amacıyla ekonomik nedenlerle kendi iradesi ve rızasıyla gerçekleştiren kişi olarak tanımlanabilmektedir.

Göçmen statüsündeki kişiler ayrıldıkları ülkelerinin korumasından faydalanmaya devam ederken, göç ettikleri yeni ülkenin iyi olan imkânlarından da faydalanmak gayesindedir. Uluslararası göç mevzuatına göre, göçmen birey kendi isteği ile yaşamını devam ettirdiği ülkesinden ayrılmaktadır. Göçmen, az gelişmiş ülkesinden ayrılarak daha çok gelişim göstermiş ülkelere doğru göç etme eğilimindedir (Canatan, 2013, s.318).

Göç Terimleri Sözlüğü'nde, göçmen “sabit bir yeri veya ikameti olmayan ve genelde su, gıda veya otlak aramak amacıyla bir yerden başka bir yere göç eden genelde bir gruba mensup birey” olarak tarif edilmektedir (IOM, 2009, s.17).

Birleşmiş Milletler ise, göçmeni, “sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey” olarak tanımlamaktadır (BM, 2020).

2.6.2. Mülteci

Göç eylemini kendi rıza ve tercihi dışında zorlayıcı nedenlerle gerçekleştirerek başka ülkeye iltica eden ve uluslararası korumadan yararlanma hakkı verilen kişiye mülteci denilmektedir.

Mültecilik statüsü, Uluslararası Göç Hukukunun ilk ve en önemli konusu sayılmaktadır. (Öztürk, 2012, s.919). Zorunluluk gerektiren durumlardan dolayı, vatandaşı bulunduğu devlette can ve mal güvenliğinin olmaması nedeniyle Avrupa'dan göç eden bireyler mülteci olarak nitelendirilmektedir. Korktuğu nedenlerden dolayı ülkesine dönemeyen kişiler, ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa bulunduğu ülkede mülteci kabul edilmektedir (Buz, 2008, s.3-4).

Uluslararası hukuk açısından mülteciler için hukuki çerçeve, 1951 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve 1954 yılında yürürlüğe konulan “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Konvansiyonu” ve tamamlayıcısı olan “1967 Protokolü” ile düzenlenmiştir. Bu sözleşmeye göre, mülteci kavramında ön plana çıkan iki temel unsur bulunmaktadır ve bunlar; 1 Ocak 1951 tarihi ve zorunluluktur. Sözleşmeye çerçevesinde, bir zaruriyet sebebi neticesinde ülkesinden ayrılmak durumunda kalan herkes mültecidir (Erdoğan, 2015, s.44).

“1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar sonucunda” ifadesi ise, bu tarihten sonraki mülteciler için çeşitli haksızlıklara yol açmıştır. Dolayısıyla bu ifadenin ortaya çıkardığı sorunlara çözüm bulmak adına sözleşme “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” ile güncellenerek tüm mültecilerin tarih ve coğrafya sınırlaması olmadan eşit olarak hukuki haklardan yararlanması kabul edilmiştir.

Türk mevzuatında mültecilik statüsü, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde “Türk soy ve harsına mensup kişilere” özgü iken, 1961 yılında kabul edilen 1951 Cenevre Sözleşmesinden bugüne coğrafi olarak Doğu bölgelerinden gelenlere mültecilik statüsü kapalı tutularak sadece Batı kaynaklı zorunlu göçmenlere tanınmış bir statüdür. Bu anlamda 2011 Suriye Krizi sonrası ülkeye gelen Suriyeliler mültecilik kapsamında yer almamaktadır (Khalaf ve Ilgar, 2017, s.41).

2.6.3. Sığınmacı

Mülteci statüsünün gereklerine sahip olan fakat bu anlamdaki başvurusuna henüz cevap almayan kişiler sığınmacı olarak nitelendirilmektedir. Sığınmacı statüsündeki bireyler sığındıkları ülkede, geri gönderilmeme, temel insani haklardan yararlanma, insana yakışır bir hayat sürebilmek için gerekli olan asgari hizmetlerden faydalanmak şeklinde açıklığa kavuşturulan haklara sahiptir (Kartal ve Başcı, 2014, s.280).

Sığınmacı kavramı, Türk mevzuatında ilk kez “1994 Yönetmeliği” olarak bilinen düzenlemede “coğrafi kısıtlama” politikasından ayrılmadan ifade edilmiş ve mülteci ve sığınmacı ayrımı tanımlanmıştır. Bu ayrıma göre, Avrupa’dan gelenleri “mülteci”; Avrupa dışından gelenleri ise “sığınmacı” olarak tanımlamıştır (Erdoğan, 2015, s.47).

2013 yılında yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) “sığınmacı” kavramı kaldırılarak yerine “şartlı mülteci”, “ikincil koruma”, “geçici koruma” kavramları getirilmiştir.

2.6.4. Şartlı Mülteci

Avrupa ülkeleri dışından göç etmek durumunda kalan kişilerin kendi vatandaşı oldukları ülkelerin dışında başka bir ülkede bulunmaları ve kendi ülkelerinin hukuksal korumasında faydalanamamaları durumunda bulundukları ülkedeki hukuki statüleri “şartlı mültecilik” olarak adlandırılmaktadır (Çiçekli, 2009, s.250).

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yayımlanması ile birlikte “şartlı mülteci” kavramı kabul edilmiştir. YUKK'ta da sığınmacı kavramı yerine “şartlı mülteci” kavramı kullanılmıştır. Kanunu'na göre şartlı mülteci;

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verilir.

şeklinde ifade edilmektedir (YUKK, mad. 62).

Şartlı mültecilik statüsü ile mültecilik statüsü birbirine benzese de bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Örneğin şartlı mültecilerin güvenli bir üçüncü bölgeye yerleştirilmesi gerekmektedir. (Çelikel ve Öztekin, 2017, s.24).

2.6.5. İkincil Koruma

YUKK’da, mülteci ve şartlı mülteci statülerinden sonra açıklanan “ikincil koruma” statüsü bu yönüyle “artçı güvence” statüsü olarak kabul edilebilir. Düzenlemenin geneli incelendiğinde ikincil koruma, geri gönderme yasağı (yada geri göndermeme ilkesi) hususunun düzenlendiği 4. maddenin pratiğe dönüşmüş şekli olarak yorumlanabilmektedir (Asar, 2015, s.143).

YUKK’a göre ikincil koruma statüsü;

“Mülteci ya da şartlı mülteci olarak kabul edilmeyen ancak menşe ya da ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza ya da muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

şeklinde ifade edilmektedir (YUKK, mad. 63).

2.6.6. Geçici Koruma

Geçici koruma kavramını uluslararası hukukta emredici hükümler şeklinde düzenleyen bir anlaşma ya da sözleşme bulunmamaktadır. Geçici korumanın tanımlanmasına dair ortak unsurların yer aldığı düzenlemeler olsa da her ülkenin geçici koruma uygulama şekli ve kuralları kendine özgüdür. Dolayısıyla evrensel geçerliliği olan bir geçici koruma uygulamasından bahsedilemez. Çünkü her ülkenin sınır güvenliğini sağladığı şartlar ve ülkeye yabancı kabul etme kuralları farklıdır.

Geçici Koruma Statüsünden yararlanacak vatandaşlar, göç ettiği topraklara serbest kabul imkânlarından faydalanır. Göç eden kişi ile ilgili geri gönderilmeme ilkesi devreye girer. Göç eden ve Geçici Koruma Statüsünden faydalanacak olan vatandaşın temel gereksinimleri göç ettiği ülke tarafından karşılanacaktır. Vatandaşın göç ettiği ülkedeki statüsünün bireysel olarak belirlenmesinin imkânsız olduğu yoğun nüfus hareketliliklerinin yaşandığı göçlerde,

geçici koruma statüsü uygulanır ve buna bağlı olarak da kısa süreli bir çözüm imkânı sağlanmış olur (Çiçekli, 2014, s.311-312).

Geçici Koruma kavramı YUKK'da "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak için kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilecektir" şeklinde açıklanmıştır (YUKK, mad. 91).

Türkiye tarafından, 2011 Suriye Krizi nedeniyle ülkesini terk ederek Türk sınırına gelenlerin ülkeye koşulsuz kabulüyle geçici koruma prosedürü işletilmeye başlanmıştır. YUKK 91. maddeye istinaden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan 22.10.2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliğiyle (GKY) geçici koruma statüsündekilerin hakları hukuki güvenceye kavuşturulmuştur. Yönetmelikte;

"28/04/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyetinde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınmıştır"

denilerek geçici korumanın Suriyelilere münhasır olduğu vurgulanmaktadır (GİGM, 2019).

2.7. Suriye Göçü ve Türkiye'deki Suriyelilerin Durumu

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca, üç büyük mülteci akını ile karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan birincisi 1989 Bulgar Göçü, ikincisi 1991 Kuzey Irak göçleri ve üçüncüsü ise 2011 yılı sonrası gerçekleşen Suriyelilerin göçüdür.

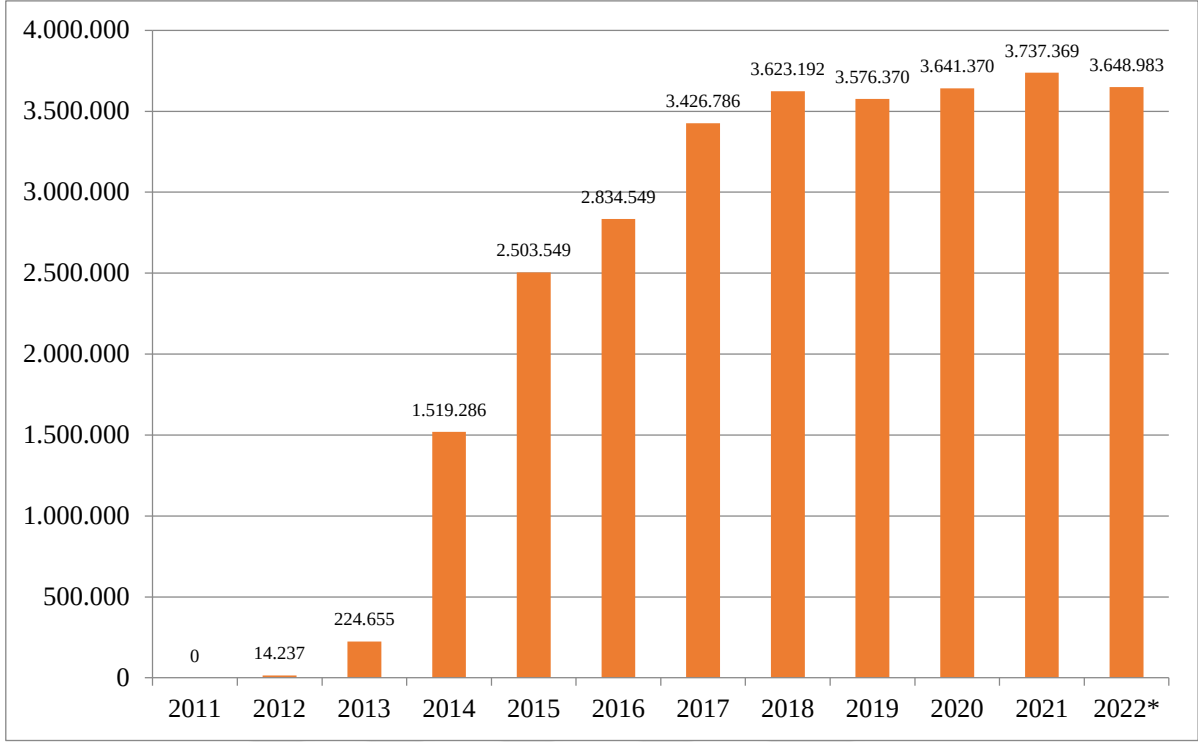
Tunus'ta başlayan Arap Baharı, daha sonra Mısır, Libya, gibi Ortadoğu ülkeleri ile Kuzey Afrika ülkelerine sıçramıştır. Suriye dışındaki ülkelerde, rejimin son bulması ve liderin değişmesi ile sonlanan Arap Baharı, Suriye'de beklenenden uzun sürmüştür. Rusya, İran gibi bölgede aktif rol almak isteyen ülkelerin desteği ile rejim muhaliflerin hareketlerine direnmiştir. Suriye'de sokak hareketleri olarak başlayan Arap Baharı zamanla iç savaşa dönüşmüştür (Ünsal, 2018, s.41).

2011 yılı mart ayında Suriye’de rejim karşıtı gösteriler yapılmaya başlanmıştır. Bu gösteriler çok geçmeden çatışmalara ve zamanla iç savaşa dönüşmüştür. Meydana gelen iç savaş, Suriye’den komşu ülkelere doğru ciddi bir göç akınına sebep olmuştur (Erdoğan, 2015, s.317).

Türkiye krizin ilk gününden itibaren uyguladığı açık kapı politikasının da etkisiyle dünya üzerinde en çok Suriyeli mültecinin yaşar hale geldiği ülke olmuştur. Suriye krizine gerek yasal mevzuat gerekse de imkânlar bağlamında hazırlıksız yakalanan Türkiye sınıra yakın bölgelerde çok kısa sürede kamplar kurarak ilk gelen Suriyelileri misafir etmeye başlamış, kampların kapasitesi yetersiz kalınca da Suriyelilerin serbest bir şekilde ülke içerisine gidişlerine izin verilmiştir. Suriyeliler Türkiye’ye ilk giriş yaptıklarında herhangi bir yasal mevzuata tabi olmadan deyim yerindeyse misafir olarak kabul edilmişlerdir (Aktaş, 2018, s.135).

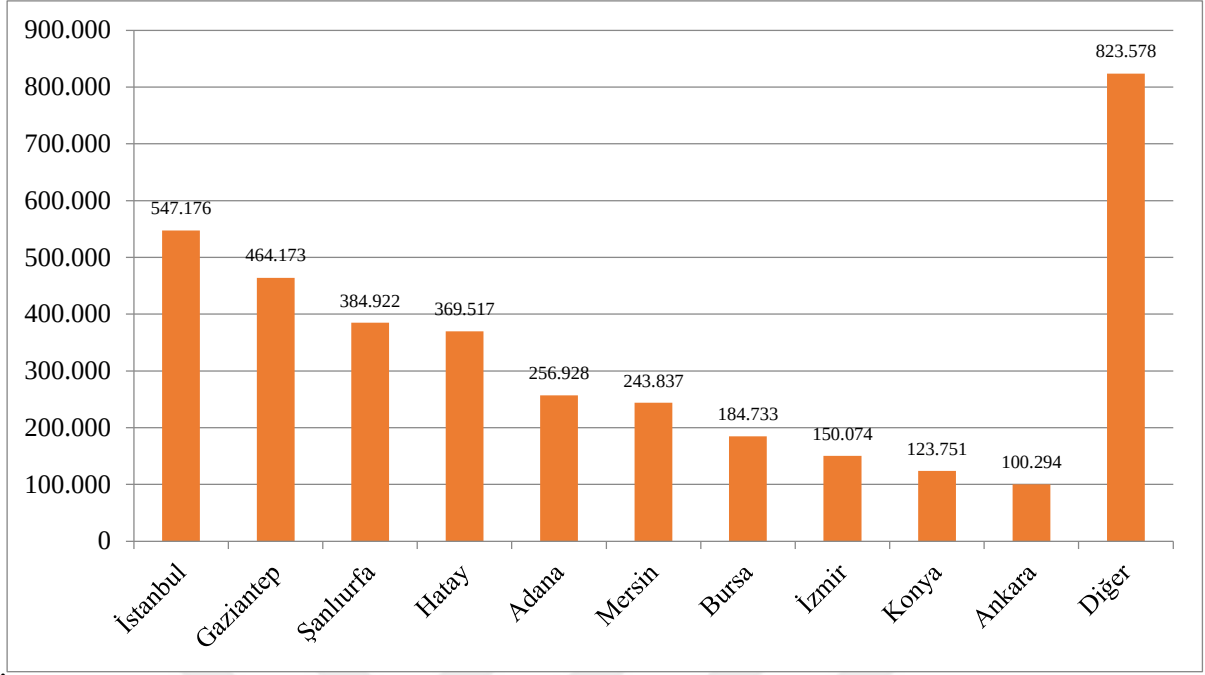
Türkiye Dünya’da Suriyelilerin mülteci olarak kabul edilmediği dört ülkeden biridir. Suriyelilere mülteci statüsü vermeyen diğer üç ülke Monako, Kongo ve Madagaskar’dır. Türkiye’de Suriyelilerin geçici koruma hakları toplum tarafından bilinmemektedir ve Suriyeliler toplum tarafından mülteci, sığınmacı, göçmen gibi farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Toplum içerisinde bu yanlış kullanımların medya tarafından da desteklenmesiyle birlikte bilgi kirliliği yeniden üretilmektedir (Gül, 2019, s.22).

2011 yılının Nisan ayında 252 Suriyeli ile başlayan mülteci göçü (Erdoğan, 2015, s.5), Suriye’de iç savaşın şiddetini artırması ile 2012 yılında 14.237, 2013 yılında 224.655, 2014 yılında 1.519.286, 2015 yılında 2.503.549, 2016 yılında 2.834.441, 2017 yılında 3.426.786, 2018 yılında 3.623.192, 2019 yılında 3.576.370, 2020 yılında 3.641.670, 2021 yılında 3.737.369 ve 2022 Haziran ayı itibarıyla ise 3.618.918 Suriyeli mültecinin Türkiye’de yaşamını sürdürdüğü bir duruma dönüşmüştür. Yıllara göre Türkiye’de yaşamakta olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısını gösterir grafik Şekil 2.2’de verilmiştir.

Şekil 2.2. Geçici koruma kapsamında Suriyeli sayısı (*30 Haziran 2020 itibariyle) (GİGM, 2022)

Şekil 2.2’de görüldüğü üzere 2014 yılı itibariyle çok keskin bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu artışın sebebi o yıllarda Türkiye’ye gelenlerin sayısının çokluğu değil kayıt altına alınamayan Suriyelilerin o yıl ile birlikte kayıt altına alınabilmiş olmasından kaynaklanmaktadır (Çoştan, 2020, s.56).

Şekil 2.3. Geçici koruma kapsamında Suriyeli sayısının illere göre dağılımı (*30 Haziran 2020 itibariyle) (GİGM, 2022)

Şekil 2.3 incelendiğinde Suriyelilerin %75'inden fazlasının on şehirde yaşadığı görülmektedir. Bu şehirlerden Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis, Suriye sınırına yakınlıkları, Suriyeliler ile kültürel yakınlıkları ve akrabalık bağları sebepleriyle cazibe merkezi olmuştur. İzmir, Avrupa'ya gitmek için Yunanistan'a kaçak geçiş yapmak isteyen Suriyelilerin ilgi odağı olmuştur. İstanbul, Ankara, Adana başta olmak üzere diğer büyük kentler ise ekonomik odaklı, iş bulup çalışmak isteyen Suriyelilerin ilgi odağı olmuştur. Suriyeliler genellikle ev kiralalarının düşük olduğu kenar mahallelerde kalabalık aileler şeklinde yaşamaya başlamışlar, bu eğilim kısa zamanda Suriyeli mahallelerinin oluşarak farklı bir gecekondulaşma, gettolaşma yaşanmasına sebep olmuştur. (Şentürk, 2020, s.13).

Ülkemizde yaşamakta olan ve sayıları ülke nüfusunun yaklaşık %5'ine tekabül eden Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli vatandaşların gerek hukuki pozisyonları, gerek sosyal ve siyasal etkileri ve gerekse yaşam koşulları başlı başına birçok araştırmaya temel oluşturduğundan çalışmamızda daha fazla detaya girmeden, araştırma alanı daraltarak Adana'da öğrenim görmekte olan Suriyeli üniversite öğrencileri üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.8. Uluslararası Öğrenci Kavramı

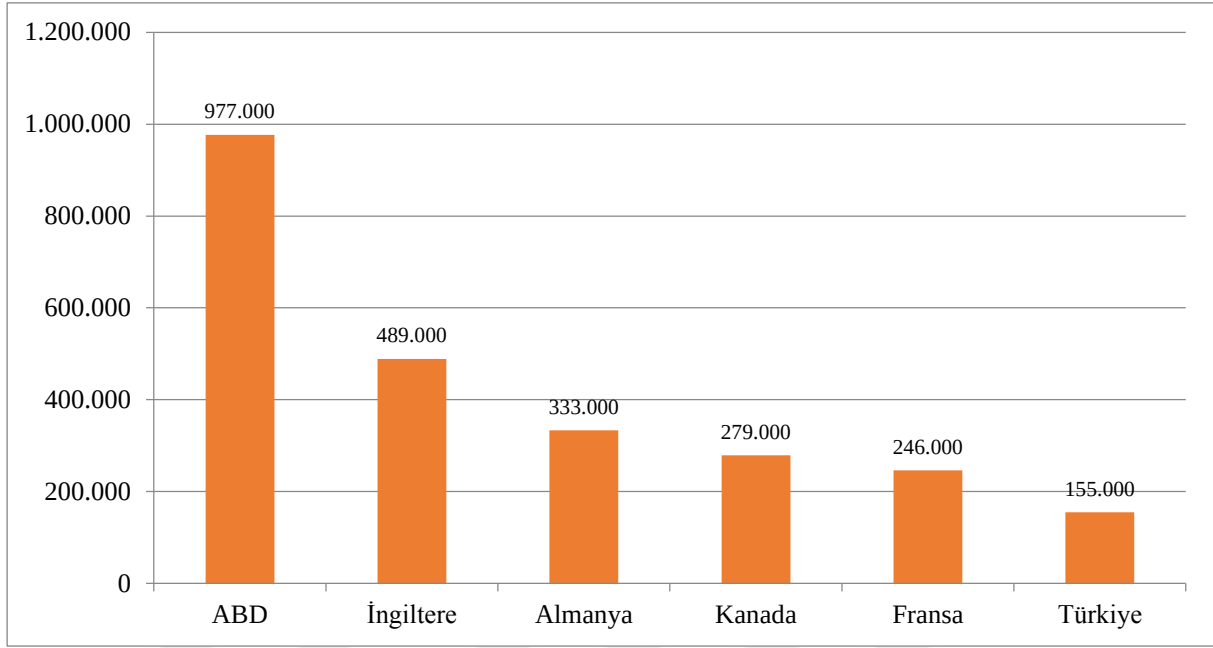
Günümüzde, küreselleşme ile bilgi akışı hızlanmış, yeniçağın bilgi çağı olduğunu göstermiş ve devletler de bu çağa uydurmak için bilginin peşinde koşmuştur. Yurtdışına öğrenci göndermek ise gelişmekte olan ülkelerin yetişmiş insan gücü ve bilgi transferi açısından ilk ve en sık başvurduğu yöntem olmuştur. Çünkü bilgi ithal etmenin en kestirme yolu öğrenci hareketliliği olarak görülmüştür (Tecim, 2019, s.16).

“Uluslararası öğrenci”, öğrenim için kendi ülkesinde ikamet etmeyen veya önceden başka bir ülkede eğitim almış, öğrenim görme amacıyla sınırları aşan insandır (OECD, 2022).

Eğitim alma isteğini artıran sebepler arasında kaliteli eğitime erişim, dil becerilerini geliştirme gibi etmenler yer almaktadır. Öğrencilerin bu istekleri uluslararası öğrenci hareketliliğini artırmaktadır. Öğrencilerin yüksek gelir elde edebilecekleri iş gücü piyasasına dâhil olma istekleri ve eğitim sonrası hükümetin istidam edilebilirliği artırma politikaları uluslararası hareketliliğin başlıca nedenlerindendir. Bu durum göz önüne alındığında birçok ülke uluslararası öğrencileri kendi ülkelerine çekmek için çeşitli kolaylıklar sağlamak adına politikalar geliştirmektedir (Çermik, 2020, s.6).

Uluslararası öğrenciler, geldikleri ülkeye çeşitli avantajlar getirirler. Kendi ülkeleriyle oluşturdukları bağlar sayesinde iki ülke arasında iletişim kanalı olurlar, yükseköğretim kurumları için öğrenci çeşitliliği ihtiyacını karşılarlar, öğrenim ücretleri sayesinde eğitim gördükleri kuruma katkı sağlarlar, aldıkları bursları veya kendi paralarını o ülke içinde harcayarak ekonomik katkı sağlarlar. Bundan dolayı uluslararası öğrenciler bulunduğu ülkeye sadece sosyal ve bilişsel anlamda değil ekonomik anlamda da büyük katkı sağlamaktadırlar.

OECD verilerine göre; 2011 yılında 4,3 milyondan fazla yükseköğretim öğrencisi yurtdışında eğitim almıştır (OECD, 2013). 2019 yılında ise dünya genelinde 5 milyon öğrenci eğitim almıştır (OECD, 2019). 2021 yılında ise bu rakam 6 milyonun üzerine çıkmıştır (OECD, 2022). En fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ülkeler sıralaması ve karşılaştırma amaçlı olarak Türkiye’ye ait sayılar Şekil 2.4’de gösterilmektedir. Tabloda verilen ülkeler tahmin edildiği üzere ekonomik olarak gelişmekte olan ülkelerdir.

Şekil 2.4. Ükelere göre uluslararası öğrenci sayıları (OECD, 2022)

Şekil 2.4’de görüldüğü üzere; 2019’da Türkiye’deki üniversitelerdeki uluslararası öğrenci sayısı 155 bin iken, bu sayı ABD’de 977 bin, İngiltere’de 489 bin, Almanya’da 333 bin, Kanada’da 279 bin, Fransa’da 246 bin olarak tespit edilmiştir.

OECD’nin yayınlamış olduğu 2019 verilerine göre Uluslararası öğrencilerin ülkede öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerine oranı Türkiye için %2 olarak gerçekleşmiş ve bu verilere göre OECD ülkeleri arasında Türkiye kendisine ancak sondan 4. sırada yer bulabilmiştir (OECD, 2022).

2.9. Türkiye’de Uluslararası ve Suriyeli Öğrencilerin Durumu

Günümüzde yükseköğretimin son derece uluslararası bir hal almış olması nedeniyle Türkiye bu gelişmelere gözünü kapatamamış, Türkiye’de yükseköğretimin de uluslararası standartlara sahip olması hedeflenmiş ve buna yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu doğrultuda Yükseköğretim Kurulu (YÖK), belirlediği yükseköğretim stratejisinde üniversitelerin öğrenci değişim sayılarını yükseltmeye, yabancı öğretim üyesi çekmeye, çokuluslu araştırma projelerine katılmaya önem vermelerini strateji olarak belirlemiş, öğrenci ve öğretim elemanı değişimi, ortak araştırma ve ortak öğretim programlarının yaygınlaşması ve yükseköğretim

sistemlerinin uyumlulaştırılması gibi gelişmelerin üniversitelerin tüm yönetim aşamalarında göz önüne alınması gerektiği belirtilmiştir (YÖK, 2021).

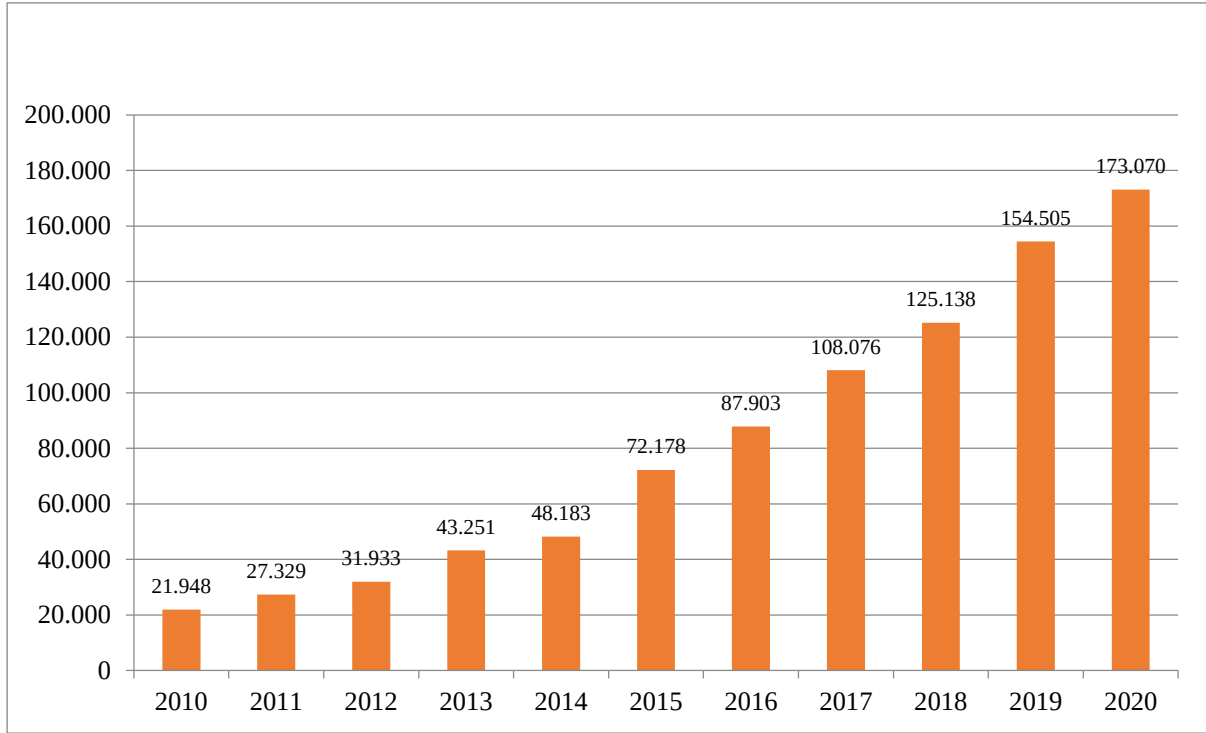
Dünyada uluslararası yükseköğrenim öğrencilerinin yaklaşık üçte biri fen bilimleri, teknoloji, mühendislik, inşaat, matematik, istatistik gibi alanlara yönelmektedir. Doktora düzeyinde ise bu oran %59'a kadar çıkmaktadır (OECD, 2022). Uluslararası öğrencilerin bir ülkeyi tercih etmelerinde, o ülkenin güçlü olduğu bilim alanları, altyapı imkânları ve burs politikaları etkili olmaktadır.

Dünyanın en çok uluslararası öğrenci alan ülkeleri, öğrencilerin çoğunu sabit bölgelerden almaktadırlar. Örneğin ABD, Avustralya ve İngiltere'ye Asya ülkelerinden, Rusya'ya eski Sovyetler Birliği ülkelerinden, Fransa'ya Afrika ülkelerinden, Almanya'ya ise diğer Avrupa ülkelerinden öğrenci gelmektedir. Türkiye ise Avrupa, Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu, Orta Asya gibi bölgelerden öğrenci almaktadır (Kalın, 2018).

Türkiye ekonomik olarak gelişmiş ülkelere eğitim için öğrenci göndermesi nedeniyle kaynak transferi yapan bir ülke olarak kabul edilmektedir (Kondakçı, 2011) ve kaynak transferi yapan diğer ülkeler gibi Türkiye'de uluslararası öğrenci çekme çabalarını her geçen gün artırmıştır (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2015).

Geçici Koruma Statüsünde Suriyeli vatandaşlar lise mezuniyeti, gerekli sınavlardan alınan puanlar vb. istenen koşulları sağladığı takdirde Türkiye'deki kamu ve özel yükseköğrenim kurumlarında yabancı uyruklu öğrenci olarak eğitim görmektedir. Yabancı uyruklu öğrenciler için her yıl YÖK tarafından ayrı bir kontenjan belirlenmektedir. Bu da Suriyeli öğrencilerin Türk vatandaşı öğrencilerin kontenjanına yerleştirilmediği anlamına gelmektedir.

Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketindeki potansiyelinin son 10 yılda nasıl değiştiğini görmek adına, Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) bilgi sistemi tarafından açıklanan 2010-2019 yılları arasındaki uluslararası öğrenci sayılarına ait veriler Şekil 2.5'te gösterilmektedir (YÖK, 2022).

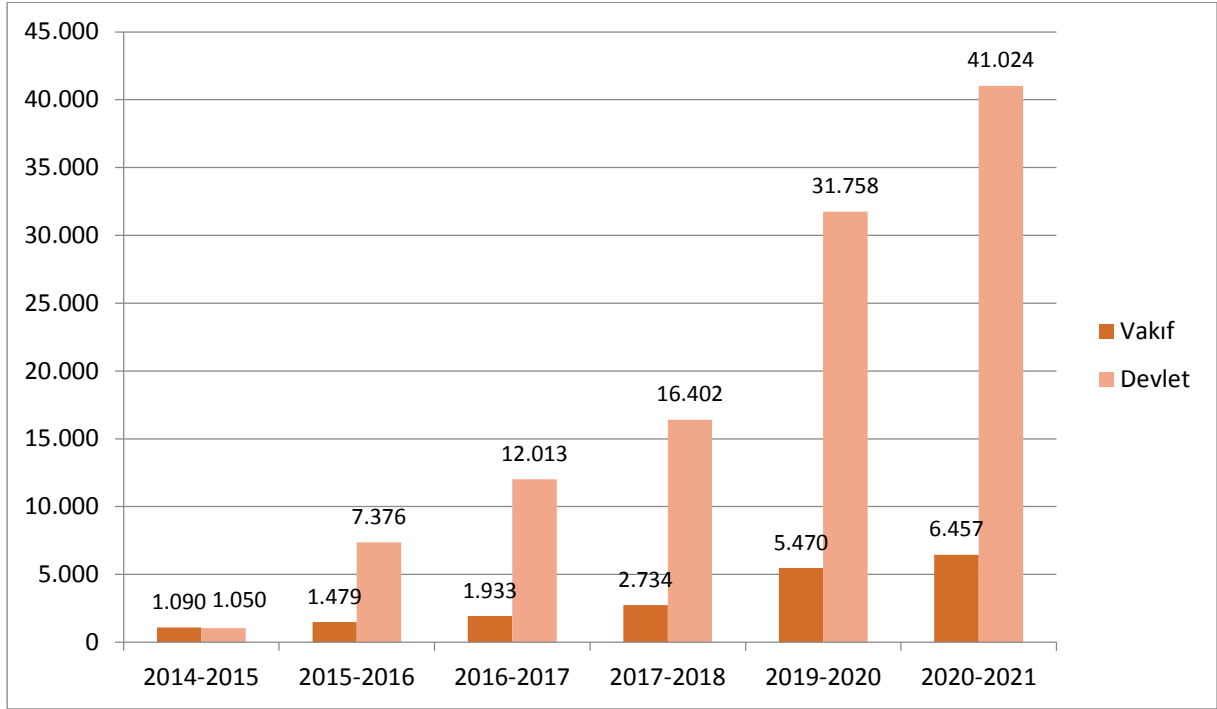

Şekil 2.5. Türkiye’de uluslararası öğrenci sayıları (2010-2020) (YÖK, 2022)

Şekil 2.5’de verilen değerler ışığında Türkiye’de öğrenim görmekte olan uluslararası öğrenci sayıları açısından yaklaşık 7 katlık bir artış meydana gelmiştir. Her ne kadar Dünya genelinde yeterli rakamlara ulaşamasa da son yıllarda ki artış gözardı edilemeyecek düzeydedir. Bu artış içerisinde Suriyeli öğrencilerin varlığı da önemsenecek bir başka durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gerek Uluslararası ve gerekse Suriyeli öğrencilerin kabulünde YÖK tarafından belirlenen sınavlar, diploma notu gibi şartlar YÖK’ün kararlarına bağlı kalınmak koşuluyla üniversiteden üniversiteye farklılık gösterebilmektedir. Çalışma konumuzun evrenini oluşturan Çukurova Üniversitesi’nde yabancı öğrencilerin kabulü için 2012 yılından itibaren, Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Seçme Sınavı (ÇUÖS) yapılmakta ve uluslararası öğrenciler için belirlenmiş olan kontenjanlara öğrenci alımı bu şekilde gerçekleştirilmektedir.

2011 yılı sonrasında günümüze kadar hergeçen gün sayılarında artış meydana gelen Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli vatandaşların sayısına paralel olarak üniversite öğrenimine devam eden Suriyeli öğrencilerin sayısında da artışlar gözlemlenmektedir. YÖK Bilgi Sistemi verilerine göre 2015-2020 yılları arasında Yüksek Öğrenim kurumlarında öğrenim görmekte olan Suriyeli öğrencilerin sayılarına ait veriler Şekil 2.6’da verilmiştir.

Şekil 2.6. Türkiye’de Suriyeli üniversite öğrencisi sayıları (2015-2020) (YÖK, 2022)

Türkiye’de Suriyeli gençlerin üniversitelere sınavsız yerleştirildiği, Türk vatandaşı öğrencilerin kontenjanından yararlandığı, tamamına burs verildiği gibi konular hakkında toplum yeterince bilgi sahibi değildir. Suriyeli gençlerin durumu ile ilgili yanlış bilgiler medyanın da etkisiyle yeniden üretilerek toplum içerisinde hızla yayılmaktadır.

Uluslararası öğrencilerin üniversiteye yerleşmesinde merkezi tercih sistemi bulunmamaktadır. Adaylar istediği üniversitenin ve bölümün şartlarını sağladığında üniversiteye gerekli puanlarla birlikte başvuru yapmalıdır. Ayrıca, adaylar eş zamanlı birden fazla üniversiteye başvuru yapabilmektedir. Kısaca bütün uluslararası öğrenciler belli koşullarla üniversitelere yerleştirilmektedir ve bu koşullar Suriyeli öğrenciler için de geçerli olmaktadır.

Suriyeli üniversite öğrencilerine YÖK tarafından diğer yabancı uluslararası öğrencilerden farklı olarak ücretsiz eğitim hakkı verilmiştir. YÖK’ün kararlarına göre birinci öğretim ve açık öğretim öğrencilerinden sadece katkı payı alınmakta olup öğrenim ücreti alınmamaktadır. Bunun yanı sıra, resmi kurumlar tarafından Suriyeli üniversite öğrencilerine diğer uluslararası öğrencilerden farklı olarak herhangi bir burs tahsil edilmemektedir.

2.10. Entegrasyon Kavramı

Entegrasyon, Göç Terimleri Sözlüğünde, “göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası olarak kabul edildiği süre” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2019).

Oxford Üniversitesi Göç, Toplum ve Siyaset Araştırması Merkezi tarafından hazırlanan ve entegrasyon üzerine Avrupa’da yayınlanmış binlerce akademik çalışmanın tarandığı raporda entegrasyon “bir ülkeye yeni gelenlerin toplumun bir parçası haline gelmeleri süreci” olarak tanımlanmıştır (Castles vd., 2002, s.116).

Entegrasyon, aynı ülkenin/bölgenin sınırları içerisinde yaşayan kültür grupları arasındaki iletişimi temel alan sürekli ve değişken bir süreçtir. Toplumsal alanı oluşturan tüm faktörler ile kurduğu ilişki bağlamında farklı boyutları içeren bir sürece işaret etmektedir.

Göç bağlamında entegrasyon kavramı İngilizce ve Fransızca literatürü başta olmak üzere birçok dilde baskın ve neredeyse evrensel olmasına rağmen, daha önce kullanılmış olan göç yazımlarında sıkça kullanılan ve halen kullanılmaya devam eden birçok alternatif kullanımdan söz etmek mümkündür. Bunlar arasında asimilasyon, kültürleşme, eklenme, katılma/dahil etme, kaynaşma/bütünleşme, adaptasyon, uyum, barındırma ve çok kültürlülük sayılabilir (Unutulmaz, 2016, s.139).

Çalışmamızda, literatürde sık sık karşılaşılan uyum (adaptation) kavramından farklı olarak entegrasyon kavramının kullanılması, göçmenlerin/sığınmacıların kendi kültürel yapılarının korunması konusunda artan farkındalık ile ilişkilidir. Entegrasyon kavramı uyum kavramından farklı olarak karşılıklılık üzerine kurulmuş daha geniş kapsamlı bir kavram olarak literatürde yer almaktadır.

Fielden’a (2008) göre; uluslararası göç hareketinde yabancıların transit veya varış ülkesine adım atmasıyla başlayan entegrasyon sürecinde 3 koşul bir arada bulunmalıdır. Bunlar (Özservet, 2015, s.104-105);

- Göçmenlerin/sığınmacıların hak ve hizmetlere erişmesini sağlayacak yasal bir statüsünün olması,
- Göçmenlerin/sığınmacıların sosyoekonomik bağlamda sürdürülebilir yaşam koşullarına sahip olması,
- Yerel toplumun göçmen/sığınmacıları kabul etme özelliği ve göçmenlerin/sığınmacıların sosyal-kültürel yaşama entegre olma arzusunda olmalarıdır.

Literatür incelendiğinde; sosyal ve kültürel entegrasyon hakkında yaşanan problemler denildiğinde bunun ölçütü olan göstergelerin başlıcaları, mekansal ayrışma, çok çeşitli etnik grupları arasındaki evlilik oranları, dil öğrenme ve dili uygun biçimde kullanma becerileri, toplumun bireylerine duyulan güven ve yakınlık, aidiyet duygusu, kişilerin ait oldukları grup içinde ve bu grubun dışındaki sosyal iletişim ve etkileşim ile cezai işlem gerektiren herhangi bir suça karışma yada maruz kalma oranları ve ırkçılık ile karşılaşma oranları şeklinde sıralanabilir (Castles vd., 2002, s.131-132).

2.11. Önceki Çalışmalar

Erdoğan (2015) çalışmasında, 2014 yılı itibariyle Türkiye’ye Suriye’den gelen mültecilerin, 3’ü bölge ili (Kilis, Gaziantep, Hatay) ve 3’ü bölge dışı il (Mersin, İstanbul, İzmir) olmak üzere 6 ilde kamp dışında yaşayan Suriyeliler ve yerel halkla yarı yapılandırılmış soru formları yardımıyla toplumsal kabul ve uyum konusunda görüşmeler yapmış, mevcut durumun tespiti ve geleceğe dönük öngörülere yer vermiştir. Suriyeli göçmenler hakkında en geniş kapsamlı saha araştırmalarından biri olan bu çalışma sonuçlarına göre, geçici misafir olma durumundan kalıcı durumuna geçiş yapan Suriyeliler için gerek merkezi yönetimin gerekse yerel yönetimlerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının koordineli çalışarak barınma, sağlık, eğitim gibi konularda daha geniş kapsamlı faaliyetler yapılması gerekliliği uyum sürecinin temeli olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca araştırma sonucunda elde edilen çarpıcı

sonuçlardan birisi, gerek Türk halkının gerekse Suriyeli genç kuşakların gerek bilgi kirliliği, gerek yanlış anlama ve algılamalar ve gerekse de kültürel farklılıklar nedeniyle birbirine karşı bir öfke birimi yaşandığının tespit edilmiş olmasıdır.

Apak (2015) yapmış olduğu yüksek lisans araştırması ve sonrasında hazırlamış olduğu makale çalışmalarında; 2011 yılı sonrası Mardin iline yerleşen Suriyeli göçmenlerin uyum süreçleri ve geleceğe dair beklentileri üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre; Suriyeli göçmenlerin Mardin iline uyum sağlamada zorluk yaşamadıkları özellikle dini inanç ve mezhep olarak yerli halk ile aynı özelliklere sahip olmalarının uyum sürecini kolaylaştırdığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca gerek ülkelerindeki belirsizlik gerekse de Türkiye’de eğitim, sağlık gibi temel insani ihtiyaçları konusunda beklentilerinin tam olarak karşılanmamasından dolayı endişeli ve rahatsız oldukları sonucu da araştırma neticesinde elde edilen bir başka sonuçtur.

Süleymanov (2017) ise, İstanbul’un en yoğun mülteci nüfusuna sahip ilçelerinden biri olan Sultanbeyli ilçesinde yapmış olduğu saha araştırmasında; Suriyeli Mültecilerin Türk toplumunda toplumsal uyum ve sosyal kabul düzeyi hususunda temel başlıkları ele almış ve elde ettiği sonuçlara göre önerilerde bulunmuştur. Suriyeli mülteciler ile yerel halkın arasındaki uyum sürecinin tesis edilmesinin her iki taraf arasında sağlanacak olan sağlıklı diyaloglar ile başarılabilceği üzerinde yoğunlaşan araştırma sonucunda; uyum sürecinde ortaya çıkan sorunların orta ve uzun vadede ortaya çıkarabileceği sorunları dikkate almak ve ortadan kaldırmak için sorunların sosyal, kültürel, ekonomik boyutlarıyla ve stratejik bir yaklaşımla çözecek bir modele ve anlayışa ihtiyaç olduğu sonucu ortaya çıkmış ve uyumsuzlukların her iki tarafın da fayda sağlayacağı şekilde çözümlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Unutulmaz (2016) daha kuramsal bir çalışma ile; göçmen entegrasyonunun Avrupa'daki gelişimi; asimilasyon, uyum ve çokkültürcülük kavramlarından entegrasyon ve toplumsal kabul sürecine geçişi Britanya örneği üzerinden değerlendirmeye almıştır. Çalışmada, entegrasyon sürecinin statik bir kavram olmadığı, anlam ve erişim süreçlerinin dinamik bir özellik göstererek sürekli evrildiği ve buna paralel olarak da farklı ülkelerin entegrasyon anlayış ve sistemlerinin o ülkelerin göçle ilgili tarihsel deneyimlerinin analiz edilmesi sonucunda anlaşılabilir olacağı sonucunu elde etmiştir.

Yine kuramsal bir çalışmada Öztan (2015), göçmenlerin entegrasyonunda değişen modelleri, çokkültürlülüğün anlamını yitirmesi sürecini, Hollanda'da yaşayan göçmenler üzerinden gözler önüne sermiştir. Çalışmada, farklı uluslar içinde ortaya çıkan entegrasyon krizlerinin, yürürlüğe konulan ulusal ve uluslararası yasal çerçeveler ışığında çözüm modelleri arasındaki farkların ortadan kaldırılmasına ve buna istinaden bazen keskin bazen de daha yumuşak kültürel söylemler neticesinde göçmen entegrasyonu sürecinin, aktif yurttaşlık kavramı ile uyumlu bir çerçevede yaygınlaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Türüt (2015), yapmış olduğu çalışmasında; Suriyeli göçmenlerin toplumsal yapıya, işgücü, güvenlik gibi olgular üzerindeki etkilerini, kalıcılık ve uyum açısından da ele alarak elde ettiği sonuçlara göre önerilerde bulunmuştur. Çalışma sonucunda, entegrasyon ve uyum sürecinin her iki taraf içinde sancılı bir durum olduğuna, bunun temel sebepleri arasında ise, ana dilde eğitim sorunu, ülkede artan işsizlik, güvencesizlik, Suriyeli göçmenlerle yapılan evlilikler, yükselen ayrımcılık ve ırkçılık ile mevzuata hakim olmayan idareciler ve yöneticiler olduğunu vurgulamaktadır.

Akman ve Balaban (2018), çalışmalarında, Suriyeli mültecilerin günlük yaşama uyum süreçlerinin Samsun ili bazında saha araştırması yaparak değerlendirmeye almışlardır. Araştırma sonucunda, Suriyeli göçmenlerin kalış sürelerinin uzaması ve misafirlikten kalıcılı olma durumuna geçiş süreçlerinin iki toplum arasındaki tansiyonu artırdığını ve bunun temel sebepleri arasında ise kültürel farklılıklar, yanlış anlamalar ve bilgi kirliliğinden kaynaklı olduğu tespitlerinde bulunmuşlardır. Ayrıca, yerli esnafın Suriyeli esnaflardan kaynaklı olarak işlerinin bozulduğu algısı, yerel halk ile Suriyeli öğrencilerin aynı sınıflarda okutulması

nedeniyle eğitim seviyesinin düştüğü algısı, Suriyelilerin dilencilik nedeniyle yerel halk üzerinde bıraktığı güvensizlik duygusu ve yine Suriyeli göçmenlerin kendi aralarında ve yerel halkla yaşamış oldukları bir takım şiddet olayları uyum sürecinin önündeki en büyük engeller olarak vurgulanmıştır.

Güçlü (1996), çalışmasında Pittsburg Üniversitesinde gören yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları uyum problemleri üzerine nicel bir araştırma yapmış ve ölçek geliştirme hususunda literatüre büyük katkıda bulunmuştur. Çalışmada, öğrencilerin uyum sürecinde karşılaştıkları en büyük sorun olarak dil bariyeri ve maddi konular olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca eğitim kurumlarınca verilecek oryantasyon programları ve üniversite içi ve dışı sosyal etkinliklerin yalnızlık ve yabancılık hissi duyan öğrencilerin uyum sürecinde önemli aktörler olduğu tespit edilen bir diğer önemli husustur.

Özbay (1996) ve Allaberdiyev (2007), yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı uyum sorunlarının akademik başarılarına etkileri üzerine çalışmalarda bulunmuşlardır. Özbay (1996), Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler üzerinde yapmış olduğu alan araştırması neticesinde, uyum sürecinde en önemli hususun dil sorunu olduğu ve üst sınıflarda (3. ve 4. Sınıf) okuyan öğrencilerin yeni başlayan öğrencilere göre dil becerilerinin daha gelişmiş olması nedeniyle sosyal faaliyet ve etkinliklere katılım konusunda daha aktif olduklarını ve uyum sürecini pozitif yönde etkilediği sonucunu elde etmiştir. Allaberdiyev (2007) ise, TÖMER'de öğrenimini sürdürmekte olan üniversite öğrencilerini kapsayan araştırmasında Yabancı uyruklu öğrencilerin en büyük sorunlarının ekonomik sıkıntılar olduğu, bunun yanı sıra farklı bir kültüre uyum sürecinde gerek kültürel gerekse sosyal etkinliklere katılım, arkadaşlık ve eğlence gibi durumlarda maddi yetersizliklerden ötürü kendilerini toplumdan izole ederek yabancılaşıma ve marjinalleşme sürecine girdikleri tespitlerinde bulunmuştur.

Kılıçlar, Sarı ve Seçilmiş (2012), “Türk Dünyasından Gelen Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunların Akademik Başarılarına Etkisi: Turizm Öğrencileri Örneği” başlıklı çalışmalarında uluslararası öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları ve bu sorunların akademik başarılarını nasıl etkilediği üzerinde çalışmalarda bulunmuşlardır. Daha önce yapılan çalışmalara ek

olarak konuyu derinleştirmiş hangi sorunun hangi düzeyde etkisi olduğu hususunda araştırmalarda bulunmuşlardır. Elde etmiş oldukları sonuçlara göre, özellikle dil sorununun uluslararası öğrencilerin başarı düzeylerini olumsuz etkilediğini, ekonomik sorunların, sosyal ve kültürel uyum problemlerinin ve kişisel/psikolojik sorunların ise akademik başarı düzeyi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Literatürde gerek değinmiş olduğumuz çalışmalar ve gerekse de göç hakkında yapılmış olan birçok çalışmada özellikle eğitim konularında uyum ve entegrasyon süreçleri değerlendirilirken, araştırmamız neticesinde elde etmiş olduğumuz sonuçlara paralel olarak dil sorunları ve ekonomik sorunlar ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında belirli sayıdaki araştırmada ise yine araştırmamız sonucunda en çok vurgulanması gereken hususlardan olan ayrımcılık ve dışlama hususlar entegrasyon sürecin önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

3.1. Çalışmanın Modeli

Çalışma, teorik olarak literatürün taranması ve uygulamalı saha araştırması biçiminde olmak üzere iki aşamadan meydana gelen bir alan araştırması çalışmasıdır.

Bilimsel çalışmalarda, yapılan çalışmanın genelleme yapma amacı ya da anlama ve açıklama amacına yönelik olarak araştırma soruları ve kullanacağı yöntem belirlenmektedir. Araştırmacının çalışmasını dayandırdığı yöntem sosyal bilimlerde kabul edilen geleneklerce belirlenir. Bu amaçla da biri araştırma evreni ve örneklemine göre genelleme yapmaya olanak sağlayan nicel yöntem iken diğeri bir toplumsal olay, olgu ya da eylemin arka planını anlama, açıklama ve/veya yorumlamaya olanak sağlayan nitel yöntemdir (Collins, 2015).

İki araştırma yöntemi, bilim insanları tarafından ayrı ayrı kullanılabildiği gibi ikisini birlikte kullanan karma yöntemlerin tercih edildiği çalışmalar da vardır (Kümbetoğlu, 2020, s.17-18). Nicel ve nitel yöntemi bir çalışmada farklı ya da aşamalı çalışmalar için kullanan karma yöntem, çalışmanın amacına uygun olarak karma yöntem desenleri kullanılır (Creswell, 2021, s.2).

Çalışmada, Çukurova Üniversitesi'nde öğrenimlerini sürdürmekte olan Suriyeli öğrenciler ile diğer uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sosyal yaşam ve entegrasyon problemlerinin karşılaştırılması üzerinden bir genelleme yapılacak olması ve gerek Pandemi süreci, gerek dil bariyeri ve gerekse de ortaya çıkabilecek çeşitli nedenlerle araştırmacı ile katılımcılar arasında iletişim kurmada yaşanabilecek problemler göz önünde bulundurularak nicel bir araştırmanın uygun olacağı öngörülmüştür.

Araştırmanın diğer nicel araştırmalara göre fark yaratması ve konunun daha derinlerine nüfuz edebilmesi amacıyla literatürde yer alan ölçekleri kullanmak yerine, saha araştırmasına yarı yapılandırılmış bir görüşme niteliği koyabilmek adına örneklem içerisinde seçilmiş olan 20 öğrenci ile yapılandırılmamış ön görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan bu görüşmelerden örnekler vermek gerekirse;

Mühendislik Fakültesinde okuyan Suriyeli bir kadın öğrenci, *“Bazı Türk öğrenciler ve hocalarımız dolaylı yoldan milliyetçilik vurgusunda bulunarak bizleri küçümsüyor”* diyerek rahatsızlığını dile getirmiştir.

İdari Bilimler Fakültesinde okumakta olan bir başka Suriyeli öğrenci ise, *“Lise döneminde gerek öğretmenlerim gerekse akranlarım tarafından çok fazla dışlandım ve ayrımcılığa maruz kaldım. Okul idarecilerim -neden bu okula geldin? Başka okulları tercih etseydin- şeklinde aşağılayıcı söylemlerde bulundular. Bu nedenle üniversite hayatımda buna benzer bir durumla karşılaşmış olmasam da etkisinden kurtulamayarak Türk öğrencilere karşı her zaman mesafeli yaklaşıyorum”* diyerek rahatsızlığını dile getiriyor.

Eğitim Fakültesinde öğrenimini sürdürmekte olan Nijeryalı bir öğrenci, *“Üniversiteye geldiğim ilk dönemlerde Türk öğrenciler farklı olmamdan dolayı ilgi gösterip arkadaşlık kurmaya İngilizce konuşmaya çalıştılar. Sonrasında ise durum sıradanlaştı. Herhangi bir dışlanma durumu ile karşılaşmadım. Tek sorun yaşadığım şey Türkçe iletişim kuramıyor olmam”* diyerek kendini ifade etmiştir.

İlahiyat Fakültesinde öğrenimini sürdüren Suriyeli bir diğer öğrenci, *“Ailemle yaşıyorum. Türkçeyi TÖMER’de öğrendim. Ülkemde durum düzelirse ülkeme dönerek katkıda bulunmak istiyorum. Avrupa ve diğer ülkeleri kesinlikle düşünmüyorum. Türk öğrencilerle aramız da hiçbir zaman sorun çıkmadı. Ancak en yakın arkadaşlarım Suriyeli arkadaşlarım”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Son olarak; yine Mühendislik Fakültesinde okumakta olan bir Suriyeli öğrenci *“Devletle olan işlerimizde sorunlar yaşıyoruz. Vatandaşlık almak üzere başvurumuz değerlendirilirken, geçici koruma süremizi uzatma konusunda yaşadığımız sıkıntılar yüzünden sınır dışı edilmek üzereydik. Bazen sağlık hizmetlerinde de sorunlar yaşıyoruz.”* diyerek karşılaştığı durumlardan bahsetmiştir.

Yukarıda bahsetmiş olduğumuz hususlar ve diğer ön görüşmelerde alınmış olan yanıtlar ve ifadeler çerçevesinde öğrencilerin kendilerini en iyi ve rahat ifade edebilmelerine olanak sağlayacak şekilde hazırlanan ve anket formuna dahil edilen sorular araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma sonuçlarının genellendiği araştırma kapsamı içerisinde yer alan ortak özelliklere sahip birimler bütününe evren (yığın, ana kütle, toplum) denir (Ural ve Kılıç, 2011, s.33). Araştırmaya konu evreni temsil edebilen hem araştırma hem de istatistiksel analizler açısından temel oluşturan belli sayıdaki alt gruplara ise örneklem adı verilmektedir (Adil, 2020, s.138).

Sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda örneklem seçimi genel olarak olasılıklı örnekleme yöntemi ve olasılık dışı örneklem yöntemi şeklinde 2 temel gruba ayrılır. Çalışmamızda olasılık dışı yöntemlerden birisi olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde amaç, evren içerisinde yer alan ve isteyen herkesin örneklem içerisine ve örnekleme dahil edilmesidir. Katılımcı bulma işlemi belirlenen örneklem hacmine ulaşıncaya kadar devam etmektedir. Bu yöntem zaman açısından büyük tasarruf sağlamaktadır (Ural ve Kılıç, 2011, s.43).

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesi literatürde farklı evren büyüklükleri ve farklı güven aralıkları için Tablo 3.1’de gösterildiği şekilde yer almaktadır.

Tablo 3.1. Örneklem büyüklüğü tablosu

Evren (N)	%95 Güven Aralığı	%99 Güven Aralığı
	Örneklem (n)	Örneklem (n)
50	44	50
100	79	99
200	132	196
500	217	476
1.000	278	907
2.000	322	1.661
5.000	357	3.311
10.000	370	4.950
20.000	377	6.578
50.000	381	8.195
100.000	383	8.926
1.000.000	384	9.706

Kaynak: (Cohen, Manion ve Morrison, 2000).

Çalışmanın evrenini, Çukurova Üniversitesi'nde 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde önlisans, lisans ve lisansüstü öğrenim görmekte olan 767 Suriyeli öğrenci ve 90 farklı ülkeden sadece öğrenim görmek amacıyla ülkemizde bulunan 1124 uluslararası öğrenci olmak üzere toplam 1891 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmamızda tüm evrene ulaşmak hedeflenmiş ancak çeşitli nedenlerle çıkabilecek aksaklıklar düşünüldüğünden örneklem büyüklüğü 322 öğrenci olarak kabul edilmiştir.

Tablo 3.2. Çukurova Üniversitesi'nde Suriyeli ve uluslararası öğrenci sayıları

Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı
Suriye	767	D.Kongo	9	Sierra Leone	5	Togo	3
Azerbaycan	189	Fas	9	Tanzanya	5	Yunanistan	3
İran	105	KKTC	9	Ukrayna	5	Zimbabve	3
Türkiye (Y. lise)	97	Tunus	9	Fildişi Sahili	4	Burkina Faso	2
Afganistan	86	Cezayir	7	Filipinler	4	Gine Bissau	2
Irak	84	Kazakistan	7	Gine	4	Karadağ	2
Somali	33	Mali	7	Kenya	4	Libya	2
Yemen	33	Nijer	7	Kırgızistan	4	Malavi	2
Mısır	28	Ruanda	7	Moritanya	4	Malezya	2
Almanya	27	Benin	6	Zambiya	4	Myanmar	2
Uganda	27	Bulgaristan	6	ABD	3	O.Afrika	2
Filistin	26	Burundi	6	Cibuti	3	Polonya	2
Sudan	26	Çad	6	Çin	3	Tayland	3
Bangladeş	20	Komorlar	6	Endonezya	3	Venezuela	2
Pakistan	17	Liberya	6	G.Sudan	3	Avustralya	1
Etiyopya	14	Özbekistan	6	Hindistan	3	Avusturya	1
Nijerya	14	Türkmenistan	6	Madagaskar	3	Belçika	1
Kamerun	11	Kongo	5	Moğolistan	3	Diğer	14
Gana	10	Lübnan	5	Senegal	3		
Ürdün	10	Rusya	5	Tacikistan	3	Toplam	1891

3.3. Çalışmanın Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında verilerin toplanma aşamasında anket tekniği, ölçüm aracı olarak da yarı yapılandırılmış anket kullanılacaktır. Araştırmacı tarafından evrene ait yaklaşık 20 kişilik rastlantısal olarak seçilmiş bir grup ile yapılan yapılandırılmamış/serbest ön görüşmeler neticesinde araştırma konusunu maksimum düzeyde açıklamaya yeterli olacak şekilde farklı soru tiplerinde (çoktan seçmeli, likert, açık uçlu) ve katılımcıların soru şıkları dışındaki farklı düşüncelerine beyan etmelerine izin verecek şekilde (diğer seçeneği) 32 sorudan oluşan anket oluşturulmuştur (Ek A).

Anket, öğrencilere ait sosyo-demografik özelliklerin belirlenmesi, öğrenim hayatlarında ve sosyal çevrelerinde entegrasyon sürecinde yaşadıkları problemleri tespit etmeye yönelik ve yine aynı çevredeki tutumlarına yönelik sorulardan oluşmaktadır. Öğrencilerin uluslararası öğrenci olmaları göz önünde bulundurularak Türkçe ve İngilizceye çevrilmiş iki farklı dilde hazırlanmıştır.

Anket formu; Çukurova Üniversitesi'nde farklı fakülte ve bölümlerde öğrenim görmekte olan Suriyeli ve diğer ülkelerden eğitim amacıyla gelmiş olan uluslararası öğrencilere; araştırma evreninin büyüklüğü, pandemi süreci gibi durumlar göz önünde bulundurularak “GoogleForms” aracılığıyla ulaştırılmıştır. Oluşturulan anket linki Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Ofisi tarafından sosyal medya gruplarında paylaşılmış, ayrıca TÖMER tarafından WhatsApp gruplarında yayınlanmıştır. Tüm bu organizasyona rağmen 107 kişilik bir geri dönüş olmuş, buna istinaden araştırmacı tarafından gerek TÖMER gerekse fakültelerdeki öğretim elemanlarının da desteğiyle fiziki olarak 218 öğrenciye daha anket uygulaması yapılmıştır. Verilerin toplanması süreci Nisan – Temmuz 2022 tarihleri arasında kapsayan 4 aylık zaman diliminde tamamlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Anket uygulaması neticesinde elde edilen veriler Excel ve SPSS programlarına işlenmiş, 325 adet anketten 23 tanesinde araştırma bulgularını etkileyecek kayıp veriler (doldurma eksiklikleri ve yanlışlıklar) bulunduğundan bu anketler analiz kısmına dahil edilmemiştir.

Elde edilen verilerin işlenmesi sonucunda; Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilere ait bulgular SPSS programında oluşturulan çapraz tablolar (crosstabs) ile sunulmuş, karşılaştırmaların okuyucular tarafından daha net görünmesi açısından Excel de yapılan sütun ve pasta grafikleriyle desteklenmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde anket sorularını yanıtlayan 302 katılımcının cevapları neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın temeli Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencileri karşılaştırmalı olarak ele almak olduğunda tüm veriler buna göre hazırlanan karşılaştırmalı tablolar halinde sunulmuş, daha net görünüp okunabilmesi adına grafiklerle desteklenmiştir.

4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

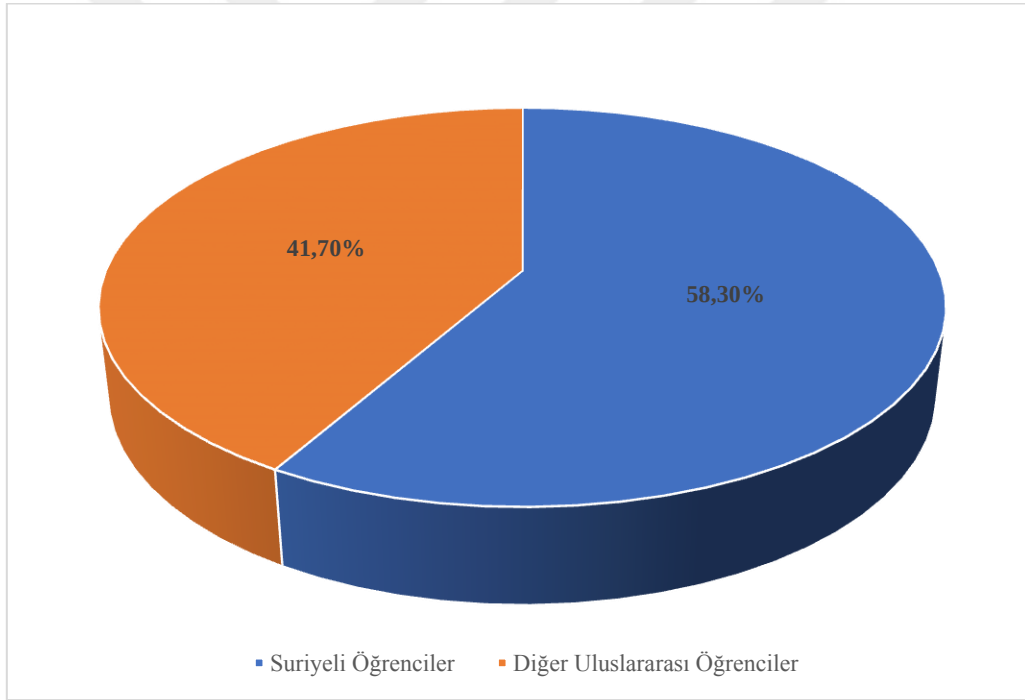
Çalışmamıza katılan öğrencilerin gelmiş oldukları ülkelere/uyruklarına göre dağılımları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Çalışmaya katılan öğrencilerin uyruklarına göre dağılımı

Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı	Ülke	Öğrenci Sayısı
Suriye	176	Mısır	3	Arnavutluk	1	Burkina Faso	1
Azerbaycan	16	Bangladeş	3	Özbekistan	1	Senegal	1
Afganistan	16	Etiyopya	3	Türkmenistan	1	Cezayir	1
İran	14	Nijerya	3	Kazakistan	1	Madagaskar	1
Irak	12	Yemen	3	Tataristan	1	Tayland	1
Somali	7	Benin	2	Kırgızistan	1	Malezya	1
Pakistan	6	Filistin	2	S. Arabistan	1	Endonezya	1
Uganda	5	Gine Bissau	2	Libya	1	Gana	1
Almanya	4	ABD	1	Lübnan	1	Venezuela	1
Sudan	4	Romanya	1	Ürdün	1		
						Toplam	302

Tablo 4.1’de görüldüğü üzere anket uygulamasına Çukurova Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan 39 farklı ülkeden toplam 302 öğrenci katılım göstermiştir. Çalışmanın temeli Suriyeli öğrenciler ve diğer uluslararası öğrenciler üzerine oturtulduğundan ve üniversite genelindeki Suriyeli öğrenci sayısının fazlalığından kaynaklı olarak anketi yanıtlayan öğrenciler arasında da en fazla Suriyeli öğrenci (176) bulunmaktadır. Sonrasında ise; Azerbaycan (16), Afganistan (16), İran (14), Irak (12) ve diğer ülkelere gelen öğrenciler yer almaktadır.

Katılımcı öğrencileri Suriyeli öğrenciler ve diğer uluslararası öğrenciler olarak değerlendirdiğimizde yüzdesel olarak dağılımları Şekil 4.1’de verilen grafikteki gibi oluşmaktadır.

Şekil 4.1. Katılımcıların Suriyeli ve diğer uluslararası öğrenciler olarak dağılımı

Şekil 4.1’de verilen grafikte görüldüğü üzere çalışmaya katılan öğrencilerin %58,3’ü Suriye uyruklu öğrenciler olup, %41,7’si ise diğer ülkelere gelen uluslararası öğrencilerden oluşmaktadır.

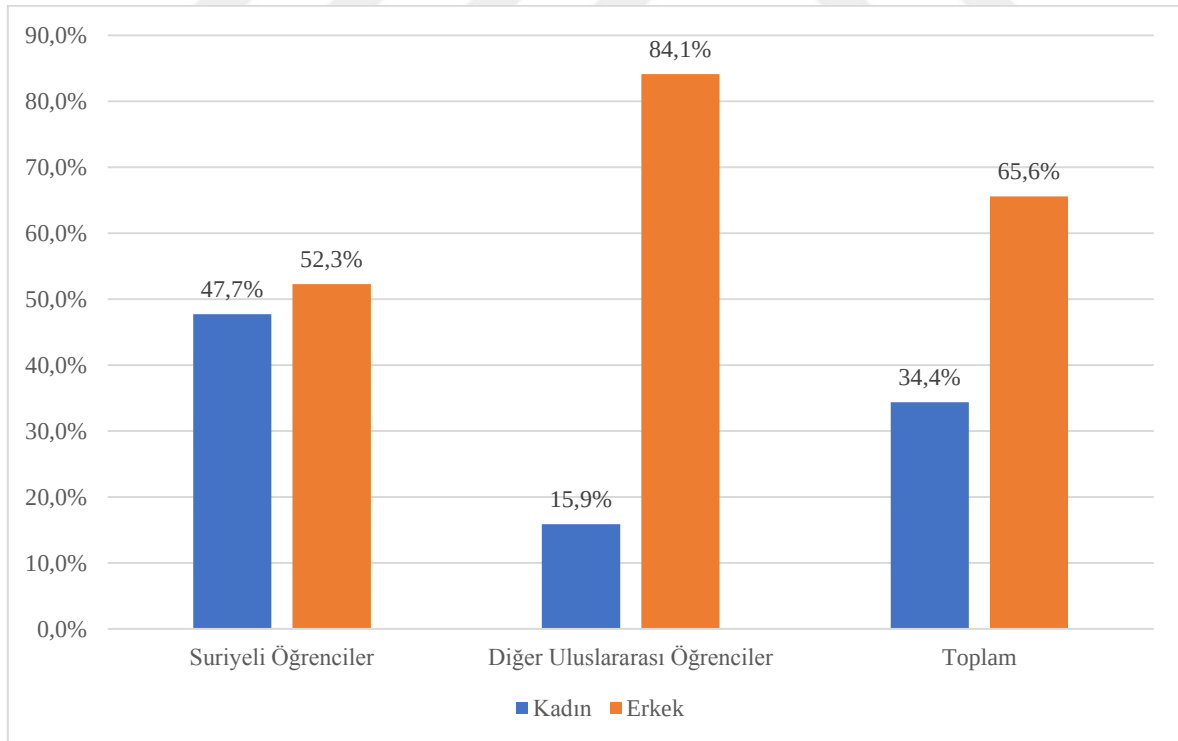
Çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 4.2’de gösterilmektedir.

Tablo 4.2. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

	Kadın		Erkek	
	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	84	47,7	92	52,3
Diğer Uluslararası Öğrenciler	20	15,9	106	84,1

Çalışmaya katılan öğrencilerin 104’ü (%34,4) kadın, 198’i (%65,6) ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Tablo 4.2’de görüldüğü üzere kadın/erkek öğrenci oranı Suriyeli öğrencilerde birbirine çok yakinken, diğer uluslararası öğrencilerde ise katılım çoğunlukla erkek öğrenciler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.2’de çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımlarına ait veriler grafik halinde verilmiştir.

Şekil 4.2. Katılımcıların cinsiyetlerine göre yüzdelik dağılımları

Çalışmaya katılan öğrencilerin anadillerine göre dağılımları Tablo 4.3’de gösterilmektedir.

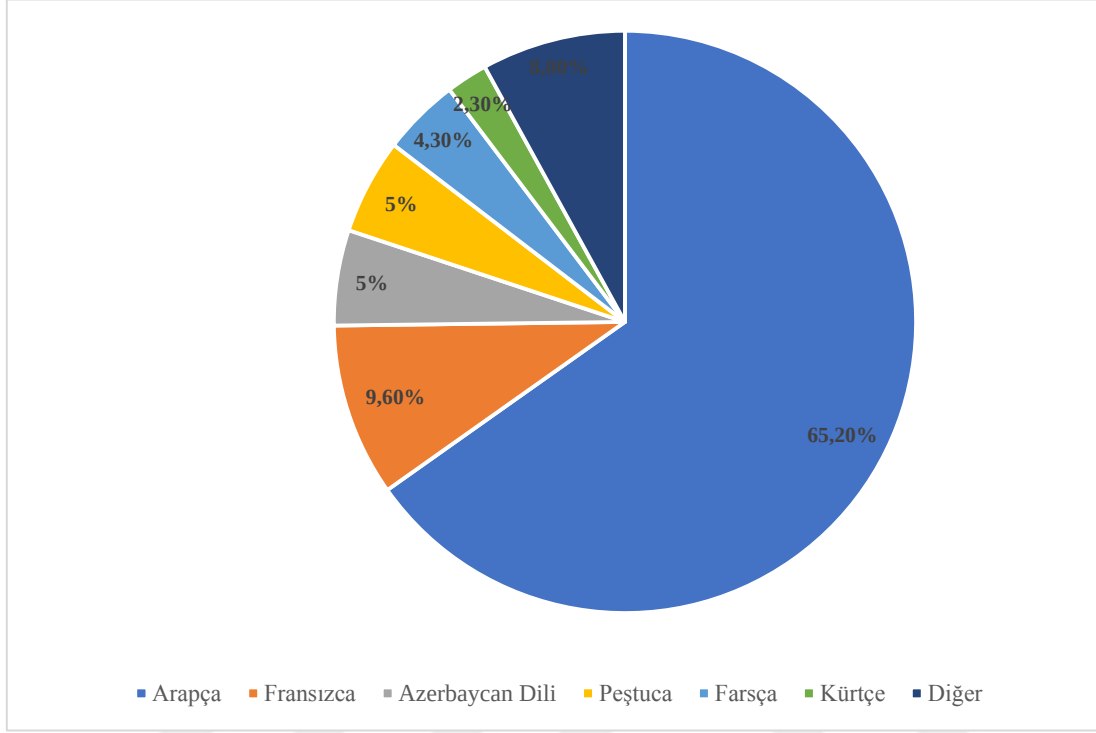
Tablo 4.3. Çalışmaya katılan öğrencilerin anadillerine göre dağılımı

Anadil	n	%
Arapça	197	65,2
Fransızca	29	9,6
Azerbaycan Dili	16	5,3
Peştuca	16	5,3
Farsça	13	4,3
Kürtçe	7	2,3
Diğer	24	8,0

Tablo 4.4.’de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan öğrencilerin büyük kısmının (%65,2) anadilleri Arapça’dır. Bunun başlıca nedeni Suriyeli öğrenciler yanı sıra diğer Arap ülkelerinden (Sudan, Yemen, Libya, Filistin gibi) gelen öğrencilerin katılımlarından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, Afrika ülkelerinden gelen 29 öğrencinin (%9,6) anadili Fransızca, Azerbaycan’dan gelen 16 öğrencinin (%5,3) anadili Azerbaycan Türkçesi, Afganistan’dan gelen 16 öğrencinin (%5,3) anadili Peştuca, İran’dan gelen 13 öğrencinin (%4,3) Farsça ve Irak’tan gelen öğrencilerden 7’sinin (%2,3) anadili ise Kürtçe olarak tespit edilmiştir. Bunların dışında öğrencilerin %8’inin (24) anadilleri ise diğer diller (Urdu dili, Somali dili, Tatarca, Kırgızca, Kazakça, Özbekçe, Almanca, Romence, Arnavutça, Luganda, Kriolo ve Hausa dilleri) olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Şekil 4.3’de çalışmaya katılan öğrencilerin anadillerine göre yüzdelik dağılımlarına ait veriler grafik halinde verilmiştir.

Şekil 4.3. Katılımcıların anadillerine göre yüzdelik dağılımları

Ayrıca çalışmaya katılan gerek Suriyeli öğrenciler gerekse diğer uluslararası öğrencilerin neredeyse tamamına yakını anadilleri ve Türkçe dışında en az bir dil (İngilizce) bildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, özellikle Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin ana dilleri yanında yerel halk dillerini bildikleri, Suriye’den gelen öğrencilerden bir kısmının Arapçanın yanı sıra Kürtçe de bildikleri sonuçları ortaya çıkmıştır. Çukurova Üniversitesinde Türkçe programlarda öğrenim gören öğrencilere TÖMER (Türkçe Öğretimi Uygulama ve araştırma Merkezi) tarafından Türkçe eğitim verildiğinden katılımcıların Türkçe bilgi düzeylerine öğrenim süreçleri başlığı altında yer verilmiştir.

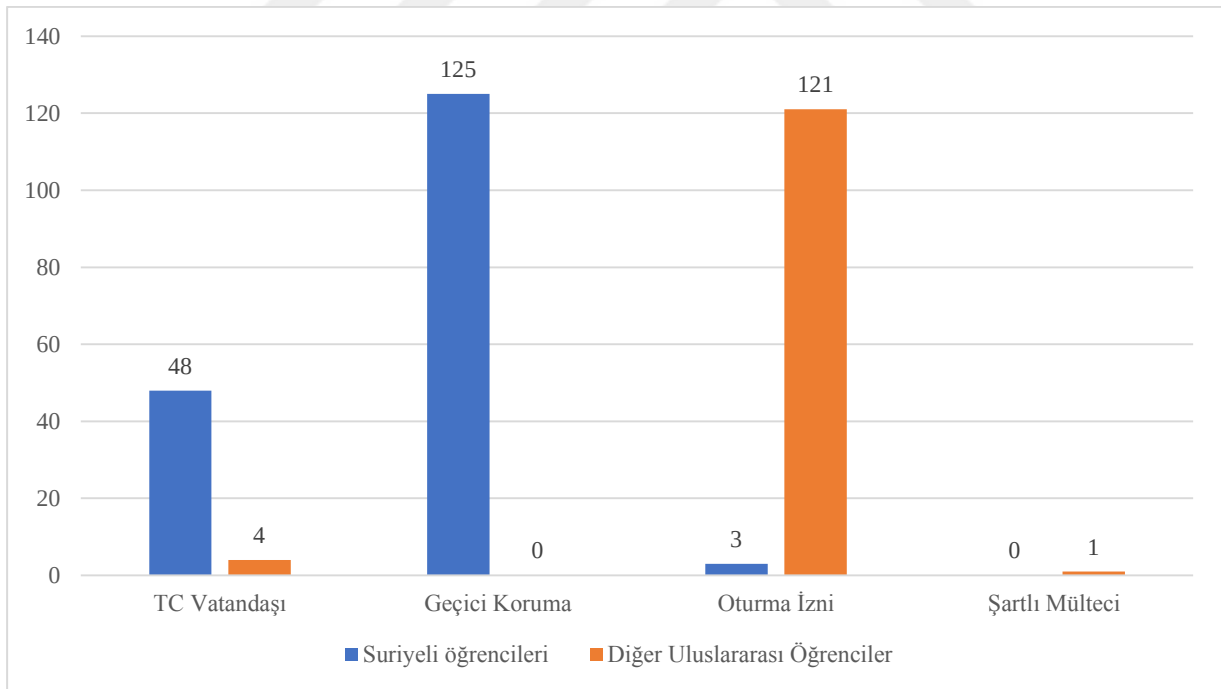
Çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer öğrencilerin Türkiye’de bulundukları statülere göre dağılımlarına ait elde edilen veriler Tablo 4.4’de gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye’de bulunma statülerine göre dağılımı

	TC Vatandaşı		Geçici Koruma		Oturma İzni		Şartlı Mülteci	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	48	27,3	125	71,0	3	1,7	0	0,0
Diğer Uluslararası Öğrenciler	4	3,2	0	0,0	121	96,0	1	0,8

Tablo 4.4’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan Suriyeli öğrencilerin 125’i (%71,0) geçici koruma statüsünde iken, 48’i (%27,3) ise TC vatandaşlığına geçmiştir. Diğer uluslararası öğrencilerin ise neredeyse tamamına yakını (121, %96) geçici oturma izni alarak Türkiye’de öğrenimlerini sürdürmektedirler. Tabloda da görüldüğü üzere geçici koruma statüsü yalnızca Suriye vatandaşlarına tanınan bir statüdür. Ayrıca Ürdün uyruklu 1 öğrenci de şartlı mülteci statüsünde bulunmaktadır.

Şekil 4.4’de çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye’de bulunma statülerine göre dağılımlarına ait veriler karşılaştırmalı olarak grafik halinde verilmiştir.

Şekil 4.4. Katılımcıların Türkiye’de bulunma statülerine göre dağılımları

4.2. Katılımcıların Yükseköğrenim Süreçlerine İlişkin Bulgular

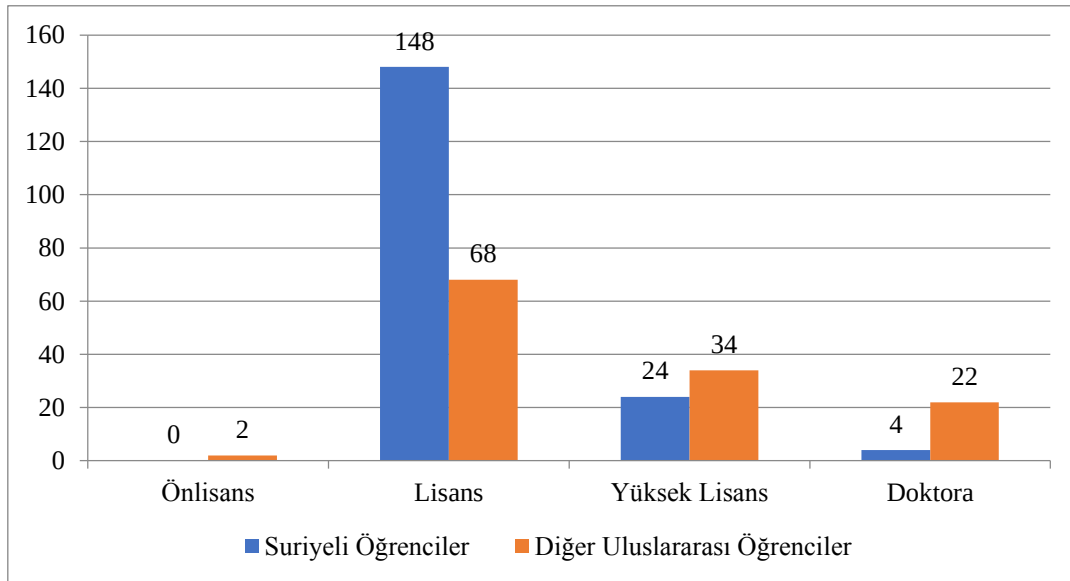
Çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenim düzeylerine göre hangi programda olduklarına ait elde edilen veriler Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitim düzeylerine göre dağılımı

	Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	0	0,0	148	84,1	24	13,6	4	2,3
Diğer Uluslararası Öğrenciler	2	1,6	68	54,0	34	27,0	22	17,4

Tablo 4.5’de görüldüğü üzere çalışmaya katılan gerek Suriyeli öğrencilerin gerekse diğer uluslararası öğrencilerin büyük kısmını lisans programlarında öğrenimini sürdürmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Suriyeli öğrencilerin 148’i (%84,1) lisans, 24’ü (%13,6) yüksek lisans ve 4’ü (%2,3) ise doktora programlarında öğrenimlerini sürdürürken, diğer uluslararası öğrencilerin ise 68’i (%54,0) lisans, 34’ü (%27,0) yüksek lisans, 22’si (%17,4) doktora ve 2’si (%1,6) ise ön lisans programlarına devam etmektedirler.

Şekil 4.5’de çalışmaya katılan öğrencilerin eğitim düzeylerine göre dağılımlarına ait veriler karşılaştırmalı olarak grafik halinde verilmiştir.

Şekil 4.5. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre dağılımları

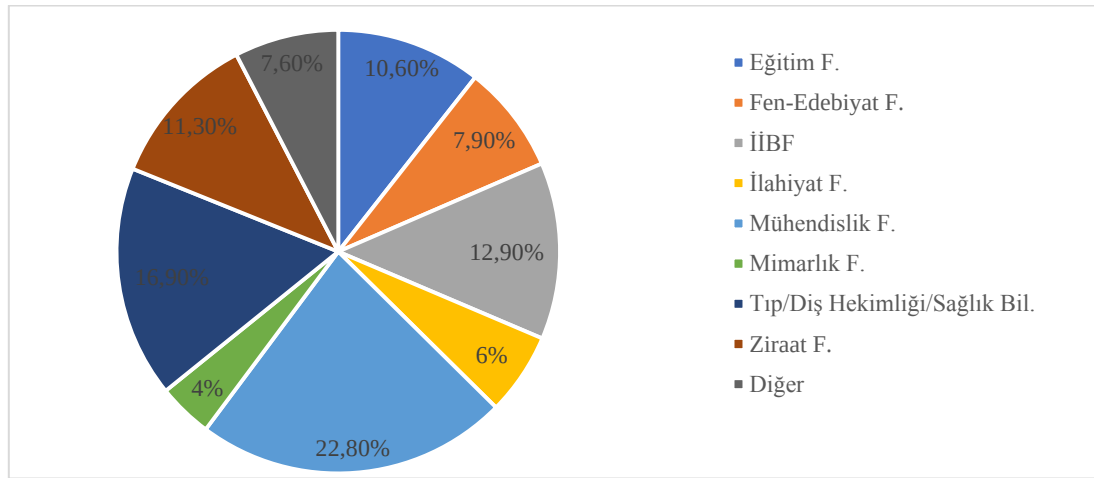
Çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin öğrenim gördükleri fakültelere göre dağılımlarına ait elde edilen veriler Tablo 4.6’da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Çalışmaya katılan öğrencilerin fakültelere göre dağılımı

Fakülte	n	%
Eğitim Fakültesi	32	10,6
Fen-Edebiyat Fakültesi	24	7,9
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	39	12,9
İlahiyat Fakültesi	18	6,0
Mühendislik Fakültesi	69	22,8
Mimarlık Fakültesi	12	4,0
Tıp Fakültesi / Diş Hekimliği /Sağlık Bilimleri	51	16,9
Ziraat Fakültesi	34	11,3
Diğer	23	7,6

Tablo 4.6’da görüldüğü üzere çalışmamıza katılan öğrencilerin büyük kısmı Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri alanlarında eğitimlerini sürdürmektedirler. En çok katılımcı Mühendislik Fakültesi (69) ve Tıp / Diş Hekimliği Fakültesi (51) sağlanmıştır. Sosyal bilimler alanında ise İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (39), İlahiyat Fakültesi (18) ve diğer kategorisi içerisinde sınıflandırdığımız İletişim Fakültesi, Spor Bilimleri Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri katılım göstermişlerdir.

Şekil 4.6’da çalışmaya katılan öğrencilerin Fakültelere göre dağılım yüzdelere ait veriler grafik halinde gösterilmiştir.

Şekil 4.6. Katılımcıların eğitim gördükleri fakültelere göre yüzdelik dağılımları

Çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınav sonucuna göre girdiklerine ait elde edilen veriler Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

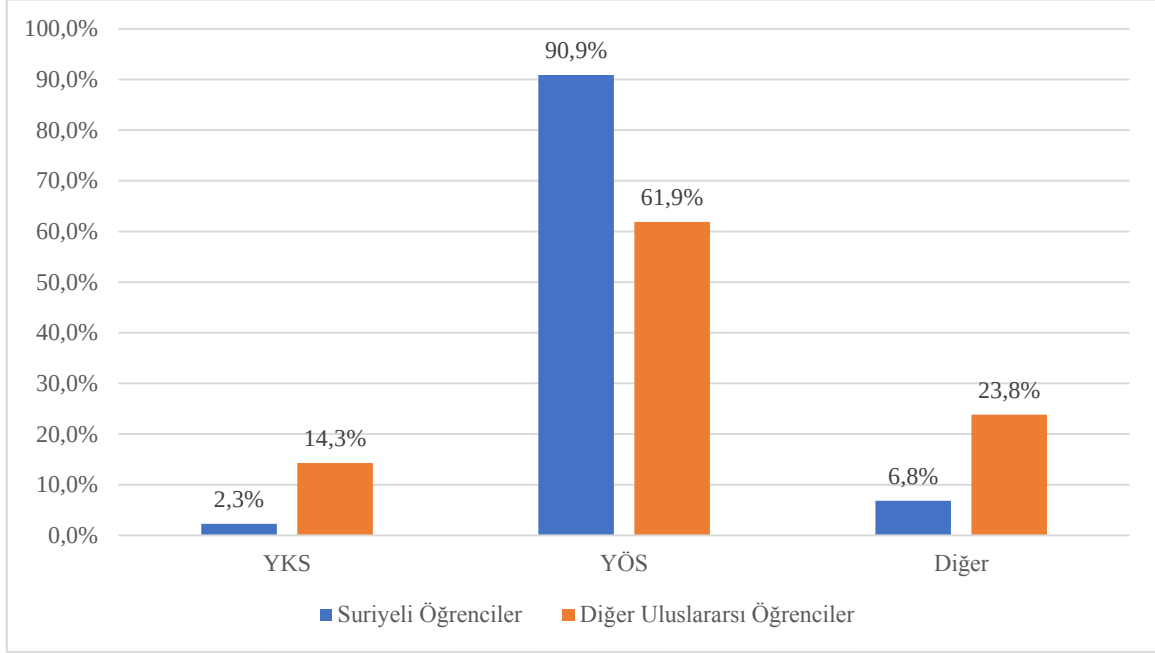
Tablo 4.7. Çalışmaya katılan öğrencilerin Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınavla girdiklerine göre dağılımları

	YKS		YÖS		Diğer	
	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	4	2,3	160	90,9	18	6,8
Diğer Uluslararası Öğrenciler	18	14,3	78	61,9	30	23,8

Suriyeli öğrenciler hakkında daha önce bahsettiğimiz ve literatürde sık sık karşımıza çıktığı üzere, gerek yerel halk ve gerekse de Türk öğrenciler tarafından oluşturulan en büyük önyargıların başında üniversitelere sınavsız alındıklarına dair bilgi kirliliği gelmektedir. Çalışmamızda yer alan soru bu açıdan önem arz etmektedir. Tabloda da görüldüğü üzere Suriyeli öğrencilerin %90,9'u (160), diğer uluslararası öğrencilerin de %61,9'u Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) ile Çukurova Üniversitesi'ne yerleşmiştir. YÖS sınavı için Yüksek Öğretim Kurumu, üniversitelere belli kurallar çerçevesinde esneklik vermiş ve üniversitelerin sınavlarını kendi yapmalarına olanak tanımıştır. Çukurova Üniversitesi'nde, yabancı uyruklu öğrenciler için ayrılan kontenjanlara öğrencilerin yerleştirilmesi amacıyla, 2012 yılında itibaren yılda bir kez Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça ve Arapça dillerinde Çukurova Üniversitesi Uluslararası Öğrenci Seçme Sınavı (ÇUÖS) yapılmaktadır.

Tablo 4.7'de görüldüğü üzere diğer seçeneğini veren toplamda 48 öğrenci ise uluslararası geçerliliği olan SAT (Scholastic Aptitude Test-Eğitim Yetenek Testi), IGCSE (Uluslararası Genel Orta Öğretim Sertifikası), GRE (Graduate Record Examination), TCS (Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları Sınavı) gibi lisansüstü öğrenim (yüksek lisans ve doktora) için yapılmakta olan sınavlar veya ALES (Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitim Sınavı) sınavı ile ilgili birimlerin yapmış oldukları mülakat sınavları ile Çukurova Üniversitesi'nde okumaya hak kazandıklarını ifade etmişlerdir. Son olarak, gerek Suriyeli öğrenciler gerekse diğer uluslararası öğrencilerden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiş veya çifte vatandaşlığa sahip olan öğrenciler (22), Yükseköğretim Kurumları Sınavı sonucuna göre Çukurova Üniversite'sine yerleştirilmeye hak kazandıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.7’de çalışmaya katılan öğrencilerin Çukurova Üniversitesine hangi sınavla girdiklerine dair dağılım yüzdelere ait veriler grafik halinde gösterilmiştir.

Şekil 4.7. Katılımcıların Çukurova Üniversitesi’ne hangi sınavla girdiklerine göre yüzdelik dağılımları

Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) tarafından Suriyeli öğrencilere, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Avrupa Birliği ortak projesi kapsamında 1 (bir) akademik yıl boyunca Şehir merkezlerinde ve kamplarda yaşayan Suriyeli Misafir göçmenlere yönelik "Üniversiteye Hazırlık İleri Düzey Türkçe" kursu verilmektedir. Türkiye Bursları kapsamında Çukurova Üniversitesinde Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora düzeyinde eğitime başlayacak diğer uluslararası öğrenciler ise, yine TÖMER’de 1 (bir) yıl Türkçe Hazırlık eğitimi almak zorundadır. Bu öğrencilerin Türkçe Yeterlilik Sınavında C1 düzeyinde sertifika almaları gerekmektedir. 960 saatlik genel Türkçe kursunu başarıyla bitiren ve C1 sertifikasını almaya hak kazanan öğrencilere talepleri çerçevesinde ayrıca 140-200 saat arasında Akademik Türkçe dersleri verilmektedir. Bu açıklamalar ışığında çalışmaya katılım gösteren Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türkçe bilgi düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla yöneltilmiş olan soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 4.8’de gösterilmektedir.

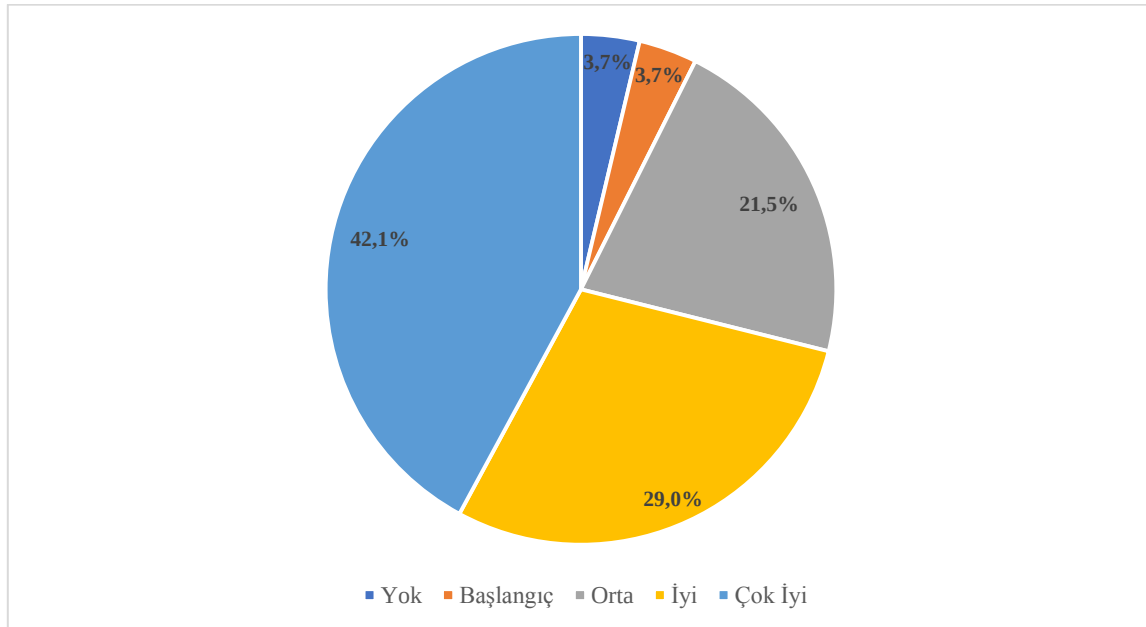
Tablo 4.8. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkçe bilgi düzeylerine göre dağılımları

	Türkçe Bilgi Düzeyi									
	Yok		Başlangıç		Orta		İyi		Çok İyi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	0	0,0	8	4,5	20	11,4	36	20,5	112	63,6
Diğer Uluslararası Öğrenciler	8	6,3	4	3,2	36	28,6	44	34,9	34	27,0

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, çalışmaya katılan Suriyeli öğrencilerin neredeyse tamamına yakını (%95,5) orta ve üzeri seviye de Türkçe bilgi düzeyine sahiptirler. Diğer uluslararası öğrencilere göre daha yüksek bir oran yakalamalarının temel nedeni ortaöğretim öğrenimlerini de Türkiye’de geçirmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.

Türkçe bilmeyen veya başlangıç seviyesinde bilen öğrenciler ise, genellikle yabancı dilde eğitim veren ve Türkçe zorunluluğu gerektirmeyen bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrenciler olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4.8’de çalışmaya katılan öğrencilerin genel olarak Türkçe bilgi düzeylerine dair dağılım yüzdelerine ait veriler grafik halinde gösterilmiştir.

Şekil 4.8. Katılımcıların Türkçe bilgi düzeylerine göre genel yüzdeler dağılımları

Uluslararası öğrenciler ve özellikle de Suriyeli öğrenciler için yanlış bilinen ve oluşturulan bilgi kirliliği neticesinde önyargılar oluşturan bir başka husus da bu öğrencilere Devlet tarafından sağlanan burslar konusudur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından uluslararası öğrencilere yönelik, kamu kaynaklı olarak yürütme olduğu burs programına “Türkiye Bursları” adı verilmektedir. Türkiye’nin sağladığı yükseköğrenim burs programları 2012 yılında “Türkiye Bursları” adıyla markalaşmış ve çalışmalar Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın (YTB) koordinasyonunda yürütülmeye başlanmıştır (Türkiye Bursları, 2022).

Başarı ve yaş kriterlerini sağlayan ve devlet üniversitelerinde okumak isteyen uluslararası öğrencilerin bir kısmına “Türkiye Bursları” tarafından burs desteği sağlanmaktadır. Türkiye Bursları 2020 yılında kısa ve uzun dönem olmak üzere toplam 3 bin 680 öğrenciye burs desteği sağlamıştır. Bu öğrencilerin 1.150 tanesi Suriye uyrukludur (Türkiye Bursları, 2022).

Bu açıklamalar ışığında çalışmamıza katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin öğrenim hayatlarında burs desteği alıp almadıklarına dair soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen veriler Tablo 4.9’da gösterilmektedir.

Tablo 4.9. Çalışmaya katılan öğrencilerin burs alıp almadıklarına göre dağılımları

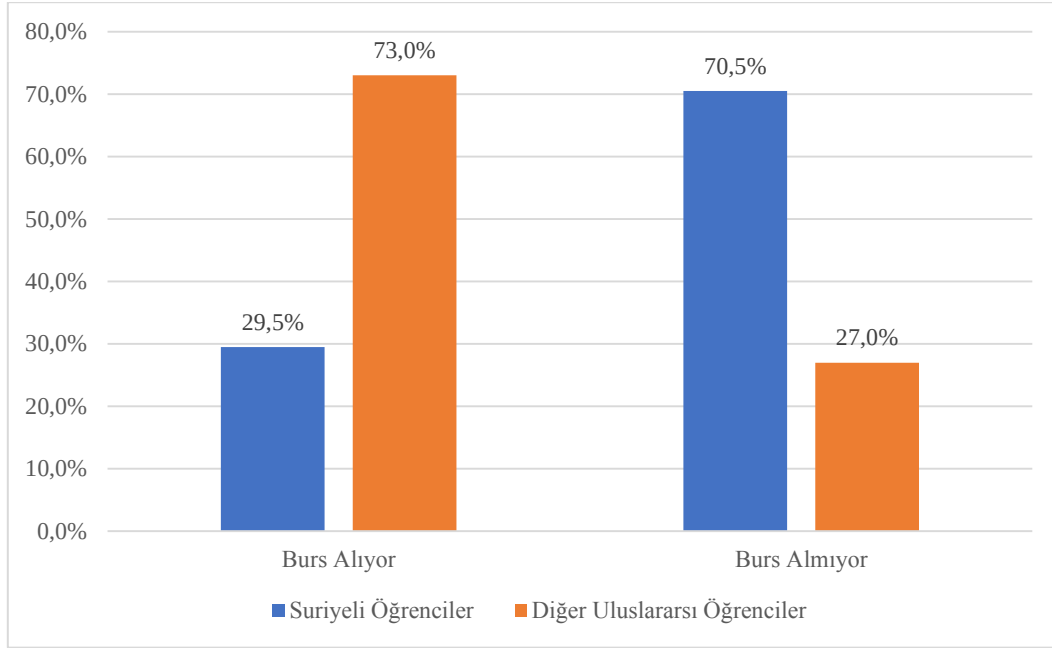
	Burs Alma Durumu					
	Devlet Bursu		Özel Burs		Almıyor	
	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	52	29,5	0	0,0	124	70,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	86	68,3	6	4,7	34	27,0

Tablo 4.9’da da görüldüğü üzere, devlet tarafından uluslararası öğrencilere sağlanan “Türkiye Bursları”ndan diğer uluslararası öğrenciler (%68,4), Suriyeli öğrencilere (%29,5) göre 2 kattan daha fazla faydalanmaktadır.

Ayrıca elde edilen veriler sonucunda karşımıza çıkan diğer bir çarpıcı nokta ise, gerek yerel yönetimlerce gerek sivil toplum kuruluşlarınca gerekse de özel gruplarca Suriyeli öğrencilere hiçbir şekilde özel burs desteği sağlanmadığı sonucudur. Diğer uluslararası öğrencilere

sağlanan özel burslar da kendi vatandaşı oldukları ülke kaynaklı sağlanan burslar olarak belirtilmiştir.

Şekil 4.9’da çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin burs alma oranları yüzdelere ait veriler karşılaştırmalı olarak grafik halinde gösterilmiştir.

Şekil 4.9. Katılımcıların burs alıp almama durumlarına göre yüzdelik dağılımları

4.3. Katılımcıların Sosyal/Gündelik Yaşantılarına İlişkin Bulgular

Çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin öğrenim hayatları esnasında nerede yaşadıklarına göre dağılımlarına ait elde edilen veriler Tablo 4.10’da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşam alanlarına göre dağılımları

	Yaşam Alanları									
	Yurt-Kur Yurdu		Özel Yurt		Üniversite Yurdu		Ev		Lojman/ Misafirhane	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	20	11,4	8	4,5	0	0	148	84,1	0	0
Diğer Uluslararası Öğrenciler	44	34,9	16	12,7	30	23,8	32	25,4	4	3,2

Tablo 4.10’da görüldüğü üzere Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı (%84,1) evde yaşamaktadırlar. Diğer uluslararası öğrenciler ise tam tersi şekilde çoğunlukla (%74,6) yurt ve misafirhanelerde barınmaktadırlar. Elde ettiğimiz bu bulguyu daha da desteklemek adına öğrencilerin kimle birlikte yaşadıklarına dair yönelttiğimiz soruya vermiş oldukları yanıtlara ait veriler Tablo 4.11’de verilmiştir.

Tablo 4.11. Çalışmaya katılan öğrencilerin kimle birlikte yaşadıklarına göre dağılımları

	Kimle Yaşıyorsunuz?					
	Yalnız		Arkadaşlarımla		Ailemle	
	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	4	2,3	84	47,7	88	50,0
Diğer Uluslararası Öğrenciler	40	31,7	80	63,5	6	4,8

Tablo 4.10 ve Tablo 4.11 birlikte değerlendirildiğinde en dikkate alınacak bulgu, Suriyeli öğrencilerin en azından yarısının aileleriyle birlikte yaşadıkları şehir olan Adana’da öğrenim hayatlarını sürdürüyor olmasıdır. Diğer uluslararası öğrencilerin ise tamamına yakını yurt ve misafirhanelerde ya da yalnız veya arkadaşlarıyla birlikte tutmuş oldukları öğrenci evlerinde barınmaktadırlar. Ailesiyle birlikte yaşayan uluslararası öğrenciler ise kardeşleri veya eşleriyle birlikte yaşadıklarını özellikle belirtmişler ve dolayısıyla geniş aile kapsamındaki diğer aile bireylerini geldikleri ülkelerinde bırakarak yalnızca öğrenim görmek adına Adana ilini tercihlemişlerdir.

Öğrencilerin üniversite içerisindeki sosyal faaliyetlerini belirlemek adına sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlara dair veriler Tablo 4.12’de gösterilmektedir.

Tablo 4.12. Çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite içerisinde ders dışı sosyal faaliyetlere katılma durumlarına göre dağılımları

	Evet/Katılıyorum		Hayır/Katılmıyorum	
	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	56	31,8	120	68,2
Diğer Uluslararası Öğrenciler	52	41,3	74	58,7

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere öğrencilerin Çukurova Üniversitesi içerisinde ders dışı sosyal faaliyetlere katılma oranlarında çok bariz bir fark bulunmasa da diğer uluslararası öğrenciler (%41,3), Suriyeli öğrencilere (%31,8) göre daha faal ve sosyalleşmiş olarak görülmektedir. Bunun temel nedenleri arasında yine barınma yeri kaynaklı olarak yurtlarda yaşayan öğrencilerin evlerinde yaşayan öğrencilere göre daha fazla sosyal faaliyetlere yönelme eğilimi olabileceği yargısına varmak yanlış olmayacaktır. Öğrenciler genellikle sporla ilgili (yüzme, bahar şenliklerindeki futbol müsabakaları, yürüyüş etkinlikleri) sosyal etkinliklere ve bunun yanı sıra üniversite tarafından gerçekleştirilen konferans, panel, söyleşi, çalıştay ve workshoplara katıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca dikkat çekici bir başka konu ise sosyal faaliyetlere katılan öğrencilerin büyük kısmının Kızılay’ın üniversite içerisinde yapmış olduğu kan bağışi etkinliklerine katılım gösterdiklerini belirtmiş olmalarıdır.

Öğrencilerin üniversite içerisindeki herhangi bir sosyal kulübe üye olup olmadıklarını belirlemek adına sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlara dair veriler Tablo 4.13’de gösterilmektedir.

Tablo 4.13. Çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite içerisinde herhangi bir sosyal kulübe üye olma durumlarına göre dağılımları

	Evet/Üyeyim		Hayır/Üye Değilim	
	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	16	9,1	160	90,9
Diğer Uluslararası Öğrenciler	42	33,3	84	66,7

Tablo 4.13’de görüldüğü üzere, öğrencilerin sosyal kulüplere katılım oranları ders dışı sosyal faaliyetlere katılma oranlarına paralellik göstermekte katılımcılar arasında azınlık olarak kalmaktadır. Özellikle Suriyeli öğrenciler Çukurova Üniversitesi’nde faal bulunan 64 adet sosyal kulüp bulunmasına rağmen yalnızca İngilizce Dil Gruplarına dahil olduklarını belirtmişlerdir. Diğer uluslararası öğrenciler ise, tiyatro kulübü (ÇÜTİK), fotoğrafçılık kulübü (ÇÜFOK), bisiklet kulübü (ÇÜBİK) gibi sosyal kulüplerine üye olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Afrika kökenli öğrenciler Çukurova Üniversitesi bünyesinde olmasa da AFSAAD (African Students Association in Adana) sivil toplum örgütüne üye olduklarına özellikle dile getirmişlerdir.

4.4. Katılımcıların Entegrasyon Süreci ve Yaşadıkları Sosyal Problemlerin Tespitine İlişkin Bulgular

Çalışmamızın örneklemini oluşturan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Çukurova Üniversitesinde öğrenim gördükleri süreçte entegrasyon konusunda yaşadıkları sıkıntılar ve/veya üniversite içi yada dışında karşılaştıkları sosyal problemlerin tespit edilmesine faydası olması açısından öncelikle bu öğrencilerin Türk kültürüne, öğrenim gördükleri kuruma ve Türk öğrencilere yönelik tutum ve düşüncelerini değerlendirmek doğru olacaktır. Bu sebeple katılımcıların Türk öğrencilerle deneyimlediği sosyal ilişkileri tespit etmek amacıyla vermiş olduğumuz soruya verilen cevaplar neticesinde elde edilen veriler Tablo 4.14’de gösterilmektedir.

Tablo 4.14. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilerle hangi sosyal ilişkileri deneyimlediğine göre dağılımları

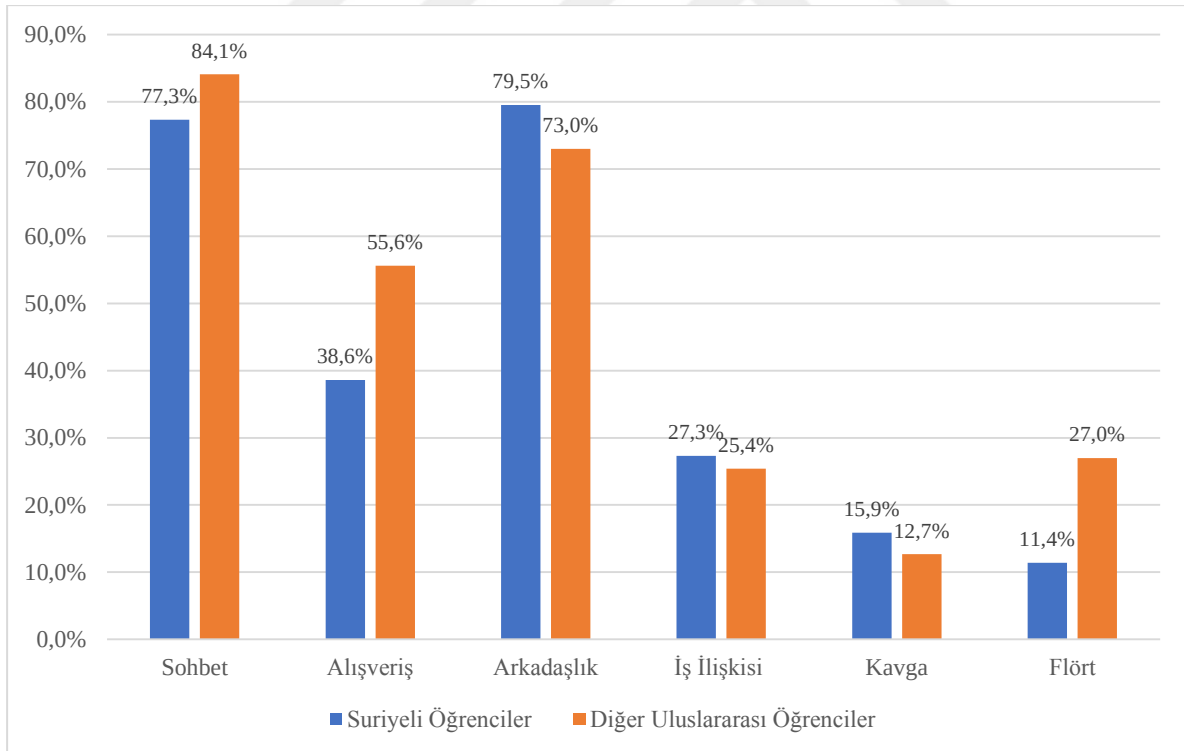
	Suriyeli Öğrenciler				Diğer Uluslararası Öğrenciler			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sohbet	136	77,3	40	22,7	106	84,1	20	15,9
Alışveriş	68	38,6	108	61,4	70	55,6	56	44,4
Arkadaşlık	140	79,5	36	20,5	92	73,0	34	27,0
İş İlişkisi	48	27,3	128	72,7	32	25,4	94	74,6
Kavga	28	15,9	148	84,1	16	12,7	110	87,3
Flört/Duygusal İlişki	20	11,4	156	88,6	34	27,0	92	73,0

Tablo 4.14’de görüldüğü üzere hem Suriyeli öğrencilerin hem de diğer uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle toplum içerisinde yaşanabilecek tüm ikili sosyal ilişkileri deneyimledikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Suriyeli öğrencilerin 136'sı (%77,3) Türk öğrencilerle sohbet etmeyi tercih ederken, diğer uluslararası öğrencilerin 106'sı (%84,1) bu deneyimi yaşadıklarını belirtmişlerdir. Türk öğrencilerle arkadaşlık kurma ilişkileri de bu duruma paralellik göstermekte ve Suriyeli öğrencilerin 140'ı (%79,5), diğer uluslararası öğrencilerin ise 92'si (%73) bu durumu deneyimlediklerini ifade etmişlerdir.

Suriyeli öğrenciler (%15,) Türk öğrencilerle kavga konusunda diğer uluslararası öğrencilere (%12,7) göre az da olsa ön plana çıkarken, tam tersi Türk öğrencilerle flört konusunda ise diğer uluslararası öğrenciler (%27) Suriyeli öğrencilere (%11,4) göre daha fazla deneyim yaşadıkları elde edilen bir diğer bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerle deneyimledikleri sosyal ilişkileri karşılıklı olarak görmek amacıyla öğrencilerin verdikleri cevapların yüzde dağılımlarına göre hazırlanmış grafik Şekil 4.10 da gösterilmiştir.

Şekil 4.10. Katılımcıların Türk öğrencilerle deneyimledikleri sosyal ilişkilere göre yüzdelik dağılımları

Suriyeli öğrencilerin ve diğer uluslararası öğrencilerin kendi ülkelerinin kültürleriyle Türk toplumunun kültürü arasındaki benzerlikler ve farklılıkları hususundaki düşüncelerini belirlemek amacıyla sormuş olduğumuz soruya alınan yanıtlara istinaden elde edilen bulgular Tablo 4.15’de gösterilmektedir.

Tablo 4.15. Çalışmaya katılan öğrencilerin kendi kültürleri ile Türk toplumunun kültürünün benzerlik ve farklılıkları konusundaki düşüncelerine göre dağılımları

	Kendi Kültürü ve Türk Kültürü									
	Hiç Benzemiyor		Benzemiyor		Benziyor		Çok Benziyor		Fikrim yok/ Kararsızım	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	4	2,3	20	11,4	116	65,9	24	13,6	12	6,8
Diğer Uluslararası Öğrenciler	10	7,9	34	27,0	56	44,4	20	15,9	6	4,8

Tablo 4.15’de görüldüğü üzere, gerek sınır komşusu olması gerekse dini inançların ve değerlerin ortak olması nedeniyle Suriyeli öğrenciler (%79,5) diğer uluslararası öğrencilere (%60,3) göre daha yoğun biçimde kültürlerin birbirine yakın olduğu ve benzediğini ifade etmişlerdir. Diğer uluslararası öğrenciler içerisinde de gerek Orta Asya’daki Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrenciler ve yine İran, Irak, Afganistan gibi ülkelerde yaşayan fakat kökeni Azeri olan öğrencilerden dolayı kültürlerin benzediğine dair Suriyeli öğrenciler kadar olmasa da bu kadar yüksek bir oran karşımıza çıkmaktadır. Afrika kökenli öğrenciler ise genellikle kültürlerin benzemedikleri konusunda hemfikir olduklarını belirtmişlerdir.

Çukurova Üniversitesi'nde öğrenimini sürdürmekte olan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türkiye'de en çok sorun yaşadıkları konunun ne olduğunu tespit etmek amacıyla kendilerine yöneltilen soruya verdikleri cevaplar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'de en çok sorun yaşadıkları konuya göre dağılımları

	Suriyeli Öğrenciler				Diğer Uluslararası Öğrenciler			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	n	%	n	%	n	%
İletişim/Dil Sorunları	60	34,1	116	65,9	80	63,5	46	36,5
Barınma/Kalacak Yer	32	18,2	144	81,8	16	12,7	110	87,3
Gıdaya Erişim/Beslenme	16	9,1	160	90,9	20	15,9	106	84,1
Ayrımcılık	88	50,0	88	50,0	30	23,8	96	76,2
Sağlık Hizmetlerine Erişim	32	18,2	144	81,8	26	20,6	100	79,4
Eğitim Hizmetlerine Erişim	16	9,1	160	90,9	6	4,8	120	95,2
Sosyal/kültürel Problemler	28	15,9	148	84,1	30	23,8	96	76,2
Diğer	12	6,8	164	93,2	8	6,3	118	93,7

Tablo 4.16 da görüldüğü üzere, katılımcılardan Suriyeli öğrencilerin barınma (%18,2), gıdaya erişim (%9,1), eğitim hizmetlerine erişim (%9,1), sağlık hizmetlerine erişim (%18,2) ve sosyo/kültürel problemler (%15,9) konularında yaşadıkları problemler düşük seviyelerde seyretmektedir. Ayrıca verilen yanıtlar değerlendirildiğinde bu sorunların daha çok ikincil sorunlar olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı husus diğer uluslararası öğrenciler içinde neredeyse aynı olup, kültürel farklılıklardan dolayı sosyal ve kültürel problemlerle (%23) ve bunun yanı sıra ülkede bulundukları statüden dolayı sağlık hizmetlerine erişim konusunda (20,6) biraz daha fazla sorun yaşadıkları eldeki veriler ışığında karşımıza çıkan bir başka sonuçtur.

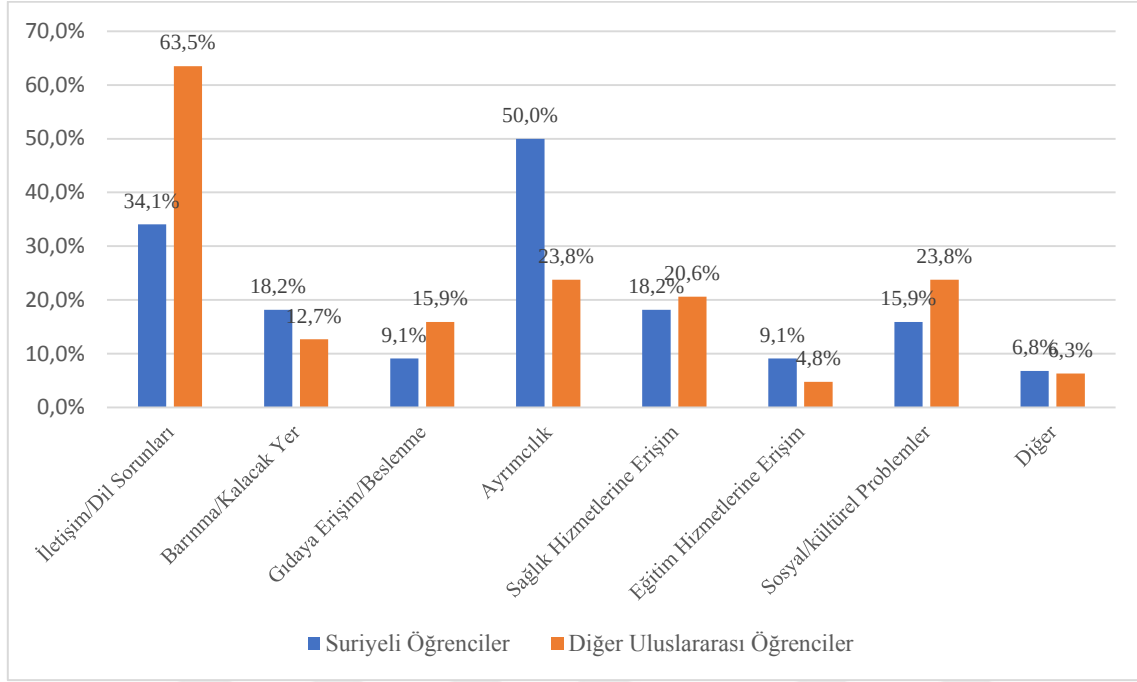
Dil ve iletişim problemleri gerek Suriyeli öğrenciler (%34,1) gerekse diğer uluslararası öğrenciler (%63,5) için önemli bir sorun olarak değerlendirilmekte olup, Suriyeli öğrencilerin Türkiye’de bulunma süreleri göz önünde bulundurularak bu bariyeri aşma aşamasına daha yakın bir süreçte olduklarını söylemek mümkün olacaktır.

Tabloda en çok dikkat çeken husus ise, öğrencilerin karşılaşmış oldukları ayrımcılık sorunlarıdır. Ayrımlama/ayrımcılık süreci dinamik ve tarihsel olarak devamlılık gösteren bir süreçtir. Paradoksal olarak ifade edildiğinde ayrımlama/ayrımcılık, “başka” olanı tanımlayarak değerlendirip, aynı süreçte “ben ve biz” şeklinde ifade edilen normallik ve benzerlik sürecinin inşası olarak nitelendirilebilmektedir (Faucault, 2013, s.63).

Sebebi her ne olursa olsun göç dalgaları sistemin kendini yeniden üretmesi açısından önemli bir süreç olsa da, göçmenler ile göç alan ülkede yaşayan yerel halk arasındaki ilişkiler esnasında ortaya çıkan olumsuzluklar ve huzursuzluklar, yerel halkın “ev ideolojisi”nin güçlenmesine yol açma eğilimi göstererek göçmenleri ayrımlama deneyimlerine yol açabilmektedir (Robertson, 1999, s.255).

Çalışmamız sonucunda elde edilen verilere göre bu durum o kadar ileri boyutta seyretmektedir ki, her iki Suriyeli öğrenciden ve her dört diğer uluslararası öğrenciden biri ayrımcılık sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum üniversite ortamı gibi öğrenim seviyesi yüksek düzeydeki bireyler arasında gerçekleşmesi en az sayısal veriler kadar önemli bir başka durumdur. Hatta diğer yanıtın veren öğrenciler anket çalışmamızda kullanmış olduğumuz “ayrımcılık” yanıtını yeterli görmeyerek bu sorunu üzerine bastırarak direk “ırkçılık” olarak nitelendirmişlerdir.

Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türkiye’de yaşadıkları en önemli sorunların daha belirgin bir biçimde ve karşılıklı olarak görülmesi amacıyla öğrencilerin verdikleri cevapların yüzde dağılımlarına göre hazırlanmış olan grafik Şekil 4.11’de gösterilmiştir.

Şekil 4.11. Katılımcıların Türkiye’de en çok sorun yaşadıkları konulara göre yüzdelik dağılımları

Ön görüşmeler neticesinde ortaya çıkan ve anket sorumuza verilen yanıtlarla da üzerinde en çok durulması gereken konulardan biri olduğu açık belli olan ayrımcılık ile ilgili olarak öğrencilerin karşılaşmış oldukları durumları detaylandırmak amacıyla sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlar neticesinde elde edilen bulgular Tablo 4.17’de gösterilmiştir.

Tablo 4.17. Çalışmaya katılan öğrencilerin kampüs içerisinde yaşadıkları sorunların çeşitlerine göre dağılımları

	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
<i>Türk öğrencilerin <u>en az</u> bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	128	72,7	48	27,3
Diğer Uluslararası Öğrenciler	58	46,0	68	54,0
<i>Öğretim elemanlarının <u>en az</u> bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	68	38,6	108	61,4
Diğer Uluslararası Öğrenciler	22	17,5	104	72,5
<i>Üniversitenizde yeterince sosyal ve kültürel faaliyet/etkinlik bulunmaması sorunu ile karşılaştınız mı?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	60	34,1	116	65,9
Diğer Uluslararası Öğrenciler	34	27,0	92	73,0
<i>Üniversiteniz tarafından uluslararası öğrenciler için gerekli oryantasyonun sağlanmaması sorunu ile karşılaştınız mı?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	52	29,5	124	70,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	42	33,3	84	66,7
<i>Dil farklılığı nedeniyle dersleri anlama konusunda ortaya çıkan sorunlar ile karşılaştınız mı?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	136	77,3	40	22,7
Diğer Uluslararası Öğrenciler	72	57,1	54	42,9
<i>Kampüs dışında <u>en az</u> bir defa ayrımcı bir tutumla karşılaştığınız oldu mu?</i>				
Suriyeli Öğrenciler	140	79,5	36	20,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	54	42,9	72	57,1

Tablo 4.17’de görüldüğü üzere, “Türk öğrencilerin en az bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?” sorusuna Suriyeli öğrencilerin 128’, (%72,7) evet cevabını verirken, diğer uluslararası öğrencilerin 48’i (%27,3) evet cevabını vermiştir. Bu durum Türk öğrencilerin Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilere karşı bakış açıları ve tutumlarını değerlendirmek açısından kritik bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

“Öğretim elemanlarının en az bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?” sorusuna Suriyeli öğrencilerin 68’i (%38,6) evet cevabını verirken, diğer uluslararası öğrencilerin 22’si (%17,5) evet cevabını vermiştir. Yine bu bulgular da göstermektedir ki ayrımcılık sorunu eğitimle giderilen bir durum olarak görünmemektedir. Daha çok kişiye özgü düşünce yapısı ve yanında farklı olana karşı dışlama güdüsü olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır.

“Üniversitenizde yeterince sosyal ve kültürel faaliyet/etkinlik bulunmaması sorunu ile karşılaştınız mı?” sorusuna gerek Suriyeli öğrenciler gerekse diğer uluslararası öğrenciler herhangi bir Türk öğrencinin sergileyebileceği düzeyde tutumlarını belli etmişler, daha önce sosyal faaliyet ve kulübe üye olma sorusuna paralel bulgular birbiriyle örtüşmektedir.

“Üniversiteniz tarafından uluslararası öğrenciler için gerekli oryantasyonun sağlanması sorunu ile karşılaştınız mı” sorusuna Suriyeli öğrencilerin 52’si (%29,5), diğer uluslararası öğrencilerin ise 42’si (%33,3) evet cevabını vermişlerdir. Çukurova Üniversitesi’nde Uluslararası Öğrenci Ofisi bu konuda çalışmalar yürütmekte olup oryantasyon uygulama alanlarını genişleterek bu sorunu daha düşük seviyelere çekmeleri mümkün görünmektedir.

Anket genelinde karşımıza çıkan dil bariyeri sorunun dersler açısından yarattığı etkiyi değerlendirmek amacıyla sormuş olduğumuz “Dil farklılığı nedeniyle dersleri anlama konusunda ortaya çıkan sorunlar ile karşılaştınız mı?” sorusuna Türkçe anadilleri olmadığı için doğal olarak Suriyeli öğrencilerin 136’sı (%77,3) ve diğer uluslararası öğrencilerin ise 72’si (%57,1) evet cevabını verirken bu konuda sorun yaşamadıklarını belirtmek adına hayır cevabını veren öğrencilerin önemli bir kısmı %100 İngilizce eğitim verilen bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Son olarak “Kampüs dışında en az bir defa ayrımcı bir tutumla karşılaştığınız oldu mu?” sorusuna ayrımcılıkla ilgili diğer sorulara verilen yanıtları destekler biçimde Suriyeli öğrencilerin 140’ı (%79,5) ve diğer uluslararası öğrencilerin 54’ü evet cevabını vermiş ve ayrımcılık sorununu araştırmamız neticesinde elde etmiş olduğumuz bulgular içerisinde en ön plana taşıma konusuna katkıda bulunmuştur.

Çalışmaya katılan Suriyeli öğrenciler ile diğer uluslararası öğrencilerin Türkiye’de bulundukları süreç içerisinde gerek devletin gerekse de öğrenim gördükleri Çukurova Üniversitesi’nin sağlamakta olduğu yardım ve desteklerin ne şekilde yapıldığını tespit etmek amacıyla sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlar neticesinde elde edilen veriler Tablo 4.18’de gösterilmektedir.

Tablo 4.18. Çalışmaya katılan öğrencilerin TC. Devleti/Çukurova Üniversitesi kurumlarından hangi konularda yardım ve destek gördüklerine göre dağılımları

	Suriyeli Öğrenciler				Diğer Uluslararası Öğrenciler			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sağlık Desteği	64	36,4	112	63,6	68	54,0	58	46,0
Eğitim Desteği	112	63,6	64	36,4	102	81,0	24	19,0
Kalacak Yer Desteği	20	11,4	156	88,6	60	47,6	66	52,4
Gıda Yardımı	28	15,9	148	84,1	50	39,7	76	60,3
Parasal Yardım	48	27,3	128	72,7	62	49,2	64	50,8

Tablo 4.18’de görüldüğü üzere, gerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından gerekse de Çukurova Üniversitesi tarafından sağlanan sağlık desteği, eğitim desteği, kalacak yer desteği, gıda yardım ve parasal (maddi) yardım gibi destekleme araçlarının tümünden diğer uluslararası öğrenciler Suriyeli öğrencilere göre daha fazla yararlanmaktadırlar.

Özellikle büyük kısmı yurtlarda kaldığından kalacak yer desteği konusunda diğer uluslararası öğrenciler (%47,6), Suriyeli öğrencilere (%11,4) göre kat daha fazla destek görmektedirler. Ayrıca daha önceki bulgularda da karşılaştığımız üzere “Türkiye Bursları”ndan diğer uluslararası öğrenciler (%49,2), Suriyeli öğrencilere (%27,3) göre 2 kat fazla faydalanmaktadırlar.

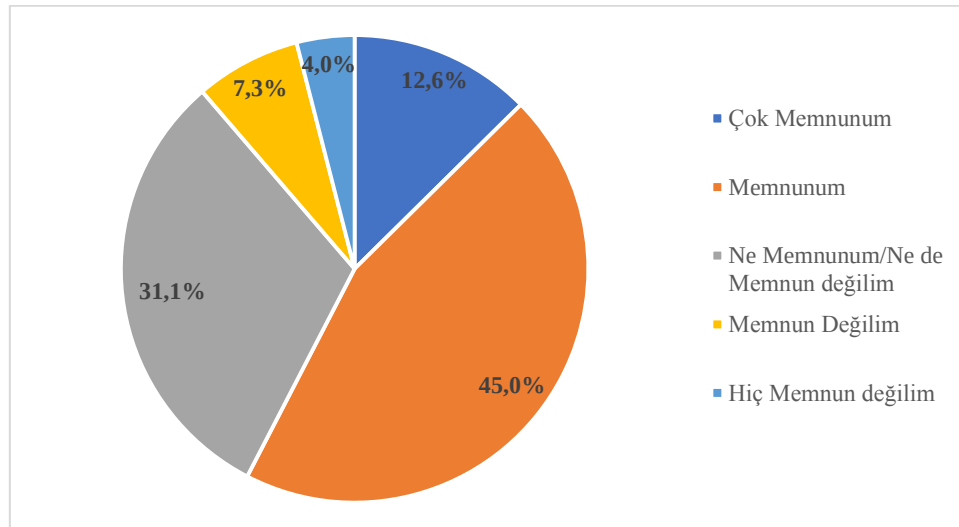
Bahsettiğimiz, Devlet ya da eğitim kurumu tarafından sağlanan bu yardım ve desteklerin ne derece yeterli olup olmadıklarının belirlenmesi amacıyla sorulan soruya katılımcıların verdikleri yanıt neticesinde elde edilen bulgular Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.19. Çalışmaya katılan öğrencilerin TC. Devleti/Çukurova Üniversitesi kurumlarının sağlamakta olduğu yardım ve destek gördükleri yeterli görüp görmediklerine göre dağılımları

	Desteklerin Yeterliliği									
	Çok memnunum		Memnunum		Ne memnun /ne de memnun değilim		Memnun değilim		Hiç memnun değilim	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	16	9,1	76	43,2	68	38,6	12	6,8	4	2,3
Diğer Uluslararası Öğrenciler	22	17,5	60	47,6	26	20,6	10	7,9	8	6,3

Tablo 4.19 da görüldüğü üzere ve yine aşağıdaki grafikte daha net bir biçimde görüleceği üzere, çalışmaya katılan gerek Suriyeli öğrencilerin (%52,3) gerekse de diğer uluslararası öğrencilerin (%66,1) yarısından fazlası yapılan yardım ve desteklerden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Memnuniyetsizliklerini dile getirenler çok az saydı olup, bu konuda kararsız kalan ya da çekimser davranan öğrencilerin sayısı da bir hayli fazladır.

Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türkiye devleti ve Çukurova Üniversitesi'nden görmüş oldukları yardım ve destekleri ne derece yeterli bulduklarının daha belirgin bir biçimde görülmesi amacıyla katılımcıların verdikleri cevapların yüzde dağılımlarına göre hazırlanmış olan grafik Şekil 4.12'de verilmiştir.

Şekil 4.12. Katılımcıların devlet/egitim kurumu tarafından sağlanan destekleri ne derece yeterli bulduklarına göre yüzdelik dağılımları

4.5. Katılımcıların Entegrasyon Sürecine Dair Tutum ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Entegrasyon, daha önce de belirttiğimiz üzere; ev sahibi toplum ve göçmenler arasındaki karşılıklı uyum süreci olarak tanımlanmaktadır. Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir.

Katılımcı öğrencilerin gerek Türkiye'ye gerekse de Türk toplumuna ne ölçüde entegrasyon sağladıklarını tespit etmek amacıyla sormuş olduğumuz soruya verilen cevaplara istinaden elde edilen veriler Tablo 4.20'de gösterilmektedir.

Tablo 4.20. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türkiye'ye/Türk toplumuna ne ölçüde entegrasyon sağladıkları konusundaki düşüncelerine göre dağılımları

	Entegrasyon Düzeyi									
	Bütünüyle		Büyük ölçüde		Kısmen		Çok az		Hiç	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	28	15,9	60	34,1	76	43,2	12	6,8	0	0,0
Diğer Uluslararası Öğrenciler	16	12,7	52	41,3	54	42,9	4	3,2	0	0,0

Tablo 4.20'de görüldüğü üzere, Suriyeli öğrencilerin 28'i (%15,9) Türkiye ve Türk toplumuna bütünüyle entegrasyon sağladıklarını belirtmiş olup, 60'ı (%34,1) büyük ölçüde ve 76'sı (%43,2) ise kısmen de olsa entegrasyon sağladıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular süreç ilerledikçe birlikte yaşamayı öğrendiğimize dair karşımıza çıkan olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Entegrasyon süreci genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçtir. Gerek göçmenlerin ev sahibi topluma karşı tutum ve davranışları gerekse de ev sahibi toplumu oluşturan bireylerin göçmenlere karşı yaklaşımı bu sürecin oluşmasına temel oluşturmaktadır. Bu sebeple, hem Suriyeli öğrencilerin hem de diğer uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilere karşı tutumu ve Türk öğrencilerin kendilerine olan tutumu büyük önem taşımaktadır.

Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Türk öğrencilerin kendilerine karşı tutumlarının ne şekilde olduğunu anlayabilmek adına sormuş olduğumuz soruya katılımcıların verdikleri cevapların işlenmesi neticesinde elde edilen veriler Tablo 4.21'de verilmiştir.

Tablo 4.21. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilerin kendilerine karşı tutumlarını ne şekilde değerlendirdiklerine göre dağılımları

	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
<i>Türk öğrenciler, sizinle yakın arkadaş olmak ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	80	45,5	96	54,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	82	65,1	44	34,9
<i>Türk öğrenciler, sizinle ev arkadaşı/komşu olmak ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	52	29,5	124	70,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	26	20,6	100	79,4
<i>Türk öğrenciler, sizinle duygusal birliktelik/evlilik yaşamak ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	4	2,3	172	97,7
Diğer Uluslararası Öğrenciler	24	19,0	102	81,0
<i>Türk öğrenciler, sizinle iş arkadaşı/ortak olmak ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	36	20,5	140	79,4
Diğer Uluslararası Öğrenciler	26	20,6	100	79,4
<i>Türk öğrenciler, sizlerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmanızı ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	8	4,5	168	95,5
Diğer Uluslararası Öğrenciler	22	17,5	104	82,5
<i>Türk öğrenciler, sizleri ülkelerindeki misafirler olarak görür</i>				
Suriyeli Öğrenciler	76	43,2	100	56,8
Diğer Uluslararası Öğrenciler	48	38,1	78	61,9
<i>Türk öğrenciler, ülkelerini terk etmenizi ister</i>				
Suriyeli Öğrenciler	56	31,8	120	68,2
Diğer Uluslararası Öğrenciler	16	12,7	110	87,3

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere Suriyeli öğrenciler, Türk öğrencilerle özellikle duygusal birliktelik ve kendilerinin TC vatandaşı olarak görülmesi konularında çok karamsar yanıtlar vermişlerdir. Suriyeli öğrencilerin 56’sı (%31,8) ve diğer uluslararası öğrencilerin ise 16’sı (%12,7) ülkede istenmediklerine dair tutumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Bu tablonun daha iyi ve iki yönlü olarak değerlendirilmesi için, Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin Türk öğrencilerine karşı düşünce ve tutumlarını da olaya dahil etmek daha doğru olacaktır. Bu tutum ve düşüncelere ait veriler Tablo 4.22’de gösterilmektedir.

Tablo 4.22. Çalışmaya katılan öğrencilerin Türk öğrencilere karşı tutumlarını ne şekilde değerlendirdiklerine göre dağılımları

	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
<i>Türk öğrencilerle yakın arkadaş olmak istersiniz</i>				
Suriyeli Öğrenciler	120	68,2	56	31,8
Diğer Uluslararası Öğrenciler	100	79,4	26	20,6
<i>Türk öğrencilerle ev arkadaşı/komşu olmak istersiniz</i>				
Suriyeli Öğrenciler	64	36,4	30	23,8
Diğer Uluslararası Öğrenciler	30	23,8	96	76,2
<i>Türk öğrencilerle, duygusal birliktelik/evlilik yaşamak istersiniz</i>				
Suriyeli Öğrenciler	28	15,9	148	84,1
Diğer Uluslararası Öğrenciler	24	19,0	102	81,0
<i>Türk öğrencilerle iş arkadaşı/ortak olmak istersiniz</i>				
Suriyeli Öğrenciler	60	34,1	116	65,9
Diğer Uluslararası Öğrenciler	48	38,1	78	61,9

Tablo 22’de da aynı şekilde Tablo 21’de olduğu gibi benzer sonuçlar elde edilmiş, yakın arkadaşlık konusunda Suriyeli öğrencilerin (%68,2), Türk öğrencilerin kendilerine göre olan tutumlarına göre daha pozitif tutum sergiledikleri en çok dikkat çeken husus olarak tespit edilmiştir.

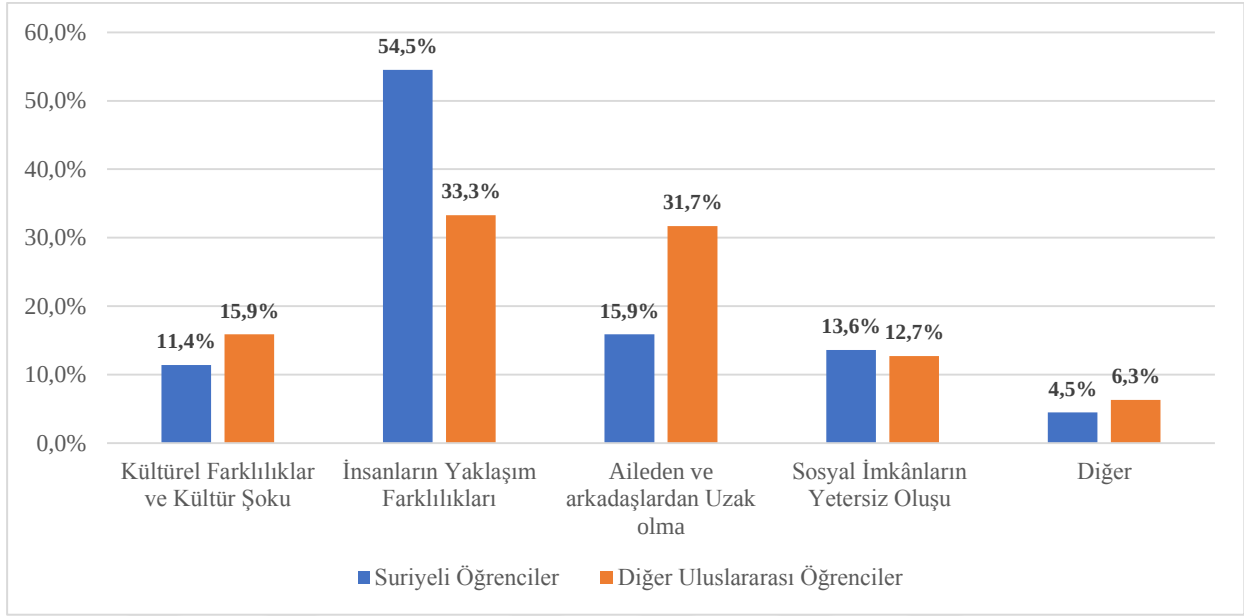
Her iki tabloda da görüldüğü üzere daha önceki sorular neticesinde elde etmiş olduğumuz verileri destekler nitelikte ayrımcılık hususunun ön plana çıktığı ve yabancı/diğeri olma durumunun her iki taraf içinde önemli olup fark yarattığı görülmektedir.

Öğrencilerin birbirilerine karşı tutumlarını değerlendirdikten sonra katılımcı öğrenciler entegrasyon süreci ilgili sorunlar ve buna sebep olan engelin hakkındaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla sorduğumuz soruya almış olduğumuz yanıtlara dair elde edilen veriler Tablo 4.23’de gösterilmektedir.

Tablo 4.23. Çalışmaya katılan öğrencilerin entegrasyon sürecinin önündeki en önemli engel olarak gördükleri konulara göre dağılımları

	Suriyeli Öğrenciler		Diğer Uluslararası Öğrenciler	
	n	%	n	%
Kültürel Farklılıklar ve Kültür Şoku	20	11,4	20	15,9
İnsanların Yaklaşım Farklılıkları	96	54,5	42	33,3
Aileden ve Arkadaşlardan Uzak Olma	28	15,9	40	31,7
Sosyal İmkânların Yetersiz Oluşu	24	13,6	16	12,7
Diğer	8	4,5	8	6,3

Tablo 4.23’de görüldüğü üzere, gerek Suriyeli öğrencilerin (%54,5) ve gerekse diğer uluslararası öğrencilerin genel itibariyle entegrasyon süreci önündeki en büyük engel olarak insanların yaklaşım farklılıkları yani yabancılaştırma konusunu görmektedirler. Bunun yanı sıra diğer uluslararası öğrenciler Suriyeli öğrencilerin aksine ailelerini ülkelerinde bırakarak eğitim amacıyla Türkiye’ye gelmiş olmaları sebebiyle aile ve arkadaşlarından uzak kalma sürecini de (%31,7) bir engel olarak nitelendirmektedirler. Öğrencilerin bu konudaki düşüncelerini karşılaştırmalı görmek amacıyla hazırlanmış olan grafik Şekil 4.13’de verilmiştir.

Şekil 4.13. Katılımcıların entegrasyonu süreci önündeki en önemli engel olarak gördükleri konulara göre yüzdelik dağılımları

Entegrasyon ile ilgili son olarak katılımcıların kendi entegrasyon süreçlerinde karşılarına çıkmış olan en büyük sorun yada engelin ne olduğunu belirlemek amacıyla sormuş olduğumuz soruya verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen veriler Tablo 4.24’de gösterilmiştir.

Tablo 4.24. Çalışmaya katılan öğrencilerin kendi entegrasyon süreçlerinde karşılarına çıkan sorun ve engel olarak gördükleri konulara göre dağılımları

	Suriyeli Öğrenciler				Diğer Uluslararası Öğrenciler			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Toplum Yaşamı Kuralları	72	40,9	104	59,1	44	34,9	82	65,1
Yemek Kültürü	20	11,4	156	88,6	42	33,3	84	66,7
Giyim Alışkanlıkları	36	20,5	140	79,5	22	17,5	104	82,5
Karşı Cins ile İlişkiler	36	20,5	140	79,5	20	15,9	106	84,1
Sosyal Alışkanlıklar	80	45,5	96	54,5	42	33,3	84	66,7
Dini İnançlar	16	9,1	160	90,9	20	15,9	106	84,1

Tablo 4.24 incelendiğinde, çalışmaya katılan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin giyim alışkanlıkları (yaklaşık %20), karşı cins ile ilişkiler (yaklaşık %20) ve dini inançlar (yaklaşık %15) konularında entegrasyona engel olabilecek durumlarla çok fazla karşılaşmadıkları görülmektedir.

Suriyeli öğrenciler, özellikle sosyal alışkanlıkların yerine getirilmesi (%45,5) ve içerisinde yaşamlarını sürdürmek oldukları farklı bir topluma ait yaşam kuralları ile ilgili yaşadıkları sorunların (%40,9) entegrasyon süreçlerini etkilediklerini belirtmişlerdir.

Diğer uluslararası öğrenciler ise yine aynı şekilde toplumsal yaşamın gerektirdiği kurallara uyum sağlama (%34,9), sosyal alışkanlıkları gerçekleştirme veya değiştirme (%33,3) ve bunun yanı sıra yemek alışkanlıklarında ve kültürü konusunda yaşadıkları sorunları (%33,3) entegrasyon süreçlerine engel teşkil edebilecek bir sorun olarak belirtmişlerdir.

4.6. Katılımcıların Öğrenim Süreci Sonu ve Geleceğe Yönelik Düşünce ve Beklentilerine İlişkin Bulgular

Araştırma örneklemimizi oluşturan Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin gerek lisans ve gerekse de lisansüstü eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye'de kalmaya tutumlarının belirlenmesine yönelik sormuş olduğumuz sorulara ait veriler bu bölümde ele alınacaktır.

Öncelikle öğrencilerin eğitim süreçleri bittiğinde Türkiye'de yaşamaya devam edip etmeyecekleri hususunda sormuş olduğumuz soruya verilen yanıtlar neticesinde elde edilen veriler 4.25'de verilmiştir.

Tablo 4.25. Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra Türkiye’de yaşamaya devam ettirme düşüncelerine göre dağılımları

	Türkiye’de Yaşamaya Devam					
	Evet		Hayır		Hiçbir fikrim yok	
	n	%	n	%	n	%
Suriyeli Öğrenciler	100	56,8	16	9,1	60	34,1
Diğer Uluslararası Öğrenciler	18	14,3	46	36,5	62	49,2

Tablo 4.25’de görüldüğü üzere Türkiye’de yaşamaya devam etme konusunda gerek Suriyeli öğrencilerin (%34,1) gerekse diğer uluslararası öğrencilerin (%49,2) henüz kararlarını vermemiş durumdadırlar.

Ancak burada en çok dikkat çekici ayrılmış Suriyeli öğrencilerin yarısından fazlası (%56,8) öğrenim hayatları bittikten sonra da Türkiye’de yaşamayı devam ettirmeyi planlarken diğer uluslararası öğrencilerin sadece 18’i (%14,3) bu konu aynı düşüncüyü paylaşmaktadırlar. Bu durum da bize, diğer uluslararası öğrencilerin gönüllülük esasına dayalı eğitim amaçlı bir göç gerçekleştirdiği ve sonrasında ise ya ülkelerine geri dönmeyi planladıkları ya da Türkiye’yi bir nevi transit ülke olarak görüp ekonomik açıdan gelişmiş olan ülkelerde yaşamlarını sürdürmeyi planladıkları sonucunu vermektedir.

Suriyeli öğrenciler ise; gerek ülkelerindeki durum gerekse ailelerinin de burada yaşıyor olmaları ve neredeyse 10 yıldan fazla süredir Türkiye’de bulunmaları sebebiyle genel olarak mevcut yaşantılarını sürdürerek öğrenim hayatları sonunda da Türkiye’de kalma düşüncesini taşımaktadırlar.

Bu konuda elde etmiş olduğumuz bulguları desteklemek adına katılımcıların Çukurova Üniversitesi’nde görmek oldukları öğrenim hayatlarını tamamladıktan sonra nerede yaşamak istediklerini belirlemek amacıyla sormuş olduğumuz soruya alınan yanıtlar neticesinde elde edilen veriler Tablo 4.26’da gösterilmektedir.

Tablo 4.26. Çalışmaya katılan öğrencilerin öğrenimlerini tamamladıktan nerede yaşamak istediklerine göre dağılımları

	Suriyeli Öğrenciler		Diğer Uluslararası Öğrenciler	
	n	%	n	%
Ülkelerine Geri Dönmek	8	4,5	42	33,3
Türkiye’de Yaşamak	84	47,7	18	14,3
BD-Kanada ya da Avrupa Ülkeleri	24	13,6	32	25,4
Kararsız	60	34,1	34	27,0

Tablo 4.26’da da görüldüğü üzere, Suriyeli öğrenciler gerek ülkelerinde yaşanan belirsizlikler ve savaş nedeniyle gerekse Türkiye’de kalma sürelerini de göz önünde bulundurarak ülkelerine geri dönmeyi neredeyse hiç (%4,5) düşünmüyorlar ki sadece %34,1’lik (60) kısım Türkiye şartları, kendi ülkelerindeki şartlar ve Avrupa’ya göç imkanları etme durumları arasında kararsızlıklarını dile getirmişlerdir. Yine aynı şekilde Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı (%47,7) Türkiye’de yaşamlarını sürdürmeye devam etmek isterken, %13,6’lık kısmı ise kariyer planlarını ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde yaşamak ve çalışmak şeklinde yapmaktadırlar.

Yine tabloda görüldüğü üzere, diğer uluslararası öğrencilerde ise bu tutum tam tersi şekilde seyretmekte ve öğrencilerin büyük kısmı (%33,3) ülkelerine geri dönme eğilimi göstermektedirler. Kararsız öğrencilerin sayısı da (%27) fazla olmasına rağmen, Türkiye’de yaşamlarını sürdürmek isteyen ve burada kariyer planlayanların sayıları (%14,3) çok bariz bir biçimde Suriyeli öğrencilere göre kısıtlıdır.

Çalışmanın bu bölümünde elde edilmiş olan bulgular, bir sonraki bölümde değerlendirilerek varılan sonuçlar ve öneriler ele alınacaktır.

5. SONUÇLAR

Entegrasyon sürecinin sosyal ve kültürel süreçler bağlamında en geniş zeminde karşılık bulduğu alan toplumsal ilişkilerdir. Göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki toplumsal ilişkiler entegrasyon deneyiminde belirleyici bir süreç olarak nitelendirilebilmektedir.

Bu çalışmanın ana çerçevesini, zorunlu/kitlesele göç ile 2011 yılı itibariyle Türkiye'ye göç ve öğrenimine burada devam eden Suriyeli öğrenciler ile gönüllü/bireysel göç ile öğrenim görmek amacıyla ülkelerinden ayrılp Türkiye'yi tercihleyen diğer uluslararası öğrencilerin üniversite içi ve dışında sosyal ve kültürel yaşam pratikleri üzerinden yaşadıkları sorunları ve entegrasyon süreçlerini karşılaştırmalı olarak inceleme fikri oluşturmaktadır.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, çalışmaya Çukurova Üniversitesi'nde ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrenim görmekte olan 176 Suriyeli ve 126 diğer uluslararası öğrenci olmak üzere toplam 302 yabancı uyruklu öğrenci katılım sağlamıştır.

Öğrencilerin 198'i erkek (%65,6) ve 104'ü (%34,4) ise kadın öğrencilerden oluşmakta olup, katılımcıların büyük kısmının Suriye ve diğer Arap ülkelerinden olmasından kaynaklı olarak büyük kısmının (%65,2) anadili Arapça'dır. Ayrıca Türki Cumhuriyetlerden gelen öğrencilerin ana dilleri Azerbaycan dili, Kırgızca, Özbekçe; Afrika kökenli öğrencilerin anadili Fransızca ve yerel dilleri olan Hauso, Kriolo, Luganda ve Somali dilleri, Afganistan kökenli öğrencilerin ana dilleri Peştuca, İran'dan gelen öğrencilerin ana dilleri Farsça'dır.

Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı "Geçici Koruma Statüsü"nde (%71,0) Türkiye'de bulunurken, bir kısmı da (%27,3) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmişlerdir. Diğer uluslararası öğrencilerin ise neredeyse tamamı eğitim amaçlı oturma izni (%96,0) ile ülkemizde bulunmaktadır.

Çalışmaya her yükseköğrenim programı seviyesinden (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) ve Çukurova Üniversitesi'nin neredeyse tüm fakültelerinden (Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik, İlahiyat, Mimarlık, Ziraat, Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği gibi) öğrenci katılım göstermiştir.

Gerek toplum içerisinde gerekse Türk öğrenciler arasından bilgi kirliliğinden kaynaklı olarak tepki yaratan bir husus olan Suriyeli öğrencilerin üniversitelere sınavsız girdiklerine ve Türk öğrencilerin kontenjanlarını doldurduklarına dair bilgilerin asılsız olduğu sonucunu da ortaya açık bir şekilde koymaya vesile olan elde ettiğimiz bir diğer sonuç ise öğrencilerin Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınav ile girdiklerine dair bulgulardır. Suriyeli öğrencilerin %90,9'u her yıl YÖK tarafından Türk öğrenciler için belirlenen kontenjanların haricinde belirlenen yabancı uyruklu öğrenciler için açılmış olan kontenjanlara YÖS (Yabancı Öğrenci Sınavı) sınavı ile yerleştirilmektedirler. Geriye kalan öğrenciler ise, lisansüstü öğrenimlerini sürdürmekte ve Türk öğrencilerin girdikleri tüm sınav ve mülakat gibi şartları sağladıkları takdirde kabul edilmektedirler. Bu durum diğer uluslararası öğrenciler için de aynı şekilde gerçekleşmektedir.

Gerek Suriyeli öğrencilerin gerekse de diğer uluslararası öğrencilerin özellikle iletişim ve eğitim süreçleri konusunda en çok sorun yaşadığı durumlardan birisi olan dil bariyeri engelini aşmak adına YTB tarafından destek sağlanan “Türkiye Bursları” kapsamında Çukurova Üniversitesi TÖMER tarafından C1 seviyesinde Türkçe dersleri verilmekte olup bu sebeple öğrencilerin büyük kısmının orta ve üzeri seviye de Türkçe bilgi düzeyine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Yine bir başka bilgi kirliliği ve ayrışmaya sebebiyet veren önyargı olarak nitelendirebileceğimiz tüm Suriyeli öğrencilerin devlet bursu aldığına dair söylentileri de boşa çıkarmaya katkıda bulunan bulgularımıza göre; başarı ve yaş kriterlerine göre sağlanan “Türkiye Bursları”ndan faydalanan Suriyeli öğrenci sayısı (52 öğrenci, %29,5), diğer uluslararası öğrenci sayılarına (86 öğrenci, %68,3) yarı yarıya azdır. Ve dikkat çeken bir diğer sonucumuz ise Suriyeli öğrencilere özel kurum ve kuruluşlarca ya da sivil toplum kuruluşlarınca neredeyse hiç öğrenim bursu sağlanmıyor olmasıdır.

Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı aileleriyle birlikte Adana'da yaşamlarını sürdürdüklerinden yurtlarda kalan öğrenci sayıları, uluslararası öğrencilere göre çok daha az seviyelerde seyretmektedir. Yine aynı şekilde Suriyeli öğrencilerin büyük kısmı aileleriyle veya arkadaşlarıyla birlikte yaşarken, diğer uluslararası öğrencilerin büyük kısmı yurtlarda

arkadaşlarıyla veya yalnız yaşadıkları sonucu elde edilmiştir. Topluluk halinde beraber yaşamak göçmenlerin kendi kültürlerini özellikle de gelenek ve göreneklerini devam ettirme adına pozitif etkiler yaratmaktadır. Ancak gerek ev ortamında gerekse yaşam alanlarında kendileri gibi göçmenlerle daha fazla ilişki içerisinde bulunan Suriyeli göçmenlerin sosyalleşme ve yerel halkla entegrasyon süreçlerinde olumsuz etkilerinin olabileceği de yadsınamaz bir gerçektir. Kendi aralarında gerçekleşen bu ilişkiler yerel halkla kurabilecekleri sosyal ve kültürel ilişkilere engel teşkil edebilmektedir (Dedeoğlu & Gökmen, 2011, s.125). Yurt ortamında ise, ortamın elverdiği şartlar dolayısıyla sosyalleşme kendiliğinden gelişen bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilerin spor, sanat, kongre, konferans, sempozyum, konser gibi ders dışı sosyal faaliyetlere katılma durumlarında ise diğer uluslararası öğrencilerin (%41,3), Suriyeli öğrencilere göre (%31,8) çok daha faal oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak her iki öğrenci grubu için de sosyal faaliyetlere katılımı düşük olarak değerlendirmek mümkündür. Güçlü (1996), yaptığı çalışma sonucunda kendilerini farklı bir ortam ve toplum içerisinde yalnız hisseden ve yabancılaşma duyan öğrencilerin, ev sahibi toplumlarla daha iyi entegre olabilmesi adına ders dışı hatta üniversite dışı etkinliklerin planlanması gerektiği sonucuna varmıştır.

Suriyeli ve diğer uluslararası öğrencilerin, Türk öğrencilerle deneyimledikleri sosyal ilişkilerin başında dostluk ve buna paralel olarak sohbet deneyimlerinin ön planda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra her insani ve toplumsal ilişkide olduğu gibi anlaşmazlıklar neticesinde ortaya çıkar tartışma ve kavgalar, duygusal yakınlaşmalar ve flört, iş ve ticaret ilişkisi gibi sosyal pratikler de öğrencilerin hayatında yer tutmaktadır. Tartışma ya da kavga ile sonuçlanan anlaşmazlıkların büyük kısmı ise ayrımcılık ve buna paralel olarak ortaya çıkan önyargılı yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Tüm sınıfsal durumlarda olduğu üzere (cinsiyet, mezhep, din veya ekonomik) ayrımcılık neticesinde ortaya çıkan çatışmalar göçmenlerin entegrasyon sürecini de olumsuz biçimde etkilemektedir.

Öğrencilerin Türkiye’de en çok sorun yaşadıkları durum olarak Suriyeli öğrenciler için ayrımcılık (%50,0) diğer uluslararası öğrenciler için ise dil ve iletişim sorunları (%63,5) ön

plana çıkmaktadır. Aynı şekilde Suriyeli öğrencilerde dil ve iletişim sorunları (%34,1) diğer uluslararası öğrencilerde ise ayrımcılık (%23,8) ikinci sırada sorun teşkil eden durumlar olarak tespit edilmiştir.

Literatürde gerek Suriyeli öğrenciler gerekse de uluslararası öğrenciler hakkında yapılan tüm neredeyse tüm çalışmalarda dil açısından yaşanan sıkıntılar ön plana çıkmaktadır (Özkarlı, 2014; Tunç, 2015; Güngör, 2015; Bircan ve Sunata, 2015; Bahadır ve Uçku, 2016; Emin, 2016; Uzun ve Bütün, 2016; Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016; Levent ve Çayak, 2017; Nayır, 2017; Aydın ve Kaya, 2017; Tanrıkulu, 2017; Taşkın ve Erdemli, 2018; Kardeş ve Akman, 2018; Cambaz, Aslan ve Karasu, 2018; Kuzu Jafaria, Tongab ve Kışlac, 2018; Demir ve Aliyev, 2019). Bu çalışmalara paralel olarak yapmış olduğumuz çalışmada da dil bariyeri ve iletişim sorunları gerek Suriyeli öğrenciler gerekse diğer uluslararası öğrenciler için önemli bir sorun olarak karşımıza çıkıyor olsa da, özellikle Suriyeli öğrencilerde Türkiye’de bulunma süreleri, ortaöğretim sürecinde almış oldukları eğitimler ve bunun yanı sıra TÖMER tarafından verilen Türkçe eğitimler neticesinde daha tolere edilebilir olarak görülmektedir.

Karadağ (2016), yaptığı çalışma özellikle üniversitelerde TÖMER tarafından verilen Türkçe eğitimlerden sonra yabancı uyruklu öğrencileri gerek derslere gerekse de Türk öğrencilerle sağladıkları iletişimde daha fazla ilerleme kaydettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Gerek Yurt-Kur gerekse üniversite olanaklarıyla sağlanan imkanlar neticesinde literatürde yapılmış olan bir çok araştırma da önemli yer tutan barınma problemleri Çukurova Üniversitesi öğrencileri için daha düşük seviyelerde seyretmekte ve daha az önem arz etmektedir. Literatürdeki birçok çalışmada dil sorunundan hemen sonra maddi problemler ve buna istinaden barınma, ulaşım sağlık, beslenme gibi sorunlar yabancı uyruklu öğrencilerin entegrasyon ve sosyal yaşam süreçlerinde yaşadıkları problem olarak ön plana çıkmaktadır (Şahin, 2014; Göç, Korucu ve Akbıyık, 2015; Güçlü, 2016, Harunoğulları, Süzölmüş ve Polat, 2019). Çalışmamızda da, literatüre paralel olarak gerek Suriyeli öğrencilerin gerekse diğer uluslararası öğrencilerin bu konularda sorunlar yaşadıkları tespit edilmiş, ancak öncelikli sorunların bu olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Entegrasyon süreci önüne engel

teşkil eden ayrımcılık kaynaklı sorunlar, bahsi geçen diğer araştırmalardan çok daha belirgin bir biçimde ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamızın çarpıcı sonuçlarından olan ayrımcılık problemi, özellikle Suriyeli öğrenciler için gerek Türk öğrencilerden (%72,7), gerek öğretim elemanlarından (%38,6) ve gerekse de kampüs dışındaki sosyal ilişkilerinde (%79,5) en az bir defa da olsa bu tarz tutumlarla karşılaşmaları dolayısıyla gerçekten entegrasyon sürecini en olumsuz etkileyen husus olarak göze çarpmaktadır. Konu hakkında yapılmış olan birçok çalışmada, yabancılar ve özellikle de Suriyeliler hakkında Türk halkı arasında birtakım önyargıların oluştuğu, bu sebeple yakın ilişkiler kurulamadığı sonucu araştırma sonucumuzu destekler nitelikte ortaya çıkmaktadır (Ergin, 2016; Kara, Yiğit ve Ağırman, 2016; Ankaralı ve ark., 2017; Çömez Polat ve Kaya, 2017; Cambaz, Aslan ve Karasu, 2018; Çimen ve Quadir, 2018).

Polat ve Kaya (2017), üniversite öğrencilerinin Suriyelilere ilişkin algılarını ötekileştirme pratikleri açısından incelemiş ve daha önce göç deneyimi olan öğrenciler ile göç deneyimi olmayan öğrenciler arasında bu pratiklerin kullanımı açısından farklar olduğunu saptamıştır. Çimen ve Quadir (2018), üniversite öğrencilerinin Suriyelilere ilişkin olumsuz tutumlara sahip olduğunu tespit etmiştir. Cambaz, Aslan ve Karasu (2018), üniversite öğrencilerinin Suriyeli öğrencilere ilişkin tutumlarında, Türkiye’de iş bulma konusunda rekabete ve işsizliğe sebep olduklarını ve ekonomik yük oluşturduklarını düşüncesinin ön plana çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Suriyeli öğrencilerin ve diğer uluslararası öğrencilerin büyük çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Çukurova Üniversitesi’nin eğitim ve öğrenim aşamasında ve buna bağlı konularda sağlamış oldukları desteklerden memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Ancak, maddi/parasal desteklerin, ücretsiz yemekhane fişi gibi gıda desteklerinin ise yetersiz olduğu çalışma da çıkan bir diğer sonuçtur.

Entegrasyon sürecinin, asimilasyon, uyum gibi süreçlerin aksine çift yönlü ve karşılıklı olması, Suriyeli ve diğer öğrencilerin Türk öğrencilerin kendilerine karşı olan tutumlarına istinaden yabancılaşma ve yalnızlaşma daha ileri boyutuyla marjinalleşmeye sebebiyet

vermesi neticesinde onların Türk öğrencilere karşı da tutumlarını etkilediği çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlardan bir diğeridir.

Son olarak, öğrencilerin gelecekle ilgili planlarına dair; henüz bu konuda kararsız olan öğrenciler göz ardı edildiğinde Suriyeli öğrencilerin neredeyse tamamına yakının öğrenimlerini tamamladıktan sonra yaşamlarını ve kariyer planlarını Türkiye’de sürdürme düşüncesinde olduklarını, tam tersi şekilde diğer uluslararası öğrencilerin ise büyük kısmının ya ülkelerine geri dönmeyi ya da gelişmekte olan ülkelere göç ederek yaşamlarını orada sürdürmeyi planladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da, Suriyeli öğrencilerin artık Türk toplumuna entegre olarak misafir sıfatından kurtarılması, bilgi kirliliği ortadan kaldırılarak önyargıların yıkılması ve birlikte yaşama pratiklerinin oluşturulmasını önemli ve zaruri kılmaktadır. İster Suriyeli ya da diğer ülkelerden yükseköğrenim görmek üzere ülkemizde bulunan öğrencilerin Türkiye’deki şartlara kısa sürede entegrasyon sağlayabilmeleri kolay olmamaktadır ve bunu beklemek yanlıştır. Elde ettikleri eğitim öğretim imkânından en iyi şekilde faydalanabilmeleri için uygun şartların oluşturulması, toplumun sosyo-kültürel ortamına alışmalarına ve buna bağlı olarak yaşanan zorlukların ortadan kaldırılması yönünde büyük önem taşımaktadır (Allaberdiev, 2007). Bu sebeple çalışmamızın literatüre katkıda bulunacağı ve bu doğrultuda yapılacak çalışmaların gelecekte daha da önem kazanacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). Bitmeyen göç konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Akan, Y. & Arslan, İ. (2008). Göç ekonomisi: Türkiye üzerine bir uygulama (1. Baskı). Ankara: Ekin Yayınevi.
- Akdoğan, N. (2019). Uluslararası göç kavramı çerçevesinde Türkiye'de göç yönetimi. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akıncı, B., Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme göç ve toplumsal kabul. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 58-83.
- Akkayan, T. (1979). Göç ve değişme. İstanbul: İÜEF Yayınları.
- Akman, K. & Balaban, A. Y. (2018). Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin günlük yaşama uyumu: Samsun üzerine bir değerlendirme. Göç ve Uyum, (Ed. Coşkun Taştan, İbrahim İrdem, Ömer Özkaya), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Aksoy, M. (2004). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde terörün neden ve sonuçları. Journal of Human Sciences, 1(1), 1-9.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. Journal of International Social Research, 5(20), 292-303.
- Aktaş, M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler: sorunlar ve çözüm önerileri. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 42(1), 129-154.
- Aktaş, M. (2022). Türkiye'nin göç ve iltica yönetim stratejisi: Kilis incelemesi. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Allaberdiyev, P. (2007). Türk cumhuriyetlerinden Türkiye'ye yüksek öğrenim görmeye gelen öğrencilerin uyum düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ankaralı, H., Pasin, Ö., Karacan, B., Tokar, M., Künüroğlu, M., Çaça, M., Özislam, M. E. & Şahingöz, N. B. (2017). Üniversite öğrencilerinin Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılara bakış açısı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 122-132.
- Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin Örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Argalı, M. (2021). Türkiye’nin uyguladığı göç politikası ve göç diplomasisi örneklerinin analizi. *Yüksek Lisans Tezi*, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, H. (2001). 16.yy. Osmanlı toplumunda yönetim, nüfus, iskan, göç ve sürgün. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Asar, A. (2015). Göç yönetimi. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Aydemir, S. & Şahin, M. C. (2017). Tek tanrılı dinlerde göç olgusuna sosyolojik bir yaklaşım: göç teorileri açısından bir analiz. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 359-371.
- Aydın, H. & Kaya, Y. (2017). The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: A qualitative case study, *Intercultural Education*, 28(5), 456-473.
- Aydın, O.O. (2018). Göç hareketlerinin sosyal ve ekonomik etkilerinin analizi: Erzincan ili örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Bahadır, H. & Uçku, R. (2016). İzmir’in bir mahallesinde yaşayan 6-17 yaş arasındaki Suriyeli çocukların çalışma durumları ve çalışma durumlarını etkileyen etmenler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Battır, O. (2020). Düünden bugüne uluslararası göç kuram, algı ve siyasa. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Bircan, T. & Sunata, U. (2015). Educational assessment of Syrian refugees in Turkey. *Migration Letters*, 12(3), 226-237.
- BM (2022). Birleşmiş Milletler. Erişim tarihi: www.un.org/en/development/desa/population/publications/factsheets/index.asp, Erişim tarihi: 28.04.2022.
- Buz, S. (2008). Türkiye’deki sığınmacıların sosyal profili. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 1-14.

- Cambaz, H. Z., Aslan, A. & Karasu, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli mültecilere yönelik algı ve ifadelerine yönelik bir nitel araştırma. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 1(3), 472-489.
- Canatan, K. (2013). Avrupa toplumlarının göç algıları ve tutumları: sosyolojik bir yaklaşım. *Sosyoloji Dergisi*, 3(27), 317-332.
- Castles, S. & Miller, M. J. (1998). *The age of migration: International population movements in the modern world*. London: Macmillan Press.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E. & Vertovec, S. (2002). *Integration: mapping the field*. Britanya İçişleri Bakanlığı için yazılmış rapor: <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr2803.doc> (Erişim Tarihi: 08.4.2022).
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Collins, R. (2015). *Sosyolojide dört ana gelenek*. (Çev. Ü. Tatlıcan). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (2021). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (Çev. M. Sözbilir). Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Çelikel, A. & Öztekin G. G. (2017). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Çermik, E.Ö. (2020). *Yabancı öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri, gelecekle ilgili kariyer beklentileri ve göç niyetleri üzerine nitel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çoştan, U. (2020). *Türkiye'de göç yönetimi ve politikaları: Suriyeli mülteciler örneği*. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

- Çömez Polat, F. & Kaya, E. (2017). Bir ötekileştirme pratiği: Türkiye’de yaşayan Suriyelilere yönelik tutumlar. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 38-48.
- Dedeoğlu, S. & Gökmen, Ç.E. (2011). Göç ve sosyal dışlanma. Ankara: Efil Yayınları.
- Demir, Ö. O. & Aliyev, R. (2019). Resilience among Syrian university students in Turkey. Turkish Journal of Education, 8(1), 33-51.
- Demirhan, K. (2017). Ulusal alanyazında uluslararası öğrenciler ve uluslararası öğrencileri siyasal açıdan düşünmek. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICMEB17 Özel Sayısı, 457-562.
- Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve insan. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 9-22.
- Ekşi, N. (2016). İklim mültecileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 2, 10-58.
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye’deki Suriyeliler-toplumsal uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye’deki Suriyeliler-toplumsal uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erkmen, M. (2021). Arap Baharı sonrası kitlesel göç hareketleri karşısında Avrupa Birliği’nin reaksiyonu; göç ve komşuluk politikalarındaki değişim. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Foucault, M. (2013). Kelimeler ve şeyler - insan bilimlerinin bir arkeolojisi. (Çev.Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Yayınları.
- Fawcett, J.T. (1989). Ağlar, bağlantılar ve göç sistemleri. Uluslararası Göç İncelemesi, 23(3), 671-680.
- Gezgin, F.M. (1994). İşgücü göçü ve Avusturya’daki Türk işçileri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Gezgin, M. (1991). İşgücü göçü teorileri. Sosyoloji Konferansları, (23), 31-120.
- Giddens, A. (2010). Göçmenlerin emek piyasası üzerindeki etkisi, sosyoloji başlangıç okumalar. Ankara: Say Yayınları.

- GİGM - Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2022). Geçici Koruma. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, Erişim Tarihi: 22.05.2022.
- Grigg, D. B. (1977). EG Ravenstein and the “laws of migration”. *Journal Of Historical Geography*, 3(1), 41-54.
- Güçlü, N. (1996). Yabancı öğrencilerin uyum problemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi* 29: 101-110.
- Gül, M. (2019). Suriyeli mülteci üniversite öğrencilerinin sosyal dışlanma ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin görüşleri: Uşak Üniversitesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 46-78.
- Güngör, F. (2015). Yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin eğitim-öğretiminde yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen ve öğrenci ifadeleri. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Harunoğulları, M., Süzölmüş, S. & Polat, Y. (2019). Türkiye’deki Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili bir durum tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3), 816-837.
- IOM (2009). Göç Terimler Sözlüğü, No 18, İsviçre.
- IOM. (2020). World Migration Report 2020 - IOM Online Bookstore. Geneva. Erişim adresi: www.iom.int/wmr, Erişim Tarihi: 6 Mayıs 2022.
- Işık, Ş. (2009). Türkiye’de eğitim amaçlı göçler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), 27-37.
- İçduygu, A. (2004). Türkiye’de kaçak göç, Yayın No: 2004: 65, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İçduygu, A. (2009). Türkiye’nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere. İstanbul: Mirekoç Araştırma Raporları, Koç Üniversitesi Yayını.
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme, *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.

- Jansen, C.J. & Richmond, A.H. (1970). Göç sosyolojisi okumaları. New York: Pergamon Press.
- Kabaklı Çimen, L. & Ersoy Quadir, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla ilgili tutumlarının sivil katılımları bağlamında incelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7(2), 1251-1273.
- Kalın, İ. (2018). Türk dış politikası ve kamu diplomasisi, (Editör: Ali Resul Usul), Yükselen Değer Türkiye, İstanbul: MÜSİAD.
- Kalkınma Bakanlığı, (2015). Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi, Araştırma Projesi Raporu. Erişim adresi: http://kam.kalkinma.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/04/Uluslararası_Oğrenci_Raporu_2015.pdf, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2022.
- Kapu, H. (2012). TRA2’de göç olgusu: sebep ve sonuçlar bağlamında analitik bir araştırma. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı Yayınları.
- Kara, Ö. T., Yiğit, A., & Ağırman, F. (2016). Çukurova Üniversitesi Türkçe öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Suriyeli mülteci kavramına ilişkin algılarının incelenmesi. Eğitimde Kuram ve Uygulama, 12(4), 945-961.
- Karadağ, N. (2016). Yükseköğretimde uluslararasılaşma bağlamında Türkiye’de eğitim gören Suriyeli öğrenciler üzerine bir araştırma. Electronic Turkish Studies, 11(19), 477-490.
- Karanfiloğlu, M. (2019). Savaş, kadın, çocuk ve göç üzerine: Suriye örneği. Muhakeme Dergisi, 2(1), 99-124.
- Karpat, K. (2010). Osmanlı’dan günümüze etnik yapılanma ve göçler, 3. Baskı, İstanbul: Timaş Tarih.
- Karpat, K. H. (2013). Kısa Türkiye tarihi, 1800-2012. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, B. & Başcı, E. (2014). Türkiye'ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 275-299.
- Kartal, S. K. (1978). Kentleşme ve insan - kentleşme sürecinde insan tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Yayınları.

- Keleş, R. (1983). 100 soruda Türkiye’de şehirleşme konut ve gecekondü. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Keser, İ. (2011). Göç ve zor: Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Khalaf, S. & Ilgar, R. (2017). Suriyeli mülteciler ve Türkiye’de mülteci sorunu. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(2), 40-52.
- Kılıçlar, A., Sarı, Y. & Seçilmiş, C. (2012). Türk dünyasından gelen öğrencilerin yaşadıkları sorunların akademik başarılarına etkisi: turizm öğrencileri örneği. Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 61, 157-172.
- Kınık, E. (2010). Göç, sürgün ve iltica. Hayat ve Sağlık Dergisi, 2, 36-39.
- Kızılçelik, S. (1996). Mersin’e göç etmiş insanların sağlık koşulları üzerine bir çalışma. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22.
- Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, KAÜ İİBF Dergisi, 3(3), 163-184.
- Kondakçı, Y. (2011). Student mobility reviewed: attraction and satisfaction of international students in Turkey. High Educ, 62, 573.
- Koser, K. (2016). International migration: a very short introduction, Second Edition, New York: Oxford University Press.
- Kümbetoğlu, B. (2016). Göç çalışmalarında nasıl sorusu? Küreselleşme Çağında Göç, (Der. Öner, S.G.I. ve Öner, N.A.Ş.) 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2020). Niteliksel araştırmalarda analiz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. Demography, 3(1), 47-57.
- Levent, F. & Çayak, S. (2017). Türkiye’de Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin İfadeleri. İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 14, 21-46.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji sözlüğü, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü). Birinci Basım, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J.E. (1993). Theories of international migration: a review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Mutluer, M. (2003). Uluslararası göçler ve Türkiye, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- OECD (2022). *International Migration Outlook 2022*, OECD Publishing, Paris.
- Oral, B. & Çetinkaya F. (2017). Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. *Public Health Special Topics*, 3(1), 1-8.
- Öner, N.A.Ş. (2016). Küreselleşme çağında göç, kavramlar tartışmalar/göç çalışmalarında temel kavramlar. (Der. S. Gülfer Ihlamur Öner, N. Aslı Şirin Öner), 3 Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbay, Y. (1996). Üniversite öğrencilerinin problemlerini taramaya yönelik bir araç geliştirme ön çalışması. III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özcan, E. D. (2016). Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215.
- Özdal, B. & Vardar, E. (2018). Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine etkilerinin analizi. II. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi, 107-127.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişme. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Özoğlu, M., Gür, B. S., & Coşkun, İ. (2012). Küresel eğilimler ışığında Türkiye'de uluslararası öğrenciler. Ankara: SETA Yayınları.
- Özservet, Y. Ç. (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* ((Ed. Yakub Bulut), Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Öztan, E. (2013). Çokkültürlü cennetten çokkültürlü drama'ya Hollanda ve göçmen entegrasyonu. *Küreselleşme Çağında Göç-Kavramlar, Tartışmalar*, (Der. S.G. Ihlamur ve A. Şirin) İstanbul: İletişim Yayınları.

- Öztürk, A. (2020). Türkiye’de göç yönetiminin kurumsallaşması: Suriyeli göçü üzerinden bir analiz. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öztürk, N. Ö. (2012). Uluslararası hukuktaki mülteci tanımının mülteci kavramı ve tanımın oluşum süreci açısından değerlendirilmesi. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özyakışır, D. (2013). Göç kuram ve bölgesel bir uygulama. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Peköz, M. (2021). Göçün küreselleşmesi bölgesel etkileri ve Türkiye’ye yansımaları. Erişim adresi:<https://kureselstrateji.org/wp-content/uploads/2021/04/arastirma-raporu-kuresel-dunyada-goc.pdf>, Erişim Tarihi: 30 Nisan 2022.
- Polat, S.S. (2020). Türkiye’nin yeni göç yönetiminin uyum politikaları bağlamında değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Robertson, R. (1999). Küreselleşme - toplum kuramı ve küresel kültür. (Çev.Ümit H.Yolsal). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), (5), 33-44.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18(31), 1-13.
- Somuncu, B. (2006). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde uluslararası göç politikası. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Stojanov, R. (2004). Environmental migration summary analysis of the process. 2nd International Conference on Environmental Concerns: Innovative Technologies and Management Options, 466-475.
- Süleymanov, A. (2017). Suriyelilerin Türk toplumunda toplumsal uyum ve sosyal kabul düzeyi. Uluslararası Göç ve Çocuklar, 27-30.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi. Çalışma ve Toplum, 40(1), 231-256.

- Şentürk, C. (2020). Türkiye şehirlerinde Suriyeli göçmenler, ZfTI-PolicyPaper Nr. 8, Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi Vakfı, Essen.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.
- Taşkın, P. & Erdemli, Ö. (2018). Education for Syrian refugees: problems faced by teachers in Turkey, *Eurasian Journal of Educational Research*, 75, 155-178.
- Tavas, O. E. (2015). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde uluslar arası göç yönetimi stratejisi (Bir model önerisi). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tecim, E. (2019). Yükseköğretimde çokkültürlü eğitim: akademisyenlerin uluslararası öğrenci tecrübeleri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tekeli, İ. & Erder, L. (1978). Yerleşme yapısının uyum süreci olarak iç göçler. Ankara: Haccettepe Üniversitesi Yayınları.
- Tezcan, M. (2000). Dış göç ve eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Töre, N. (2016). Uluslararası göç hukuku (Birinci Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tuzcu, A. & Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri psikiyatride güncel yaklaşımlar. *Current Approaches in Psychiatry*, 7(1), 56-67.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2004). Beşeri coğrafya: insan kültür mekân. İstanbul: Çankaya Kitabevi.
- Türüt, F. (2015). Suriyeli göçmenlerin toplumsal yapı üzerindeki etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Unutulmaz, K.O. (2016). Gündemdeki kavram: göçmen entegrasyonu-Avrupa’daki gelişimi ve Britanya örneği. *Küreselleşme Çağında Göç*, (Der. Öner, S.G.I. ve Öner, N.A.Ş.), 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ural, A. & Kılıç, İ. (2011) Bilimsel araştırma süreci ve SPSS ile veri analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Uzun, E. M. & Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen ifadeleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1(1), 72-83.
- Ügeöz, P. (2003). Kültürlerarası iletişim. İstanbul: Üstün Eserler.
- Ünsal, S.Ç. (2018). Türkiye'nin göç politikaları: Suriyelilerin yerleştirilmesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013). T.C. Resmi Gazete, 28615, 4 Nisan 2013.
- Yalçın, C. (2004). Göç sosyolojisi. (1. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, C. A. (2019). Suriye kaynaklı göç ekseninde Türk göç mevzuatının tarihsel açıdan yeniden değerlendirilmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 43, 237-266.
- Yılmaz, A. (2014) Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. Journal of Turkish Studies, 9(2), 1685-1704.

EKLER

Ek A. Uluslararası Öğrenci Anketi

Dear Participant

This survey is conducted for the "Graduation Thesis" of Adana Alparslan Türkeş Science and Technology University, Graduate Education Institute, Department of Urban Studies, Master's Program. The purpose of the survey is to collect data for the thesis study titled "Comparative Analysis of the Social Problems of International Students Studying at Çukurova University".

Since the research has a scientific nature, personal information will be kept confidential. I believe that you will give unbiased and sincere answers to the questions. Thank you in advance for your contribution. Please tick the most appropriate answer after reading the questions completely.

Sayın Katılımcı

Bu anket Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kent Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı "Bitirme Tezi" çalışması için yapılmaktadır. Anketin amacı "Çukurova Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin Yaşadıkları Toplumsal Problemlerin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi" başlıklı tez çalışması için veri toplanmasıdır.

Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim. Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra kendinize en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

Şihmus ÇUHATUTAR
scuhatutar@gmail.com

1) Your gender (Cinsiyetiniz):

☐ Female (Kadın) ☐ Male (Erkek)

2) Birth year (Doğum Yılıınız):

.....

3) Your Nationality (Uyruğunuz):

.....

4) What's your education level that you have been studying?

(Öğrenim görmekte olduğunuz eğitim düzeyi nedir?)

☐ Associate degree (Ön Lisans) ☐ Undergraduate (Lisans)
☐ Master's degree (Yüksek Lisans) ☐ Doctorate (Doktora)

5) What's your department that you have been studying?

(Öğrenim görmekte olduğunuz Bölüm nedir?)

.....

6) What's your status in Turkey? (Türkiye'de hangi statüde bulunuyorsunuz?)

- ☐ Citizen of the Republic of Turkey (TC Vatandaşı)
- ☐ Temporary protection (Geçici Koruma)
- ☐ Residence Permit (Oturma İzni)
- ☐ Conditional refugee/secondary protection (Şartlı Mülteci/İkincil Koruma)

7) Which exam did you take to get into Çukurova University?

(Çukurova Üniversitesi'ne hangi sınavla girdiniz?)

- ☐ Higher Education Institutions Exam (Yükseköğretim Kurumları Sınavı-YKS)
- ☐ Foreigner Student Exam (Yabancı Öğrenci Sınavı-YÖS)
- ☐ Other (Diğer).....

8) What's your native language? (Anadiliniz nedir?)

.....

9) What's your Turkish language level? (Türkçe bilgi düzeyiniz nedir?)

- ☐ Beginner (Başlangıç) ☐ Intermediate (Orta)
- ☐ Upper-intermediate (İyi) ☐ Advanced (Çok iyi)

10) Are there any languages you speak other than Turkish and your native language?

Explain.

(Türkçe ve anadiliniz dışında konuştuğunuz bir dil var mı? Belirtiniz.)

- ☐ Yes (Evet) ☐ No (Hayır)

.....

11) Are you a member of social clubs in University? Explain.

(Üniversitede sosyal kulüplere üye misiniz? Belirtiniz.)

- ☐ Yes (Evet) ☐ No (Hayır)

.....

12) Do you participate in extracurricular social activities in University? Explain

(Üniversite içerisinde ders dışı sosyal faaliyetlere katılıyor musunuz? Belirtiniz.)

- ☐ Yes (Evet) ☐ No (Hayır)

.....

13) Where do you stay? (Nerede kalıyorsunuz?)

- ☐ Student Loans and Dormitories General Management dormitory (*Yurt-Kur yurdunda*)
- ☐ Private dormitory (*Özel yurtta*)
- ☐ University dormitory (*Üniversite yurdunda*)
- ☐ At home (*Evde*)
- ☐ Public housing/guesthouse (*Lojman/misafirhane*)
- ☐ Other (*Diğer*).....

14) With whom are you living with? (Kiminle yaşıyorsunuz?)

- ☐ Alone (*Yalnız*) ☐ With my friends (*Arkadaşlarımla*)
- ☐ With my family (*Ailemle*) ☐ Other (*Diğer*).....

15) Do you hold a scholarship? (Burs alıyor musunuz?)

- ☐ Yes (*Evet*) ☐ No (*Hayır*)

16) If applicable, what sort of scholarship you are holding?

(*Burs alıyorsanız, aldığınız bursun türü nedir?*)

- ☐ State scholarship (*Devlet Bursu*) ☐ Private scholarship (*Özel Burs*)

17) If applicable, what's the source of your scholarship?

(*Burs alıyorsanız, aldığınız bursun kaynağı neresidir?*)

- ☐ Republic of Turkey (*Türkiye Cumhuriyeti*)
- ☐ Your own country (*Vatandaşı olduğunuz ülke*)
- ☐ Other (*Diğer*)

18) Which situation you experienced with Turkish students among following social relationships?

(*Türk öğrencilerle aşağıdaki sosyal ilişkilerden hangi durumu yaşadınız?*)

- ☐ Conversation (*Sohbet*)
- ☐ Shopping (*Alışveriş*)
- ☐ Friendship (*Arkadaşlık*)
- ☐ Business relationship (*İş ilişkisi*)
- ☐ Conflict/Fight (*Kavga*)
- ☐ Flirt (*Flört*)

19) What's the subject of the problem that you have been most experiencing in Turkey?

(Türkiye’de en çok sorun yaşadığınız konu aşağıdakilerden hangisidir?)

- ☐ Communication/language problems (*İletişim /Dil Sorunları*)
- ☐ Sheltering/accommodation problems (*Barınma/Kalacak yer sorunları*)
- ☐ Access to food/nutrition problems (*Gıdaya erişim/Beslenme sorunları*)
- ☐ Discrimination (*Ayrımcılık*)
- ☐ Access to health services (*Sağlık hizmetlerine erişim*)
- ☐ Access to education services (*Eğitim hizmetlerine erişim*)
- ☐ Social/cultural problems (*Sosyal/kültürel problemler*)
- ☐ Other (*Diğer*).....

20) On which areas the Turkish state or your University has been supporting you?

(Hangi konularda Türkiye Devleti veya Üniversiteniz size destek oluyor?)

- ☐ Health support (psychological and physical) [*Sağlık (psikolojik ve fiziksel) desteği*]
- ☐ Education support (Access to education services)
[*Eğitim desteği (Eğitim hizmetlerine erişim)*]
- ☐ Support for proper lodging (dormitory, pension, guest house...etc.)
[*Kalacak yer (Yurt, pansiyon, misafirhane vs.) desteği*]
- ☐ Food support (refectory scholarship....etc.) [*Gıda yardımı (Yemekhane bursu vs.)*]
- ☐ Money support (state scholarships, private foundation scholarships)
[*Para yardımı (Devlet bursları, özel vakıf bursları)*]

21) To what extent do you find the aid and support given to you by the state/your institution in Turkey sufficient? (Türkiye’de devletin/okuduğunuz kurumun sizlere verdiği yardım ve destekleri ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?)

- ☐ Very satisfied (*Çok memnunuz*)
- ☐ Satisfied (*Memnunuz*)
- ☐ Neither satisfied or dissatisfied (*Ne memnun ne de memnun değilim*)
- ☐ Dissatisfied (*Memnun değilim*)
- ☐ Very dissatisfied (*Hiç memnun değilim*)

22) Put a tick on a suitable column for the following issues.

(Aşağıdaki sorular için uygun olan seçeneği işaretleyiniz.)

	Yes (Evet)	No (Hayır)
Have Turkish students done discrimination against you at least once? (Türk öğrencilerin <u>en az</u> bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?)		
Have lecturers done discrimination against you at least once? (Öğretim elemanlarının <u>en az</u> bir defa size karşı ayrımcı bir tutumları oldu mu?)		
Have you ever encountered problem with the required orientation by your university for international student? (Üniversiteniz tarafından uluslararası öğrenciler için gerekli oryantasyonun sağlanmaması sorunu ile karşılaştınız mı?)		
Have you ever encountered problem with insufficient social and cultural activity? (Üniversitenizde yeterince sosyal ve kültürel faaliyet/etkinlik bulunmaması sorunu ile karşılaştınız mı?)		
Have you ever encountered problem with language differences? (Dil farklılığı nedeniyle dersleri anlama konusunda ortaya çıkan sorunlar ile karşılaştınız mı?)		
Have you ever encountered problem with a discrimination attitude in campus at least once? (Kampüs dışında en az bir defa ayrımcı bir tutumla karşılaştığınız oldu mu?)		

23) What do you think about the cultural similarity of the Turkish people compared your culture?

(Türklerin kültürel açıdan sizin kültürünüze ne kadar benzediğini düşünüyorsunuz?)

- ☐ Totally different *(Hiç benzemiyorlar)*
- ☐ Different *(Benzemiyorlar)*
- ☐ Similar *(Benziyorlar)*
- ☐ Very similar *(Çok benziyorlar)*
- ☐ Not certain/Undecided *(Fikrim yok/Kararsızım)*

“Integration: It is described that mutually adaptation process among householder and both society and immigrants. It can be described as a process that immigrants were accepted as a part of society in the meaning of both individual and group. In general, this is a two-way process between immigrants and householder societies.”

“(Entegrasyon): Ev sahibi toplum ve göçmenler arasındaki karşılıklı uyum süreci olarak tanımlanmaktadır. Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreç olarak tanımlanabilir. Genellikle göçmenler ve ev sahibi toplumlar arasında iki yönlü bir süreçtir.”

24) What is your opinion about your integration to Turkish society/Turkey?

(Türk Toplumuna/Türkiye’ye ne ölçüde entegrasyon sağladığınızı düşünüyorsunuz?)

- ☐ Completely *(Bütünüyle)*
- ☐ Largely *(Büyük ölçüde)*
- ☐ Partly *(Kısmen)*
- ☐ Rarely *(Çok az)*
- ☐ Never *(Hiç)*

25) If you have an integration problem, what’s the reason of this problem?

(Şayet entegrasyon ile ilgili bir sorun yaşadığınızı düşünüyorsanız, bunun önündeki en büyük engel sizce nedir?)

- ☐ Cultural differences and culture shock *(Kültürel farklılıklar ve kültür şoku)*
- ☐ Differences in people relationships *(İnsanların yaklaşım farklılıkları)*
- ☐ Far removed from family and friends *(Aileden ve arkadaşlardan uzak olmak)*
- ☐ Insufficiency of social possibilities *(Sosyal imkânların yetersiz oluşu)*
- ☐ Other *(Diğer)*.....

26) What's the most important problem that you have experienced in the integration process?

(Entegrasyon sürecinin önüne geçen sizin deneyimlediğiniz en önemli sorun nedir?)

- ☐ Rules related to social life (*Toplum yaşam ile ilgili kurallar*)
- ☐ Food culture (*Yemek kültürü*)
- ☐ Clothing habits (*Giyim alışkanlıkları*)
- ☐ Relations with opposite gender (*Karşı cins ile ilişkiler*)
- ☐ Social habits (*Sosyal alışkanlıklar*)
- ☐ Religious belief (*Dini inançlar*)

27) In which status do you wish stay/live in Turkey?

(Türkiye’de hangi statüde kalmak/yaşamak isterdiniz?)

- ☐ To be dual citizen (both my own country and Republic of Turkey citizenship)
(*Hem kendi ülkem, hem T.C. olmak üzere çifte vatandaş olmak*)
- ☐ Just to be Turkish citizen (*Sadece Türk vatandaşı olmak*)
- ☐ To be on refugee statue (*Mülteci statüsünde olmak*)
- ☐ To be on temporary protection statue (*Geçici koruma statüsünde olmak*)
- ☐ How am I now like that (*Şimdi nasılsam o şekilde olmak*)
- ☐ Getting residence permit long term/permanently (*Uzun süreli/süresiz oturma izni almak*)
- ☐ Getting working permit (*Çalışma izni almak*)

28) Are you planning to live permanently in Turkey after you have completed university education?

(Üniversite eğitiminizi tamamladıktan sonra Türkiye’de yaşamaya devam etmeyi düşünüyor musunuz?)

- ☐ Yes (*Evet*)
- ☐ No (*Hayır*)
- ☐ I don't have an idea (*Hiçbir fikrim yok*)

29) In general, which of the statements bellow better express your attitude towards staying in Turkey after you graduate?

(Genel olarak, eğitiminiz bittikten sonra Türkiye’de kalmak konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin tutumunuzu daha iyi açıklar?)

- ☐ I consider to go back to my country (*Ülkeme geri dönmeyi düşünüyorum*)
- ☐ I want to continue living in Turkey (*Türkiye’de yaşamaya devam etmek istiyorum*)
- ☐ I want to continue living in the United States-Canada or European countries
(*ABD-Kanada ya da Avrupa ülkelerinde yaşamımı devam ettirmek istiyorum*)
- ☐ Not certain (*Kararsızım*)

30) Which of expressions below can explain the attitude of Turkish students towards you?

(Türk öğrencilerin size karşı tutumlarını aşağıdakilerden hangileri ile ifade edebilirsiniz?)

- ☐ Turkish students want to be close friends to you
(*Türk öğrenciler, sizinle yakın arkadaş olmak ister*)
- ☐ Turkish students want to be housemate/neighbour to you
(*Türk öğrenciler, sizinle ev arkadaşı/komşu olmak ister*)
- ☐ Turkish students want romantic relationship/marriage to you
(*Türk öğrenciler, sizinle duygusal birliktelik/evlilik yaşamak ister*)
- ☐ Turkish students want to be colleague/business partner to you
(*Türk öğrenciler, sizinle iş arkadaşı/ortak olmak ister*)
- ☐ Turkish students want you to be a citizen of the Republic of Turkey
(*Türk öğrenciler, sizlerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmanızı ister*)
- ☐ Turkish students see you as guests in their country
(*Türk öğrenciler, sizleri ülkelerindeki misafirler olarak görür*)
- ☐ Turkish students want you to leave their country
(*Türk öğrenciler, ülkelerini terk etmenizi ister*)

31) Which of explanations below can express your attitude towards Turkish students?

(Sizin, Türk öğrencilere karşı tutumunuzu aşağıdakilerden hangileri ile ifade edebilirsiniz?)

☐ You want to be close friends with Turkish students

(Türk öğrencilerle yakın arkadaş olmak istersiniz)

☐ You want to be housemate/neighbour with Turkish students

(Türk öğrencilerle ev arkadaşı/komşu olmak istersiniz)

☐ You want romantic relationship/marriage with Turkish students

(Türk öğrencilerle, duygusal birliktelik/evlilik yaşamak istersiniz)

☐ You want to be colleague/business partner with Turkish students

(Türk öğrencilerle iş arkadaşı/ortak olmak istersiniz)

32) Point out optimum answer for expressions below.

(Aşağıdaki ifadelere en uygun bulduğunuz cevabı işaretleyiniz.)

	Absolutely I don't agree (Kesinlikle Katılmıyorum)	I don't agree (Katılmıyorum)	I don't have an idea (Fikrim Yok)	I agree (Katılıyorum)	Absolutely I agree (Kesinlikle Katılıyorum)
I'm considering that I have to put more effort than Turkish students in order to be successful (Derste başarılı olmak için Türk öğrencilerden daha fazla çalışmam gerektiğini düşünüyorum)					
Mostly, I prefer being friends with Turkish students (Daha çok Türk öğrencilerle arkadaşlık ederim)					
Mostly, I prefer being friends with the students from my own country (Daha çok kendi ülkemden öğrencilerle arkadaşlık ederim)					
Mostly, I prefer being friends with other international students (Daha çok diğer uluslararası öğrencilerle arkadaşlık ederim)					